

Retsudvalget
REU alm. del - Bilag 356
SOU alm. del - Bilag 193
Offentligt

Folketinget – Retsudvalget
Christiansborg, den 31. januar 2006

2

Til

udvalgets medlemmer og stedfortrædere.

**Ad Retsudvalgets og Socialudvalgets ekspertmøde 27/1-06 om børns
retsstilling.**

Vedlagte talepapirer til mødet er modtaget fra:

- Børnerådet
- Børns Vilkår
- BUPL
- De Sammenvirkende Invalideorganisationer
- Foreningen af Døgninstitutioner for Børn og Unge
- Socialpædagogernes Landsforbund
- Red Barnet
- DUI – LEG og VIRKE
- UNICEF Danmark

Med venlig hilsen
Jørgen Nielsen,
udvalgssekretær.

enkelte særlovgivningsområder for, hvornår børn inddrages og har hhv. medbestemmelse og selvbestemmelse.

- Børn og unge skal have ret til at klage over alle afgørelser, der vedrører dem, og som dermed har betydning for deres liv, over voksnes optræden overfor børn/unge, kvaliteten af de voksnes arbejde, over magtanvendelse og over de fysiske rammer. Praksis mht. de konkrete klagemuligheder samt aldersgrænser herfor, skal være ensartet hen over de forskellige retsområder.
- Folketingets ombudsmands myndighed skal sættes i stand til at kunne behandle klager fra alle børn uanset barnets forudsætninger. Der skal således allokeres midler til, at Folketingets Ombudsmand har særlige medarbejdere med en blandet faglig baggrund (jurister med efteruddannelse, psykologer, socialrådgivere og pædagoger), der er særligt trænedt i at behandle klager fra børn, ligesom sagsbehandlingstiden skal tage højde for, at der er tale om klagesager fra børn. Der skal laves en omfattende oplysningskampagne, der hvor børn og unge færdes, om at de kan klage til Ombudsmanden over afgørelser mv.
- Der skal opbygges et nationalt netværk af lokale medhjælpere/rådgivere, med en særlig børneindsigt, som kan rådgive børn lokalt (evt. i skoleregi), bistå dem i deres klagesager, og sikre børn og unge tilstrækkelig tilgængelighed til de steder, hvor deres sager kan behandles. Disse netværk skal samarbejde med relevante lokale organisationer og andre relevante aktører på området. Det skal sikres, at børn og unge kender til denne mulighed.
- Konventionen om Barnets Rettigheder skal inkorporeres i dansk lovgivning, idet dette vil styrke kendskabet til og brugen af Børnekonventionen på alle niveauer af det danske samfund. Såvel inden for domstolene, centraladministration, lokaladministrationen, som blandt professionelle der arbejder med eller for børn og blandt børn og forældre.
- Alle relevante love skal gennemgås grundigt for at afdække, om der er overensstemmelse mellem børns rettigheder som defineret i Børnekonventionen og dansk lovgivning. Efterfølgende skal der etableres overensstemmelse mellem Børnekonventionen og dansk lovgivning, ligesom der skal etableres en fast procedure med børnekonsekvensanalyser i forbindelse med udarbejdelse af ny lovgivning og administrative forskrifter, hvor de nye forskrifter sammenholdes med Børnekonventionens ånd og bogstav.
- Det skal afklares politisk hvilken minister, der har det overordnede ansvar for børnepolitikken i Danmark og for at Børnekonventionen implementeres i dansk lovgivning og administrativ praksis. Ligeledes skal der etableres en fast procedure for, hvordan dette koordineres imellem de relevante ministres ressort områder.

- For så vidt angår **indmeldelse og udmeldelse af Folkekirken** skal børn, der er fyldt 15 år høres, men det er forældremyndighedsindehaveren, der træffer afgørelse herom. Børn under 15 år har ingen rettigheder. Det må antages, at børn der er fyldt 15 år, kan klage over en indmeldelse eller udmeldelse, der sker mod deres vilje.
- Når det kommer til **den kommunale planlægning** er der ingen garanti for, at børn i kommunen tages med på råd, selvom det drejer sig om beslutninger, der har indflydelse på børnenes liv og hverdag, i relation til f.eks. miljøvurderinger af daginstitutioner, etablering, lukning, sammenlægning el. lign af daginstitutioner, skoler og fritidstilbud, samt etablering af legepladser, skateboardbaner, grønne områder mv.
- I forhold til **diskrimination og forskelsbehandling** følger det af såvel Børnekonventionen, den Europæiske Menneskerettighedskonvention og flere FN konventioner, at alle mennesker skal beskyttes mod diskrimination og forskelsbehandling. Det fremgår endvidere af Lov om etnisk ligestilling, at et klagenævn kan behandle klager over forskelsbehandling på arbejdsmarkedet. Nævnet behandler også klager fra lønmodtagere under 18 år. Der eksisterer imidlertid ikke et tilsvarende klagenævn til behandling af forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af handicap, seksuel orientering, eller andet, som ikke samtidig reguleres via arbejdsmarkedsaftaler. Ligesom der heller ikke er mulighed for at klage over andre former for forskelsbehandling.

Børns adgang til at blive hørt til medbestemmelse og selvbestemmelse er således meget forskelligt reguleret i de forskellige love. Det samme gælder børns muligheder for at klage over afgørelser, over voksnes optræden overfor børnene, kvaliteten af de voksnes arbejde, over magtanvendelse og over de fysiske rammer². Praksis mht. de konkrete klagemuligheder samt aldersgrænser herfor er ligeledes meget forskellig fra retsområde til retsområde.

Udover hvad der er beskrevet ovenfor, kan børn klage til Folketingets Ombudsmand, som herefter tager stilling til, om sagen skal undersøges. Ombudsmandens sagsbehandling vil normalt afhænge af sagens principielle karakter, samt af hvorvidt muligheden for behandling hos andre myndigheder er udtømt.

Nye forslag til styrkelse af børn og unges retsstilling

Børnerådet og Institut for Menneskerettigheder samt følgende organisationer: Amnesty International, DUF (Dansk Ungdoms Fællesråd), Red Barnet, Red Barnet Ungdom, Børns Vilkår, UNICEF Danmark, DUI - LEG og VIRKE, DSI (De Samvirkende Invalideorganisationer), Ungdommens Røde Kors samt OMEP (Organisation Mondial pour l'Éducation Préscolaire) ønsker en markant styrkelse af børn og unges retsstilling og anbefaler derfor følgende tiltag:

- I lovgivning såvel som i praksis skal det være hovedreglen, som Børnekonventionens artikel 12 kræver, at alle børn skal høres i alle sager der vedrører dem kun begrænset af et modenhedskriterium. Børn skal gives medbestemmelse og selvbestemmelse ifølge særlovgivningen, hvor dette er logisk og muligt. Og der skal være konsistens imellem de

² Se evt. mere specifikt herom i Notat om Børns klagemuligheder, Børnerådet oktober 2003, på www.brd.dk.

- **Høringsret:** Forældremyndighedsindehaveren/myndighederne har pligt til at indhente en udtalelse fra barnet, inden de træffer afgørelsen.
- **Medbestemmelsesret:** Medbestemmelsesret er mere vidtgående end høringsretten, idet barnets medvirken eller samtykke er nødvendig for at forældremyndighedsindehaveren kan træffe en beslutning. Hvis der er en aldersgrænse, er den ofte sat ved enten 12 eller 15 år.
- **Selvbestemmelsesret:** Her kan barnet råde på egen hånd uden at skulle samvirke med forældremyndighedsindehaveren, samtidig med at de selv må stå til ansvar for deres handlinger. I de specialbestemmelser der findes, er aldersgrænsen normalt 15 år.

På en række lovgivningsområder er der imidlertid alvorlige huller i sikringen af børns retsstilling, og generelt ses en vis ujævnhed og inkonsekvens på tværs af lovgivningsområderne. Der er ingen konsistens i, hvornår børn anses for at være tilstrækkelig modne til at blive hørt, til at tage del i beslutninger og til at have selvbestemmelse på tværs af lovgivningen. Ligesom børn mangler mulighed for at klage over manglende høring eller inddragelse, over afgørelser, over voksnes optræden overfor børnene, kvaliteten af de voksnes arbejde, over magtanvendelse og over de fysiske rammer. Se nedenstående eksempler (der ikke er udtømmende):

- **På folkeskoleområdet** er børns kollektive rettigheder til inddragelse i f.eks. tilrettelæggelsen af undervisningen - og barnets individuelle ret til at kunne klage over en afgørelse, en sanktion mv. - nærmest ikke-eksisterende.
- **På sundhedsområdet** eksisterer en vis inkonsekvens. Mens femtenårige har selvbestemmelsesret ifølge patientlovgivningen – og således har ret til at modsætte sig livsforlængende behandling, kan piger ml. 15 og 17 år som hovedregel stadig ikke få abort uden forældrenes samtykke. Samtidig er det et udbredt problem, at børn ikke informeres om eller inddrages i den nødvendige behandling af dem, hvilket selvfølgelig rammer særlig hårdt, når børnene har et handicap, der kræver livslang kontakt med behandlingsvæsenet.
- **På det sociale område** skal børn, nu uden nogen nedre aldersgrænse, høres i forbindelse med særlig støtte til børn og unge (SEL § 46 stk. 3). Og i forbindelse med afgørelser kan børn over 12 år klage over en afgørelse om opholdssted med opsættende virkning. Men 14-årige kan fortsat ikke klage over en beslutning om hjemtagelse fra f.eks. en plejefamilie. Samtidig er der ingen høringspligt af børn og unge med handicap i forbindelse med valg af hjælpemidler, f.eks. kørestol og andre handicapkompenserende ydelser.
- **På det familieretlige område** skelner loven stadig mellem børn over og under 12 år for så vidt angår retten til at blive hørt, og børn har, uanset alder, stadig ingen ret til at skulle samtykke i afgørelser om f.eks. samvær eller ret til at klage over sådanne afgørelser.¹
- **På adoptionsområdet** har børn der er fyldt 12 år medbestemmelse på, om de skal adopteres - og børn under 12 år har retten til at blive hørt. Det må antages, at børn der er fyldt 12 år kan klage over en afgørelse, de ikke er enige i – hvilket må antages ikke at gælde for børn under 12 år.

¹ Dette er måske på vej til at blive ændret, jfr. Udvalget om Forældremyndighed og Samværs betænkning "Barnets perspektiv" (nr. 1475), der taler for mere fokus på barnets perspektiv i forældremyndigheds- og samværsager, at børn uden nogen nedre aldersgrænse skal høres, og at børn selv skal have mulighed for at tage kontakt til myndighederne. Bliver disse forslag udmøntet i lovgivningen, vil børns retsstilling bedres betydeligt på dette område – under forudsætning af at disse også udmøntes i praksis.

Børn og unges retsstilling

Siden FN's Konvention om Barnets Rettigheder blev ratificeret af Folketinget i 1991, er børns rettigheder i samfundet søgt implementeret i dansk lovgivning til gavn for børn og unges retsstilling. Begrebet "barnets bedste", som defineret i konventionens artikel 3, er konkret udmøntet i Lov om Social Service, og børn har efter implementering af "anbringelsesreformen" fået yderligere individuelle rettigheder. "Betænkning om retssikkerhed i anbringelsessager" (nr. 1463) har yderligere fokus på de udsatte børns retsstilling, idet det er en udbredt opfattelse, at denne ofte svækkes af hensynet til forældre - og af andre hensyn. På familieretsområdet har Udvalget om Forældremyndighed og Samvær afgivet sin betænkning "Barnets perspektiv" (nr. 1475), som lægger op til en styrkelse af barnets retsstilling.

Der er grund til at glæde sig over disse initiativer, men samtidig også grund til at konstatere, at indsatsen er ujævn, ikke styret af overordnede retningslinjer, overordnede politiske mål om at skabe en bedre retsstilling for børn i almindelighed eller af et ønske om i højere grad at implementere Børnekonventionens bogstav og ånd i dansk lovgivning og praksis. Hverken den gældende lovgivning, praksis eller forslag om ny lovgivning bliver systematisk sammenholdt med Børnekonventionens bogstav og ånd – sådan som FN's Komité om Barnets Rettigheder anbefaler.

Børnekonventionens artikel 12 statuerer barnets ret til medbestemmelse og til at blive hørt i sager, der vedrører barnet. Det er en forudsætning for, at artikel 12 kan siges at være fuldt implementeret, at der eksisterer effektive og børnevenlige klageprocedurer for børn i alle aspekter af deres liv.

Nogle af de rettigheder som følger af Børnekonventionen, kan siges at være kollektive rettigheder, der gælder for en gruppe af børn. Som f.eks. skolebørns ret til indflydelse på deres skolegang (bl.a. gennem elevrådet), valg af undervisningsmateriale og -form, samt på kommunens planlægning af f.eks. vejanlæg, rekreative anlæg, legepladser, idrætsanlæg mv.

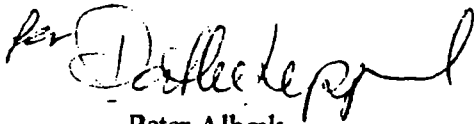
Status for børn og unges retsstilling

Det er forældremyndighedsindehaveren, der har pligt til at drage omsorg for barnet (under 18 år ifølge FML § 1), til at træffe afgørelser om barnets personlige forhold ud fra barnets interesser og behov, og som skal give barnet omsorg og tryghed og respektere barnet (FML § 2). Forældremyndighedsindehaveren har således adgang til at handle på barnets vegne i forhold til myndigheder mv., kan udøve partsbeføjelser overfor forvaltningsmyndigheder og har adgang til at udtale sig samt til at få begrundelser i sager vedr. barnet. Barnets ret til, uanset alder, at blive inddraget i forældremyndighedsindehaverens beslutninger ifølge BK artikel 12, er ikke implementeret i loven. Den lovgivningsmæssige holdning har været, og er måske stadig, at større børns medindflydelse og selvbestemmelse må fastlægges gennem speciallovgivningen, men at en generel holdningspåvirkende regel om at barnet skal tages med i beslutningerne i takt med barnets stigende alder og udvikling, ikke egner sig til retlig regulering.

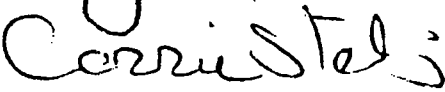
Derfor er der således indsat særlige bestemmelser i den danske lovgivning, der giver børn og unge forskellige grader af selvstændige rettigheder – i nogle tilfælde helt udenom forældremyndighedsindehaverens godkendelse. Pligterne og rettighederne, der kan følge af disse lovbestemmelser, kan opdeles i tre kategorier afhængig af graden af selvstændighed:

Med venlig hilsen

Hanne Pilegaard
Chef for Kampagne-Policy, Amnesty International

for
Peter Albæk
Formand, Børns Vilkår

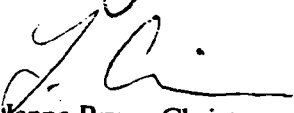

Stig Langvad
Formand, DSI

Connie Stølås
Næstformand, DUI – LEG og VIRKE

Mimi Jacobsen
Generalsekretær, Red Barnet

Hanna Line Jakobsen
Landsformand, Ungdommens Røde Kors

Charlotte Goldberg
Formand, Børnerådet

Jeppe Bruus Christensen
Formand, DUF

Henny Hammershøj
Formand, OMEP

22 uge af formanden:

Martin Primdahl
Formand, Red Barnet Ungdom

Steen Andersen
Generalsekretær, UNICEF Danmark

København, den 30. november 2006

Kopi til: Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, Justitsministeriet, Socialministeriet, Undervisningsministeriet og Sundheds- og Indenrigsministeriet og til Folketingets ombudsmand.

Til medlemmerne af Folketingets retsudvalg

Nedenstående organisationer og aktører, hvoraf flere deltog i Folketingets Retsudvalgs høring den 27. januar 2006, har sammen udarbejdet dette notat med en række forslag til initiativer som vil styrke børn og unges retsstilling i Danmark - herunder også sikre dem adgang til at kunne klage over afgørelser mv.

Vi håber, at forslaget kan inspirere Retsudvalget i dets fortsatte drøftelser, og at det kan bruges i forberedelserne af den offentlige høring, som udvalget forbereder. Vi stiller os selvfølgelig til rådighed i det videre arbejde for at fremme børns retsstilling i Danmark.

Hermed følger et kort resumé af de initiativer vi foreslår i notatet:

- I lovgivning såvel som praksis skal det være hovedreglen, at børn høres i alle sager, der vedrører dem, kun begrænset af et modenhedskriterium.
- Børn og unge skal have en let adgang til at klage over afgørelser mv., der vedrører dem.
- Folketingets Ombudsmand skal gives de fornødne ressourcer til at kunne behandle klager fra børn og unge.
- Der skal opbygges landsdækkende netværk af professionelle rådgivere, som skal hjælpe børn lokalt med at konkretisere, om der er tale om en klage, og hjælpe barnet videre hvis det er en klage.
- Børnekonventionen skal inkorporeres i dansk lovgivning.
- Alle relevante love skal gennemgås og om nødvendigt tilrettes, hvis de ikke er i overensstemmelse med Børnekonventionens bogstav og ånd.
- Der skal tages en politisk beslutning om, hvilken minister der har det overordnede ansvar for børnepolitikken i Danmark.

Folketinget – Retsudvalget
Christiansborg, den 9. februar 2007

Offentligt

Til

udvalgets medlemmer og stedfortrædere.

Baggrundsmateriale til høring om børns retsstilling

Forud for høringen i Landstingssalen 21/2 kl. 10-15 vedlægges følgende materiale til orientering:

1. Henvendelse af 30/11-06 fra en række organisationer m.m. om forslag til initiativer, som vil styrke børn og unges retsstilling i Danmark
2. Talepapirer fra organisationer og foreninger til Retsudvalgets ekspertmøde 27/1-06 om børns retsstilling
3. Folketingets Ombudsmands svar af 20/12-05, jf. REU, alm. del, bilag 227, vedrørende børns retsstilling ved sager hos Folketingets Ombudsmand
4. Barneombudet (Norge) – information, herunder lovgrundlag
5. Styrelsen for Social Services notat fra februar 2004: Notat vedrørende Børn og unges klagemuligheder samt børn og unges kendskab til deres klagemuligheder
6. Familie- og forbrugerministerens svar af 15/6-05 på B 62, 2004-05, 2. saml., spm. 1, om oversigt over de områder, hvor børn har henholdsvis klageret/partsbeføjelser og ret til at blive hørt.

Med venlig hilsen
Jørgen Nielsen,
udvalgssekretær.

**Intern eksperthøring i Folketingets retsudvalg og socialudvalg
27. januar 2006.**

Talepapir fra formanden for Børnerådet, Klaus Wilmann

Når vi taler om at styrke børns adgang til at klage over afgørelser, er det ikke tilstrækkeligt blot at diskutere om det er en sag for ombudsmanden, Børnerådet eller andre. Mangel på institutionelle rammer om behandlingen af børns klager, er næppe det største problem.

Hjemmel og rettigheder

For det første er det afgørende at den/de myndigheder som skal modtage klager fra børn/unge, har den fornødne hjemmel til at behandle klagerne. Dvs. det skal fremgå af lovgivningen, hvilken adgang børn/unge har til at klage, hvornår de kan gøre det og til hvem.

Eks.: i Lov om Social Service har børn o. 12 år. som fjernes fra deres hjem, ret til at klage over beslutningen om anbringelsesstedet. Men børne- og ungeudvalgets beslutning om at iværksætte foranstaltningen kan de ikke klage over, og derfor kan det sociale nævn ikke umiddelbart behandle en klage over foranstaltningen. Og derfor kan det samme barn o. 12 år ikke klage over en ny beslutning om hjemtagelse fra plejefamilie eller institution.

Dvs. børn skal først og fremmest have de fornødne rettigheder i diverse love, for at kunne udnytte en klageret, og lovgivningen er i dag er meget ujævn.

Et par eksempler.

- Lov om Social Service har de mest vidtgående bestemmelser, jf. førnævnte eksempel, som giver børn fra 12 år ret til, men opsættende virkning at klage over beslutning om hvilket anbringelsessted de skal bo.
- Samme lov giver ikke børn med handicap uanset alder, mulighed for at klage over kommunens valg af hjælpemiddel
- Folkeskoleloven har meget få bestemmelser om børns rettigheder udover de generelle bestemmelser om medbestemmelse via elevråd mm., og ingen om børns ret til at klage over afgørelser på skolen mv. Det indebærer f.eks. at børn ikke formelt kan klage over en lærers overdrevne magtanvendelse. I praksis har sager om børns klager over lærere der har anvendt overdreven magt, eller vold, meget vanskelige vilkår, fordi der ikke er regler om deres behandling og fordi de derfor vurderes af det samme system som klagen vedrører.
- Lov om undervisningsmiljø, giver børn ret til at vælge en undervisningsmiljørepræsentant, men ikke ret til at klage over uhumske eller sundhedsskadelige

...v
re h
lokaler, eller krænkelser af det psykiske arbejdsmiljø (mobning, diskrimination mm.)

- Lov om forældremyndighed og samvær, giver børn o. 12 år ret til at blive hørt i.f.m. forældrenes skilsmisse, men ingen børn har ret til at klage over statsamtets afgørelse om samvær. For ikke at tale om en ret til at få en samtale med statsamtet i.f.m. forældrenes frivillige aftale om samvær.
- Lov om patientrettigheder giver børn på 15 år ret til at modsætte sig livsforlængende behandling, modtagelse af blod mm. Dvs. de er givet en ret til at råde over deres eget liv og død.
- Men 17årige piger kan ifølge lov om svangerskabsafbrydelse ikke uden videre modtage abort, uden forældrenes samtykke.

Opsamling

Børnerådet anbefaler derfor, at børn og unge sikres de fornødne rettigheder i de love som vedrører børn og unge, og dermed også etablerer hjemmel for myndighederne til at behandle deres klager. Heraf følger at det centrale spørgsmål, set i et børneperspektiv, ikke specielt handler om at etablere et centralt klageorgan, men om at sikre sektorielt og tilgængelig klageadgang, som en del af lovgivningen, sådan som vi kender det fra det sociale område. (Det sociale nævn, Ankestyrelsen), samt at sikre børn formelle rettigheder.

Tilgængelighed

Når vi taler klageadgang er tilgængelighed det helt afgørende for børn. Derfor ønsker Børnerådet at man forfølger et princip om tilgængelighed, synlighed og oplysning som led i en styrkelse af børns klageadgang. Det indebærer at børn skal kende deres rettigheder, de skal oplyses om dem, og de skal sikres hjælp til at vurdere en klage, procedurer mm.

- Børnerådets kommende rådgivningsfunktion: "Børneinfo" skal ifølge beslutningen fra satspuljeforhandlingerne 2005 kunne varetage denne funktion. "Børneinfo" rummer både en generel forpligtelse til via hjemmeside mm. at oplyse børn og unge om deres rettigheder, men også en konkret forpligtelse til at svare på henvendelser fra børn om deres rettigheder i personlige anliggender. I takt med udviklingen skal "Børneinfo" udbygges og målrettes de særlige behov, de henvisende børn udtrykker.
- For yderligere at styrke Børnerådets mulighed for at orientere om teori og viden om praksis om børns og unges rettigheder, FN's konvention om barnets rettigheder, regler i dansk lovgivning mm., ønsker Børnerådet at få adgang til at kunne begære aktindsigt i konkrete sager om børn og unge u. 18 år. En sådan tilladelse giver rådet mulighed for at foretage vurderinger af på hvilket grundlag sager afgøres, med henblik på *principielle* tilkendegivelser om kvaliteten i forvaltningen, overholdelse af forvaltningsregler mv., og om sagsbehandlingens respekt for børns rettigheder, herunder retten til at blive hørt forinden der træffes beslutning.

Opsamling

Børnerådet forestiller sig en udvikling, hvor Børnerådet i voksende omfang, får rollen som formidler og rådgiver for børn og unge i spørgsmål om deres rettigheder, og herunder også om deres klager mm. Dvs. en rolle svarende til den, der i andre lande betegnes som "Børnenes ombudsmand"

Børn og unges adgang til at henvende sig til Folketingets ombudsmand.

Børnerådet har redegjort for, hvorledes vi forestiller os at børns klageadgang kan styrkes. Vi har derudover noteret os at Folketingets ombudsmand ikke finder at der er formelle forhindringer for at børn og unge kan klage til ombudsmanden over konkrete afgørelser, så længe klageretten ikke direkte er henført til andre (forældremyndigheden). Og ombudsmanden kan behandle klagen så længe den ikke vedrører det faglige skøn bag afgørelsen, men forvaltningsmæssige procedurer, og afgørelsens lovlighed.

Børnerådet ønsker at henlede opmærksomheden på at klager til ombudsmanden normalt forudsætter at andre klagemuligheder er forsøgt eller udtømt, jf. ombudsmandslovens § 14. Vi skønner derfor, at uanset at ombudsmanden kunne blive mere tilgængelig for børn og unge, og uanset at vi forestiller os et tæt samarbejde mellem ombudsmanden og Børnerådet, vil kun få børn og unge i praksis komme til at benytte lejligheden til at søge deres problemer løst med ombudsmandens mellemkomst. På den baggrund vil en strategi som alene satser på at åbne ombudsmandens kontor for børn og unge, ikke løse problemerne med børns ujævne retsstilling.

Opsamling

Børnerådet bifalder at børn skal kunne henvende sig til ombudsmanden. Men antager at muligheden herfor kun vil blive anvendt sjældent. Derfor bør en samlet strategi til styrkelse af børns retsstilling, rumme flere muligheder, end større adgang til ombudsmanden.

Børns rettigheder & mulighed for klageadgang

Oplæg fra Børns Vilkår ved leder af rådgivningen Bente Boserup og formand Peter Albæk.

Bente Boserup:

Vi er i Børns Vilkår meget glade for dette initiativ, hvor vi får lejlighed til at diskutere børns rettigheder og mulighed for klageadgang. Det er en vigtig diskussion.

Vores synspunkter er overordnet:

- at børn skal have mulighed for at søge hjælp, når deres rettigheder ikke opfyldes
- at børn aldrig må blive gjort ansvarlige for deres egen livssituation
- at voksne til enhver tid skal stille op for børnene og tage hånd om dem
- at der er situationer, hvor forældre og børn kan have har modstridende interesser, og her er status quo på baggrund af gældende praksis, at børnene alt for tit bliver svigtet.

Vi har en række erfaringer fra BørneTelefonen og fra de sager, hvor vi konkret går ind og støtter.

Børns Vilkår rådgav sidste år ca. 9000 børn og unge – desuden sendte vi ca. 40 underretninger af sted. En del af disse handlede om unge, der havde henvendt sig til forvaltning eller politi men uden at få hjælp.

Eksempel 1: En 15-årig dreng ringer og er gået hjemmefra. Året før fik hans storebror hjælp fra BørneTelefonen til at komme hjemmefra. Nu kan den 15 årige heller ikke holde til det. Han kommer fra en indremissionsk familie fra et sted i Jylland, og han bliver jævnligt slået og ydmyget. Nu står han med blødende næse ved et stoppested. Der går en bus om to timer. Vi ringer til politiet for at få fat i den sociale døgnvagt, og politiet aftaler med socialudvalgsformanden, at de tager ud til drengen. Jeg understreger, at han skal på skadestuen, så skaderne kan dokumenteres.

Politiet ringer senere og fortæller, de har afleveret drengen hjemme. De lyste ham op i næsen med en lommelygte og vurderede, at der ikke var sket skader. De tog hjem til forældrene – far virkede ædru og hans tøj var ikke i uorden. Så drengen fik besked på at opføre sig ordentligt.

Næste dag blev han opsøgt af lederen af familieafdelingen med følgende kommentar: Nu har jeg fået Børns Vilkår på nakken, så nu må vi hellere gøre noget for dig. Da sagsbehandleren føler sig hårdt presset af Børns Vilkår, får drengen en ordning, hvor han må tage hen på en døgninstitution og sove, når far bliver for hidsig. Børns Vilkår har klaget og har i en periode givet drengen støttende samtaler.

Eksempel 2: To drenge bliver smidt ud hjemmefra af far og stedmor. De går til kommunen og beder om hjælp. Her bliver de sendt hjem og bliver smidt ud. Børns Vilkår henvender sig til kommune, socialudvalg og borgmester. Da intet virker, henvender vi os til nogle kontakter, vi har, og der kommer skub i sagen. Drengene får et sted at bo efter 14 dage. I den mellemliggende tid har de boet ulovligt i voksen brors ungdomsbolig. Broren har også forsørget dem den første uge. Derefter lykkedes det Børns Vilkår at få sagsbehandleren til at udbetale penge til drengene.

Eksempel 3: Pige 13 år har været i plejefamilie i to år. Nu er plejefamilie og sagsbehandler blevet uenige om aflønning af plejefamilien. Sagsbehandler foreslår pigen, hun snarest muligt bliver anbragt i ny plejefamilie sammen med sin bror, da det er bedst, at søskende er sammen. Pigen henvender sig til BørneTelefonen og beder om hjælp. Overvejer selvmord, hvis ikke hun kan blive. Plejefamilien er det første sted, hun har boet, hvor hun føler sig tryk. Jeg (B.B.) går ind som bisidder og holder et møde med sagsbehandler og barn. Pigen får lov at blive.

Eksempel 4: Dreng 15 år har gentagne gange henvendt sig til kommunen pga fysisk og psykisk vold gennem hele barndommen. Har også meldt forældrene til politiet. Værelset smadret, ting smidt ud, knytnæveslag i hovedet. Som lille fik han holdt fingre ind i lightere, når han ikke opførte sig ordentligt. Børns Vilkår er nu gået ind i sagen har hjulpet en mormor med at politianmelde familien for grov vold. Politiet tager sagen alvorligt. Vi har desuden klaget over sagsbehandleren og har støttende samtaler med drengen.

Sagsbehandleren har sendt mail til drengen. (Se bilag).

Her står bl.a.:

Efter denne "brugsanvisning" henvender drengen sig til BørneTelefonen, da han ikke kan bruge socialrådgiverens mail til noget som helst.

Disse sager er typiske eksempler på børn, der har brug for hjælp fra en organisation som Børns Vilkår, når systemet svigter.

Vi møder på BørneTelefonen de største problemer i sager omkring:

Børn der omsorgssviges

Børn i klemme i skilsmisser

Børn i plejefamilier

Børn på døgninstitutioner, der udsættes for magtanvendelser

Børn, der ikke får den undervisning, de har krav på – dvs de får en meget mangelfuld undervisning eller slet ingen

Børn, der mobbes af børn eller lærere

Og vores klare erfaring er, at børn kun meget sjældent henvender sig for at få oplyst, hvordan de kan klage. Børn henvender sig desuden kun sjældent for at høre om deres rettigheder.

Børn henvender sig, fordi de har brug for en voksen, de kan tale med om det, der er svært. De har brug for en voksen, der kan tage dem i hånden, og som kan tage over for dem.

Endelig har de brug for en voksen, der kan have støttende samtaler med dem i den periode, hvor sagen kører.

Peter Albæk:

I Børns Vilkår er vi, som ovenstående fremlægning viser, meget interesserede i at styrke børns retsstilling.

Men vi tror ikke meget på, at man hjælper de svageste børn ved at lave egentlige klageinstanser, rettet direkte mod børn, eller vejledninger i at klage. Der er faktisk reel risiko for, at det stiller de mest udsatte børn endnu dårligere, fordi børnene på denne måde får lagt endnu mere ansvar for eget liv over på egne skuldre – frem for at de voksne tager hånd om dem.

Erfaringen fra en lang række sager viser desuden, at det ikke hjælper meget at klage/henvende sig/ søge hjælp, hvis modtageligheden inden for systemet ikke er til stede.

Derfor vil vi gerne foreslå helt konkret:

- at man afskaffer aldersgrænserne for ret til at blive hørt. Både hvad angår lov om forældremyndighed og samvær og anbringelsessager/sager om sociale indsatser. Til gengæld skal høring af børn altid ske under medvirken af en børneprofessionel, der har som opgave at sikre, at barnet ikke bliver pålagt ansvar for egen fremtid eller forældres trivsel, og at barnet støttes i at svare ud fra egne behov.
- at barn og forælder får forskellig sagsbehandler i det sociale system – eller at børn, der er i berøring med det sociale system og/eller statsamt/domstol får en uvildig bisidder, der kan fungere som barnets støtte/kontaktperson og "advokat". Det bør så vidt muligt være en voksen, som barnet har et tillidsforhold til, eksempelvis en lærer eller pædagog, der ikke har habilitetshensyn til barnets familie.
- at den umiddelbare adgang til støtte, hjælp og rådgivning lettes. Det kan ske i kraft af undervisning af frontpersonale som lærere og pædagoger, og det kan ske via mulighed for åben og lettilgængelig rådgivning hos skolens sundhedsplejerske – et tilbud der skal præsenteres for børnene i deres nære hverdag.
- at underretningspligten indskærpes over for politi, statsamter mv.
- at sagsbehandlingen i socialforvaltningerne kvalitetssikres, så sagerne rent faktisk bliver behandlet og fulgt op på. Det vil sige, at sagsbehandleren skal reagere på bekymring inden for maksimalt to uger, at de skal se og tale med barnet, at de skal have en samtale med som minimum en fagperson, der har

med barnet at gøre i hverdagen, og at der efter hver eneste underretning skal foreligge en plan for eventuelle indsatser, opfølgning mv. Er det en institution, skole, læge eller anden fagperson, der har professionel bekymring for barnet, har denne ret til at få en tilbagemelding om hvilke indsatser, der er iværksat, og hvordan man kan samarbejde om disse.

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Hej [REDACTED]

På behandlermøde [REDACTED] blev din familiesituation drøftet. Drøftelsen blev foretaget på baggrund af det samtaleforløb der har været med dig, dine forældre og den fremsendte underretning fra [REDACTED]

På mødet blev det besluttet, at [REDACTED] kommune ikke har mulighed for at løse jeres interne familiekonflikter. Ligeledes kan kommunen ikke, på baggrund af din situation og alder, bestemme, hvor du skal opholder sig.

Det er kommunens vurdering, at du har brug for at tale med neutrale voksne og har derfor besluttet at tilbyde dig et samtaleforløb i Familiehuset.

I forhold til din anmodning om at få flyttet din adresse, samt hjælp til mad og tøj, kan kommunen oplyse, at du har mulighed for at få overført børnefamilieydelsen og børnebidrag til din egen bankkonto. Kommunen vurderer, at forsørgelsespligten fortsat ligger hos dine forældre og vil derfor ikke indgå i din forsørgelse.

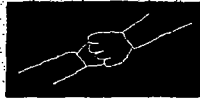
For at få overført børnefamilieydelsen og dine børnebidrag skal du henvende sig i kommunen servicecenter på Rådhuset.

Såfremt du ønsker at benytte dig af tilbuddet om et samtaleforløb i Familiehuset, bedes du kontakte mig.

Kopi af dette brev er fremsendt til dine forældre.

Med venlig hilsen

[REDACTED]
Socialrådgiver

Oplæg om børns retsstilling

Et stort problem når vi ser på børns retsstilling i Danmark, er at der ikke er nogen Arbejds miljølov der omfatter børn. Børn i skoler og daginstitutioner er ikke beskyttet af nogle regler der skal sikre dem tålelige, eller sunde, daglige omgivelser. Der kan være tale om for lidt plads, for dårlig luft, eller bare grimme og uinspirerende omgivelser.

Heldigvis ser vi også mange skoler, institutioner, legepladser og andre udendørs miljøer som giver børn gode arbejds vilkår og udfoldelses muligheder. Men når kommunerne skal overholde stramme budgetter, sker det at de nødvendige forbedringer af de omgivelser børn og unge skal tilbringe en meget stor del af deres aktive liv i, bliver forsømt.

Og altså: Der er ikke nogen regler der sikrer børnene rettigheder på dette område.

Når jeg vender mig mod de to lovforslag, mener jeg vi kan anbefale de punkter forslagene indeholder. Men egentlig vil jeg tillade mig at sige at jeg synes forslagene er lidt snævre i forhold til problemfeltet Børns Retsstilling.

BUPL bifalder at der gøres mere for at informere børn om deres rettigheder og klagemuligheder. Både konkret og generelt. En børnerådgivning, gerne under Børnerådet, går vi klart ind for. Og vi så gerne at der blev udarbejdet materiale til børn i klubber, skoler og skolefritidsordninger om deres rettigheder og klagemuligheder.

Vi går ind for at børn får egentlige partsbeføjelser i skoler. Det bør være sådan at et barn kan klage over en afgørelse der bliver truffet i forhold til barnet. Børnene er repræsenteret i skolebestyrelserne, men jeg tror en del børn mangler viden om hvad de skal bruge denne repræsentation til.

Som det fremgår af gennemgangen fra ministerierne af de gældende regler og børns partsbeføjelser, er disse ofte møntet på børn over 15 år (undertiden 12 år). Jeg skal dog pege på servicelovens § 8, stk. 4. hvorefter "dagtilbudene skal give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar og som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber." (Tilsvarende for klubber, § 19, stk. 5)

Det er ikke en lovbestemmelse som giver særlig konkrete rettigheder for børn, men i en kombination af denne lovbestemmelse i serviceloven og de to lovforslag er der nogle perspektiver for en videreudvikling af børns retsstilling. Man kunne forestille sig et forsøgsarbejde der fokuserede på børns medbestemmelse og medansvar - i daginstitutioner og i skoler.

Den 26. januar 2006
J.nr. 4056.212 [20.01] /KP

Talepapir om børns retsstilling – Internt ekspertmøde om børns retsstilling den 27. januar 2007 – Folketingets Retsudvalg og Socialudvalg.

Tak for invitationen.

På trods af dagens emnes mindre muntre karakter, er det en stor glæde for os, at emnet bliver taget op. Set med DSI's øjne handler børns retsstilling både om børns ret til medbestemmelse, retten til at blive hørt og muligheden for at klage.

Retten til at blive hørt og til medbestemmelse optræder på to planer: individuelt i den konkrete sag og afgørelse, f.eks. omkring egne hjælpemidler til brug i hjemmet, i forbindelse med skole, at færdes og fritidsaktiviteter – generelt i forhold til indflydelse fx via elevråd på en almindelig skole eller i et specialskoletilbud.

Det er vores erfaring, som også notaterne illustrerer, at lovgivningen er meget forskellig, og det vil være relevant med en lovgennemgang med fokus på at skabe rettigheder, gennemskuelighed og ensartethed.

Når det gælder børn og unge med handicap er der særlige vinkler og opmærksomhedspunkter, der ikke alt sammen handler om lovgivning, men i høj grad også om uddannelse, viden og holdninger, både på det individuelle og det generelle plan.

Vi ved, at det kan være svært at være voksen, have et handicap og bestemme over eget liv. Det bliver ikke lettere, når man er barn. Der er behov for forpligtelser til at høre børn med handicap, holdningsbearbejdning og holdningsændring. Børn og unge med handicap er hængig af, at der træffes mange beslutninger i løbet af deres barneliv om tilbud, foranstaltninger, personlig og praktisk bistand, hjælpemidler m.v. Det er derfor vigtigt, at der er fokus på barnets inddragelse i egen sag.

Forældre og personale vil ofte være i en situation, hvor det forekommer besværligt eller umuligt at inddrage barnet. Det kan da også kræve en særlig form for tolkning eller viden og kompetence inden for særlige former for kommunikation. En væsentlig grund til, at mange børn med handicap har meget svært ved at blive "part" i deres egen sag.

Her er tale om børn, som ikke bare har svært ved at blive hørt. De har også svært ved at komme til at klage, hvis klagemuligheden vel og mærke eksisterer. For det er tilsvarende meget forskelligt afhængig af den enkelte lovgivning.

Vi ser uddannelsesindsatsen over for ansatte og forældre som meget væsentlig. Heldigvis er vi blevet bedre til at kommunikere med mennesker uden sprog via teknologi og alternative kommunikationsteknikker og strategier.

Men der er fortsat behov for efteruddannelse til relevant personale og forældre, hvis det skal være muligt at høre børn med kommunikationshandicap. Vi ser meget gerne en oprustning på det felt – simpelthen for at minimere antallet af sager, hvor der kan være grund til at klage.

Det er vores erfaring, at der er mange områder, hvor man slet ikke tænker på at inddrage barnets eller den unges egen mening. For eksempel ved bevilling af hjælpemidler, støtte til køb af bil og boligændringer i den sociale lovgivning. Der er i højere grad opmærksomhed rettet mod foranstaltningerne i Lov om Social Service § 40 om den særlige støtte til børn og unge, og i mindre grad mod den handicapkompenserende støtte.

Der er problemer med at bruge den lovgivning, der eksisterer, fx på folkeskoleområdet, hvor de individuelle muligheder er få, og hvor man ikke alle steder anvender reglerne om oprettelse af elevråd. Det er beskæmmende at møde personale fra specialskoler, som mener, at folkeskoleloven ikke passer så godt til lige deres målgruppe, og som derfor tillemper den med det resultat, at eleverne mister muligheder for medbestemmelse.

I en klagesammenhæng må vi nødvendigvis pege på de problemstillinger, der opstår på grund af så vagt et regelværk i forbindelse med magtanvendelse i specialundervisningen. Set i den sammenhæng og på baggrund af Undervisningsministeriets brev af 8. juni 2005, sendt ud sammen med det andet materiale til denne høring, er der behov for også at involvere Folketingets Uddannelsesudvalg. Børns retsstilling er alt for fluffy på folkeskoleområdet.

Det er væsentligt at få inkluderet børn og unge med handicap i almindelige "meningsmålinger", Børnepaneller. Børn og unge med handicap er først og fremmest børn og unge. De har nogle særlige forhold og begrænsninger. Det er nødvendigt at forholde sig til dette, når børn og unge skal ligestilles. Mangel på tilgængelighed fører f.eks. til, at mange handicappede børn og unge oplever situationer, hvor de lukkes ude. Det sker på et følsomt tidspunkt i livet, og der er ingen mulighed for at gøre noget konkret – end sige klage.

Børn og unge med handicap har en mening og kan udtrykke den, hvis der gives den nødvendige støtte til det. Vi har selv gjort forsøget på et seminar for børn og unge med handicap i september 2004 med stor succes. Vi har et begrænset antal rapporter fra seminaret med.

DSI mener, at klagemulighederne for børn skal gøres mere tilgængelige, og vi støtter, at det sker hos den eksisterende Ombudsmand. Som det fremgår af Ombudsmandens notat vil det både indebære mulighed for mundtligt at kunne indgive klage, eller ved hjælp af moderne teknik, praktiske muligheder for at ombudsmanden kan rejse sager af egen drift og ansættelse af personale med særlig sagkundskab.

Vi ser samtidig positivt på beslutningen om Børnerådets kommende rådgivningsfunktion "Børneinfo". Børn skal kende deres rettigheder og deres klagemuligheder, ellers har det ingen værdi. Det håber vi Børneinfo vil kunne varetage.

DSI ser nødt, at man løser problemerne med den manglende klagetilgængelighed via særlige ombud. Vi ønsker os ikke en ny særlig instans, der skal tage sig af klagesager fra børn – på samme måde i øvrigt, som vi ikke ønsker os en særlig ombudsmand for mennesker med handicap. Et inkluderende samfund skal være i stand til at indrette sine institutioner således, at alle, også børn med handicap, har mulighed for at benytte dem.

DSI's bud er derfor:

1. Konsekvent lovgivning i forhold til inddragelse af børn og unge med handicap.
2. Udvikling af metoder og redskaber til at høre børn og unge med handicap.
3. Holdningsdiskussioner – børn og unge med handicap har også en mening og ret til at sige den.
4. Forbedrede og tilgængelige klagemuligheder hos ombudsmanden.

Vi har med interesse læst de to beslutningsforslag fra SD og EL. Vi håber på, at det videre arbejde med forslagene vil føre til en situation, hvor alle børn har en kvalificeret og reel mulighed for at blive hørt, og mulighed for at klage, når det viser sig nødvendigt for at blive hørt.

Signe Højsteen, uddannelsespolitisk konsulent og
Kirsten Plambech, socialpolitisk konsulent

Landerupgaard, Kolding d. 25.01.06.

Udtalelse fra Foreningen af Danske Døgninstitutioner for børn og unge, i forbindelse med internt ekspertmøde om børns retsstilling d. 27/1-06 i folketinget lokale 1-133.

I F.A.D.D vil vi benytte denne lejlighed til at gøre opmærksom på, at vi gerne deltager i et arbejde, der kan synliggøre og forbedre klagemuligheder for børn og unge på vore institutioner.

Vi tænker at det vil være en lettelse hvis:

- Der er en ensartet fremgangsmåde, i forbindelse med klagemuligheder og procedure derfor, som institutioner/opholdssteder skal følge når et barn/ung indskrives til døgnophold på en institution/opholdssted.

Der er børn/unge som af forskellige årsager flyttes fra en institution til en anden, derfor skal procedurene for klager være ens, for ikke at skabe forvirring og utryghed hos barnet/den unge.

- F.A.D.D kan i denne sammenhæng være formidler af proceduren på hjemmesiden, og gennem nyhedsbreve til institutionerne.

Der skal være en sikkerhed for, at alle anbragte børn og unge (både frivilligt og tvangsmæssigt) får gennemgået klagemuligheder og proceduren herfor, ved første møde med institutionen/opholdsstedet, eller umiddelbart herefter.

- Der kan være situationer i forbindelse med akutanbringelser, hvor det af hensyn til barnets/den unges tarv ikke er hensigtsmæssigt at bede dem forholde sig til endnu en problemstilling.

I forbindelse med behandlingstilbud til børn og unge opstår der hos os nogle spørgsmål, som bør gennemarbejdes grundigt:

- Hvis klage over anbringelsesstedet skal have opsættende virkning, kan det betyde afbræk i behandlingsarbejdet, med fare for yderligere forværring af et barns situation. Eksempelvis et barn der bevæger sig rundt i et tvivlsomt miljø, og som af hensyn til sin egen sikkerhed og udvikling skal væk derfra. Der skal altså tages stilling til om klager gælder i både tvangsmæssige og frivillige foranstaltninger.
- Hvis barnet ikke ønsker hjemgivelse, er det da barnet selv skal sige fra overfor kommune og forældre, eller er det institutionen der bliver barnets "talsmand" med fare for at blive skudt i skoene, at der er økonomiske interesser i at beholde barnet.
 - Forældresolidaritet
 - loyalitetskonflikt

Klagegang og muligheder skal overholdes, og vi vil fra F.A.D.D.'s side opfordre til, at der laves regler, for opfølgning eventuelt ved de almindelige tilsyn.

- Som fast rutine kan tilsynet tjekke procedure for klagegang
- Tilsynet kan eventuelt gennem børne-/ungesamtaler få vished for at procedurerne er gennemgået ved indskrivningen eller umiddelbart herefter.

Fra F.A.D.D.'s side vil vi i denne forbindelse gerne lige nævne, at der foregår meget godt arbejde på landets institutioner. Det pædagogiske personale lægger mange kræfter i, at få børn ind i en god udvikling trods meget vanskelige arbejdsvilkår, se bare den nye opgørelse om hvilke faggrupper der enten trues med vold eller direkte udsættes herfor (i nyhedsmagasinet vold som udtryksform december 2005) hvor pædagoger på landets døgninstitutioner indtager 1. pladsen over de der er udsat for vold, og 2. pladsen over trusler om vold.

Det er således vigtigt for os, at der opstilles nogle klare linier for, hvad der kan klages over, eventuelt med bagatelgrænser, så vigtig pædagogisk arbejdstid ikke opsluges af administration og "forhør".

I forhold til spørgsmålet om organisationen Børns Ret, tænker vi i forlængelse af det sidste afsnit, at sammensætningen i dette organ, bør være så bredt repræsenteret, at der udover at fokusere på barnets synspunkter også har en mulighed for, at se på lærerens/pædagogens arbejdsforhold og arbejdspladsens organisering.

Henrik B. Lauridsen
Næstformand.

Socialpædagogernes Landsforbund

Forbunds næstformand, Benny Andersen

Høring i Folketinget Social- og Retsudvalg om børns retssikkerhed. (5 min)

Børns retsstilling

Jeg vil gerne starte med at takke for invitationen til dette møde. Jeg er glad for at kunne give SL's bemærkninger til de beslutningsforslag, der er dagordenen til dette møde i dag. Men jeg vil også gerne benytte lejligheden til at kommenterer lidt på den øvrige debat om retssikkerhed, som er rejst i forbindelse med Betænkning 1463 om børns retssikkerhed i anbringelsessager.

I forhold til beslutningsforslagene vil jeg holde mig til bemærkninger om forslag der vedrører servicelovens bestemmelser om børn og unge – da det er der jeg og SL har vores ekspertise og erfaring.

SL kan tilslutte sig forslaget om at ophæve grænsen på 15 år til klage over at der ikke foretages en undersøgelse eller anbringelse.

Det er vores opfattelse, at det er relevant at fastholde en fast aldersgrænse i serviceloven, når det gælder reglerne om samtykke til en anbringelse. Andet kunne skabe usikkerhed om retssikkerheden. Men derudover er det efter SL's opfattelse ellers ikke relevant at fastlægge en bestemt aldersgrænse for adgangen til klager. Hvis et barns modenhed tilsiger, at barnet klager, er det relevant at denne klage behandles.

SL kan derfor også tilslutte sig, at aldersgrænsen for klageadgang i forhold til valg af anbringelsessted og hjemgivelse ophæves.

Forslaget om klageadgang i forbindelse med hjemgivelse udvides også i den forstand, at forældre og børns klager over kommunens hjemgivelse gives opsættende virkning. Denne udvidelse kan SL klart tilslutte sig.

Det er ikke uden grund at børn og forældre klager over kommunens beslutning om en hjemgivelse. Derfor er det godt, at kontinuiteten for børn i sådanne situationer sikres ved at klagen har opsættende virkning. SL synes godt at man må være ekstra opmærksom på dette område. SL synes man skal være opmærksom på, om der bliver behov for at lave yderlige udvidelse af børns rettigheder på dette område. Hanne Warming, som gennem flere år har arbejdet meget med anbragte børns og deres vilkår, mener at børn bør gives en lovfæstet garanti mod hjemgivelse mod deres vilje. En sådan konklusion maner til eftertanke.

SL kan tilslutte sig forslaget om, at børn der ikke forude er blevet hørt om en anbringelse gives ret til at klage. Dette forslag er relevant, fordi det understreger, at det er væsentligt, at børn bliver hørt i sager, der vedrører dem. Dertil kan suppleres, at de skal høres på en ordentlig måde med respekt for og hensyn til deres alder og modenhed.

SL synes også det er væsentligt, at børn har adgang til klage over forholdene på deres anbringelsessted. SL medvirker gerne til en nærmere beskrivelse af klagemulighederne og forholdene vedrørende behandling af klagerne.

Endelig kan SL tilslutte sig forslaget om, at handicappede børn gives adgang til at klage over kommunens valg af hjælpemiddel. Det er SL holdning, at der i højere grad bør ske en ligestilling af børn og voksne på dette område.

I forhold til de stillede forslag til Børnerådets rolle i forhold til børns klager. Så er det først og fremmest SL's holdning, at det er vigtigt, at der er en uvildig instans som kan bistå børn i forhold til deres klageadgang. Hvorvidt denne bistand skal bestå af en guidning indenfor klagesystemet, eller en selvstændigt uvildig klageinstans som supplement til det øvrige klagesystem kan være vanskeligt at vurdere.

Det er umiddelbart SL's holdning, at Børnerådet for nuværende skal gives en rolle i forhold til børns klager - svarende til det Socialdemokratiet forslår. Det vil så løbende kunne vurderes om der er behov for noget yderligere.

Det var mine kommentarer til de konkrete forslag. Hertil vil jeg gerne supplere: SL mener, at et væsentlig element i børns retssikkerhed i forhold til anbringelsesområdet er deres ret til kontinuitet i deres opvækst. Vi skal sikre disse børn mindst mulige skift i deres opvækst. Og vi skal sikre, at deres kontakt til deres forældre er så god som mulig.

Kommunerne skal være gode til at støtte forældresamarbejdet i forhold til anbragte børn. Der ligger nogle forbedringer i anbringelsesreformen på dette felt.

I forhold til at sikre kontinuitet i opvæksten har et udvalg nedsat i forbindelse med anbringelsesreformen i en betænkning stillet forslag til mere permanente anbringelsesbeslutninger. Dels forslag om længerevarende anbringelser af børn under 1 år og dels forslag om anbringelser uden tidsbegrænsning for børn, der har været anbragt i 3 år eller mere og for hvem tilknytningen til anbringelsesstedet er grundlaget for at opretholde anbringelsen.

Der er sager med børn, unge og familier, hvor en mere permanente anbringelse er relevant. Og den mulighed som barnet har for en god opvækst. SL synes det er en god ide, at lave lovændringer der muliggør sådanne anbringelsesbeslutninger.

I betænkningen foreslås det, at det er børn og ungeudvalget, som tager beslutning om de længerevarende anbringelser. Det kan SL tilslutte sig. Det er store beslutninger der tages i disse sager - og det er som forslaget er stillet meget vanskeligt for forældre at omgøre disse beslutninger.

Overfor dette står imidlertid, at kommunen i forslaget gives en uhindret kompetence til at ændre beslutningen om længerevarende anbringelser under vejs.

Det er SL opfattelse at børns retssikkerhed og deres ret til kontinuitet også skal være gældende i forhold til det kommunale råderum. Herunder at børn skal beskyttes mod og have en retssikkerhed i forhold til kommuner usaglige økonomiske hensyn.

SL vil foreslå, at indskrænkninger af kommunens råderum i forhold til hjemtagelser fra de mere permanente anbringelser overvejes.

Tak for ordet.

Red Barnet
Save the Children Denmark

26. januar 2006

**Ekspert møde om børns retsstilling
Folketinget d. 27. januar 2006
Talepapir fra afd. chef Bente Ingvarsen**

Børn skal have ret til at rejse sager.

Hvad mener voksenverdenen egentlig, at børn bør gøre når:

En lærer forløber sig og bruger fysisk magt, f.eks. ved at slå, eller systematisk nedgør en elev?

Hvad skal børn gøre, når:

Kommunen vil hjemgive et barn, det gennem lang tid har opholdt sig i en plejefamilie, er faldet godt til, fået kammerater, føler sig hjemme og ikke har tillid til at mor eller far kan magte den daglige omsorgs-opgaven?

Hvad skal børn gøre, når:

Når de er kede af at pendle ligeligt mellem mor og far som ikke er til sinds at drøfte ændring af en samværsordning, som ikke harmonerer med børnenes egne ønsker, deres fritidsliv o.lign.?

I øjeblikket er vores svar: det skal deres forældre tage sig af. Loven giver børn meget meget få egne rettigheder til at få realitetsbehandlet sager de selv rejser. Men i Red Barnet vil vi spørge:

- hvad synes vi voksne egentlig, at barnet med de svage forældre gøre?
- hvad skal barnet med de fortravlede forældre gøre?
- hvad skal barnet der er i konflikt med forældrenes interesser gøre?

Hos os er der ingen tvivl, børn må have en selvstændig ret til at rejse og få behandlet egne sager indenfor alle betydningsfulde områder. Et stort skridt til at udpege disse områder findes allerede i Notatet om børns klagemuligheder.

Hvad taler egentlig imod det, må vi spørge? Hvad er vi voksne bange for? Det synes vi, at vi voksne skal spørge os selv om.

For os er det her et spørgsmål om: menneskerettigheder, om at skabe de bedste løsninger for børn, om at støtte børns handlekraft og give dem erfaring med at det nytter selv at gøre noget.

De kompetente organer og deres tilgængelighed for børn.

I de begrænsede situationer, hvor børn har ret til at rejse egne sager, kender børn ikke til de organer, som de vitterlig kan henvende sig til – og disse institutioner er ikke gearet til specielt at behandle børns egne henvendelser. Jeg kan her henvise til Folketingets ombudsmands egen redegørelse, men jeg kan f.eks. også nævne socialforvaltningerne, de sociale nævn, kommunalbestyrelsen, Ankestyrelsen, mv.

Når det kommer til børns behov på dette område, er det vores opfattelse at børn har brug for:

- at kende til deres rettigheder
- at have voksne som kan hjælpe og støtte og guide dem videre,
- at samfundets institutioner er tilgængelige for børn og er gearet til at behandle børns henvendelser ud fra en kompetent børnefaglig vinkel, men også ud fra en stærk forståelse af børns eget perspektiv,
- de skal kunne tale med og lytte til børn,

Børn har ikke nødvendigvis brug for at kende til alle samfundets institutioner. Børn har brug for voksne som kan hjælpe dem.

Fra Red Barnets side, har vi opstillet en række elementer, som må indgå i en ideel fremtidig struktur for behandling af børns egne sager:

- Børn skal have personer lokalt, på kommunalt plan eller på hver skole, som kan hjælpe dem videre i en behandling af deres sag. D.v.s. en person/en ansat/ evt. en frivillig med børnefaglig kompetence, der som borgerligt ombud påtager sig opgaven, at tage børns vinkel og guide dem videre. Denne person kan evt. også gå ind i situationer, hvor mægling vil kunne løse barnets problem. Det er også nødvendigt at finde en løsning for børn på døgninstitutioner.
- Der kan være grunde til at børn ikke vil anvende en lokal person, eller er utilfreds med ikke at blive forstået korrekt. Derfor skal børn altid kunne henvende sig til Børnerådet, som på baggrund af deres kommende "Børneinfo", eller Børneret, som Enhedslisten foreslår eller et udvidet mandat kan hjælpe dem videre i processen.

- Børns klager skal sagsbehandles og afgøres i de relevante klageorganer som findes. Her tænker vi såvel på Folketingets ombudsmand, på de sociale nævn og andre. Men det er meget vigtigt, at disse gøres tilgængelige for børn og kompetente til at modtage og behandle børns klager.

- Derfor foreslår vi at Børnerådet bliver bedt om:
 - o at foretage en undersøgelse af institutionernes tilgængelighed for børn og faglige kompetencer til at modtage og behandle børns sager.
 - o at udvikle og gennemføre træningsprogrammer for institutionerne om tilgængelighed, procedure og behandling af sager rejst af børn.

Det er vores håb, at de forslag vi har ridset op, kan bidrage konstruktivt til den videre drøftelse af de to beslutningsbidrag. Afslutningsvis vil vi bakke op om forslaget i B62, om at udvide Børnerådets mandat til at kunne begære aktindsigt i en hver børnesag. Med dette lægger vi ikke op til at Børnerådet skal behandle børns personlige sager og vi ser nødig at Børnerådets debatskabende og mere politiske funktion hæmmes med konkret sagsbehandling. Men det er vigtigt, at der er en institution i samfundet, som i helt særlige tilfælde kan vælge at kigge til bunds i en børnesag, for at vurdere behovet for at bringe forvaltning af en lovgivning op på et principielt plan. Den funktion vil ligge naturligt i Børnerådet.

Oplæg til tale ved høringen på Christiansborg om børns rettigheder

DUI-LEG og VIRKE er en selvstændig børne-, ungdoms-, og familieorganisation, der bygger på arbejderbevægelsens grundholdninger. Rygraden i DUI-LEG og VIRKE er de 75 lokale afdelinger rundt om i landet, der laver aktiviteter for og med børn og unge.

DUI-LEG og VIRKE kæmper for at forbedre børn og unges vilkår og rettigheder i Danmark såvel som i andre lande igennem internationalt solidaritetsarbejde.

DUI-LEG og VIRKE er derfor glade for at kunne få lov til at deltage i denne høring, og håber at den kan være med til at styrke børn og unges rettigheder.

Vi har på en række områder i Danmark meget svært ved at betragte og behandle børn og unge på lige fod med voksne.

Et eksempel er manglen på en Børnemiljølov, der sikrer børn og unge ordentlige fysiske og psykiske rammer på skoler og i dagsinstitutioner. Når vi har en tilsvarende arbejdsmiljølov for voksne hvorfor så ikke for børn? Hvordan kan vi sende mange af vores børn og unge af sted hver dag til nedslidte lokaler, dårlig mad, klamme toiletter, og et dårligt psykisk miljø, når vi ikke selv ville finde os i det?

Vi har i dag en undervisningsmiljølov, der desværre ikke virker efter hensigten. Det skyldes, at lovgivningen ikke har nogen sanktionsmuligheder. Her 4 år efter loven er vedtaget har størstedelen af skolerne endnu ikke udmøntet loven i praksis¹.

Derfor er DUI-LEG og VIRKE glade for at beslutningsforslaget B 62 fra Socialdemokraterne indeholder et krav om børns selvstændige udøvelse af partsbeføjelser indenfor Folkeskoleloven, så børnene med andre ord får klagemuligheder.

Vi har i mere end 10 år kæmpet for at få inkorporeret FNs konvention om Barnets Rettigheder i dansk lovgivning sammen med en række andre organisationer, hvor af mange er repræsenteret i dag. Vi mener, at en inkorporering af FNs Børnekonvention vil styrke børns rettigheder, fordi Børnekonventionens status i dansk ret har stor betydning for dens brug og udbredelse. En inkorporering vil indebære en præcisering af, at domstolene har

¹ (Tal fra Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM) 2004 viser, at ud af de 42 % af landets skoler og uddannelsesinstitutioner, der er omfattet af undervisningsmiljøloven og tog sig sammen til at besvare DCUMs undersøgelse, har blot 1/3 lavet den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering. Der er ingen nyere tal)

pligt til at fortolke og anvende dansk ret i overensstemmelse med bestemmelserne i konventionen.

Et af de vigtigste argumenter for ikke at inkorporere FNs Børnekonvention er manglende klageadgang for børn og unge, hvilket også gentagne gange er kritiseret af FNs Børnekomite. Derfor er vi glade for det stigende ønske fra flere partier i Folketinget om at forbedre klageadgangen for børn og unge.

DUI-LEG og VIRKE mener, at den bedste løsning er, at børn og unge får et selvstændigt klageorgan, fordi børn og unge er ekstra afhængige af beskyttelse, hjælp og vejledning, når deres rettigheder bliver krænket. Det skal være en klageinstans med aktindsigt og mulighed for at rådgive og behandle børn og unges henvendelser og klager. Det er specielt vigtigt, at klageorganet er i stand til at behandle klager fra børn, som jo skal håndteres meget anderledes end voksnes. Det er på tide, at vi her i Danmark kommer på højde med flere af de lande vi normalt sammenligner os med, og får indført en børneombudsmandsinstitution.

FNs Børnekonvention og ikke mindst den danske lovgivning har betydning for langt over en million børn og unge i Danmark. Det er vigtigt, at børn og unge er bevidste om deres rettigheder og klagemuligheder. Det kræver et mere systematisk oplysningsarbejde. Informationerne til børn og unge i dag er alt for tilfældige, og der bruges generelt alt for få ressourcer på denne opgave. Derfor foreslår DUI-LEG og VIRKE, at viden om FNs Børnekonvention og anden dansk lovgivning om børns rettigheder indgår som en fast del af pensum i Folkeskolen og på lærerseminariet. Denne mangel på oplysning har FNs Børnekomite også tidligere kritiseret Danmark for, senest i Concluding Observations i september 2005.

Endelig er vi i DUI-LEG og VIRKE glade for, at der er taget hul på en diskussion af større harmonisering af reglerne for børn og unges adgang til at kunne udøve deres partsrettigheder. Det er forvirrende, at der ikke er ens regler for hvornår man som barn kan blive hørt. F.eks. vil børn over 12 år fremover kunne klage over beslutning om valg af anbringelsessted, mens 15-årige skolebørn ikke har adgang til at klage over at blive bortvist fra deres skole. 15-årige kan modsætte sig lægebehandling, mens en 17-årig skal have forældrenes samtykke for at få foretaget en abort. Det er ulogisk, og gør det meget svært for børn og unge at kende deres rettigheder.

I forbindelse med denne diskussion er det vigtigt at slå fast, jf. Børnekonventionens artikel 12, at det alene er VÆGTNINGEN af barnets udsagn i forhold til alder og modenhed, myndighederne skal vurdere. Et barn der er i stand til at udtrykke sine egne synspunkter skal ALTID høres i forhold, der vedrører barnet.

DUI-LEG og VIRKE håber, at høringen i dag kan være med til at sætte skub i en række forbedringer af børns rettigheder. Tak for ordet

Intern eksperthøring i Folketingets retsudvalg og socialudvalg om børns retsstilling 27. januar 2006.

*Chef for børne- og ungdomsarbejdet i UNICEF Danmark, Anne Mette Friis
Formand for UNICEF Danmark, Ole Kyed*

Tak for invitationen.

UNICEF Danmark hilser initiativet særdeles velkomment og ser frem til, det vil blive fulgt op af en offentlig høring.

UNICEF Danmark finder det vigtigt, at alle børn (også særligt sårbare børn og børn med handicap) får en mulighed for at klage og får den nødvendige hjælp af en voksen til at komme i kontakt med en klageinstans. Vi tilslutter os FN's Børnekomité's anbefalinger af 30. september 2005 til Danmark om at etablere en uafhængig klageinstans for børn. Vi mener, at der er flere faktorer, der skal tilgodeses, når vi taler om børns mulighed for at klage over afgørelser, der vedrører dem, og flere forudsætninger, der skal tages højde for.

Information til børn og unge

- Det er afgørende, at danske børn og unge informeres om deres rettigheder jvf. artikel 42 i FNs Konvention om Barnets Rettigheder, som Danmark ratificerede 19. juli 1991. Børnerådet har gennemført en undersøgelse, der viser, at kun op til 30 % af eleverne på 8. klassetrin har kendskab til børnekonventionen. Det er et dilemma, at Danmark ikke lever op til sin forpligtelse om at sikre, at konventionens indhold bliver kendt i offentligheden. Vi ser derfor gerne, at konventionen bliver obligatorisk indhold i folkeskolens læreplan, og indgår naturligt i skolens hverdag. I dag er den indføjet i Faghæfte 24 om elevernes alsidige personlige udvikling som et appendiks, der næppe opleves forpligtende af lærere.

Professionelles faglige kompetenceudvikling

- Det er af væsentlig betydning, at alle faggrupper, der arbejder for og med børn kender konventionens ordlyd og betydning. Børnekomitéen anbefaler, at dommere, jurister, socialrådgivere, skolelærere, pædagoger, læger, børnepsykologer etc. tilbydes systematisk og tilbagevendende indføring i børns rettigheder og brug af konventionen i børns dagligdag. UNICEF Danmark er enige i anbefalingen. Ved at ratificere konventionen har vi anerkendt, at børn er selvstændige individer med særlige behov og rettigheder i henhold til Børnekonventionens artikler. Det forudsætter, at artiklerne er kendt af børn og voksne - og ikke mindst af de professionelle.

Den eksisterende lovgivning opleves af mange professionelle som en hæmsko for at kunne føre Børnekonventionen ud i praksis. Det gælder især hensynet til tavshedspligten, som ofte fører til berøringsangst blandt mange professionelle.

Tilgængelig klageadgang

- Ved etablering af klageadgange skal der tages højde for, at de er tilgængelige og meningsfulde for børnene. Det skal stå klart for alle børn, hvor og hvordan de kan klage. Undersøgelser på anbringelsesområdet viser, at der er uklarheder omkring anbragte børns klageadgang. Børn er ofte usikre på, hvem af de professionelle, der taler barnets sag, og der er eksempler på klager, der aldrig er kommet videre i det kommunale system.

Udover anbringelsesområdet er folkeskolen et af de områder, hvor der mangler klagemuligheder. Selvom elevrådet skal varetage elevernes fælles interesser på skolen

gennem et samarbejde med ledelse, lærere og øvrige personale, så er det ikke en reel klageinstans. Rådene har nogle formelle rettigheder, men de fungerer ofte ikke i praksis, og mange råd klager over manglende indflydelse på skolens virke. I forbindelse med sanktionsiværksættelse overfor en elev, bør eleven altid tilgodeses sin høringsret jvf. Børnekonventionens artikel 12.

I UNICEF ser vi høringsretten, som er udtrykt i artikel 12, som klageadgangens tvilling, og vi anbefaler, at artikel 3 vedr. barnets tarv, som er en afvejningsartikel, altid går hånd i hånd med artikel 12. I sager, der vedrører børn og unge, er der mindst to muligheder. Man bør altid vælge den mulighed, der bedst tjener barnets tarv, og man bør altid respektere barnets ret til at blive hørt i de sager. Børn skal have mulighed for at ytre sig, og det barnet ytrer, skal tages med i beslutningstagernes overvejelser.

Børn har brug for at blive hørt og taget alvorligt i en tillidsfuld dialog, der fører til ændringer, som medfører, at barnet oplever en mere værdig livssituation. Det er de voksnes ansvar at sikre dette. De professionelle har skærpet ansvar herfor. Samtidig har børn brug for at blive medinddraget på en måde, så de føler sig mere handlekraftige og deltagende i de netværk/miljøer, de indgår i som en naturlig del. Vi skal altid være opmærksomme på balancen mellem medinddragelse/medbestemmelse og de loyalitetskonflikter/dilemmaer børn står i. Det er ikke altid muligt for dem at handle.

UNICEF Danmark finder, at det er af overordentlig stor betydning, at børn bliver respekteret som individuelle borgere med individuelle rettigheder i overensstemmelse med Børnekonventionens intentioner. Vi finder det derfor vigtigt, at spørgsmålet om børns klageadgang tages alvorligt og at den udmøntes på en måde, så den bliver tilgængelig for børn i eksisterende lovgivning.

UNICEF Danmark kan anbefale, at der etableres en børneombudsmandsfunktion, som kunne ses i tilknytning til vores nuværende Børneråd. I den sammenhæng kan vi tilråde at tilråde at lytte til Norge og Sveriges erfaringer.

Disposition – socialudvalget fredag d. 27. januar 2006

Indledning (evt.)

I Dansk Ungdoms Fællesråd har vi arbejdet med børns muligheder for at få en stemme i samfundet. Det gælder både indenfor skoleområdet, socialområdet, handicapområdet og andre områder hvor man naturligt bør høre børn i sager, der vedrører deres liv på en direkte eller en indirekte måde. På skoleområdet er det eksempelvis i forbindelse med undervisningen generelt, i forbindelse med undervisningsmiljøet eller i forbindelse med elevrådsrepræsentation. På socialområdet er det i forbindelse med samværssager, anbringelsessager og i andre sager hvor man normalt kun vil høre barnets forældre – i stedet for at høre barnet selv.

Men de allerfleste børn og unge har det faktisk godt. Det viser adskillige undersøgelser, og ikke mindst den seneste undersøgelse "Det gode ungdomsliv" fra CeFU. De viser, at børn og unge i dagens Danmark har det rigtigt godt. Men at der også er også børn, som har det rigtigt skidt, og at der er særligt mange børn som på et eller andet tidspunkt i deres liv bliver udsat for skilsmisse, forkert behandling eller får andre problemer, og hvor der bliver taget forkerte beslutninger omkring børnene, uden at de får mulighed for at sige fra. Og uden at de efterfølgende har en gennemsigtig og forståelig mulighed for at klage over en given afgørelse.

Vi er ikke eksperter på børns retsstilling generelt, og derfor vil vi koncentrere os om det, vi er eksperter på – nemlig børns stemme. Vi er en paraplyorganisation med 800.000 medlemmer i baglandet, og udtaler os selvfølgelig på baggrund netop af vores medlemsorganisationers erfaringer.

I forhold til børns retsstilling generelt:

Så mener Dansk Ungdoms Fællesråd, at børn generelt har for få muligheder for at klage og er for uoplyste om de muligheder de rent faktisk har. Børn har naturligvis krav på at blive hørt jf. børnekonventionens artikel 12. Og det gælder inden for alle områder, der vedrører barnets gode liv.

I forhold til børns stemme:

- Børnekonventionen angiver, at alle børn der anses for modne herfor skal høres i sager, der vedrører dem selv. Til trods for at der ikke findes regler for børns krav, i forhold til alder i forvaltningsretten, så er det praksis, at mindreårige børn ikke har krav på at fungere som en selvstændig sagspart. Nogen gange er der få undtagelser, men alt i alt er det statiske regler, der ikke tager hensyn til barnets egen mening. DUF så gerne, at alle børn fik en større mulighed for konsekvent at blive hørt i sager, der vedrører dem selv.
- Til trods for at man som mindreårig ikke har nogen direkte klagemulighed, så kunne man stadig sige, at "det går jo meget godt". Der er faktisk ikke ret mange registrerede klager fra børn (under 18 år) over forhold der vedrører deres eget liv, og de afgørelser, der træffes af voksne, og som direkte vedrører deres eget liv. Dels så er der ikke mange offentlige myndigheder, der registrerer en klagers alder, og dels er der formentligt ikke ret mange reelle klager fra mindreårige. Man skal bare samtidigt huske at spørge sig selv,

hvorfor der er så få klager. Er det fordi, der ikke er noget at klage over, eller er det fordi børns klagemuligheder ikke er børnevenlige?

- FN's børnekomite har i alle tre afrapporteringer anbefalet den danske regering at oprette en klageinstans for børn. Det kan enten være i regi af en egentligt særlig klageinstans i forbindelse med folketingets ombudsmand, det kan være som udvidede beføjelser hos Børnerådet, eller det kan være som en helt selvstændig Børneombudsmand. Den seneste anbefaling kom i FN's Børnekomites concluding observations d. 30. september 2005. I Dansk Ungdoms Fællesråd mener vi ikke, at man kan overhøre FN's børnekomites anbefalinger. I øvrigt har Dansk Ungdoms Fællesråd sammen med 7 andre organisationer selv påpeget samme problematik i vores fælles alternative NGO rapport til regeringens 3. periodiske rapport til FN's Børnekomite i starten af 2005.

Derfor ønsker Dansk Ungdoms Fællesråd, at folketinget sikrer børn en uvildig klageinstans, der kun er for børn under 18 år, og som kan tage individuelle sager op til behandling. Det ligger meget godt i tråd med de lovforslag som først Kristendemokraterne, siden Socialdemokraterne og senest Enhedslisten har fremført.

Men hvorfor vil vi så gerne have en Børneombudsmand?

- Vi ønsker en gennemsigtigt system for det enkelte barn. Der er ikke mange børn i dag, der ved, at de kan klage til folketingets ombudsmand. Og det er også temmelig uigennemskueligt med hvilken ret de kan klage, fordi det er et skøn, der beror på ombudsmandens egen afgørelse. Ligeledes er der forskellige aldersgrænser for, hvornår man som barn har indsigelsesmulighed på forskellige sager, der vedrører en selv. Det er for tilfældigt og for uligegyldigt for det enkelte barn. I stedet er der behov for et organ, som er kendt og respekteret af børn, og som har en sagkyndig stab af medarbejdere, der samtidig har den nødvendige børnefaglige og børnekyndige vinkel på sagsbehandlingen.
- Vi ønsker en uvildig og en uafhængig institution ligesom folketingets ombudsmand. Derfor bør det også være folketinget, der opretter og driver en Børneombudsmandsinstitution igennem en lovgivning på området.

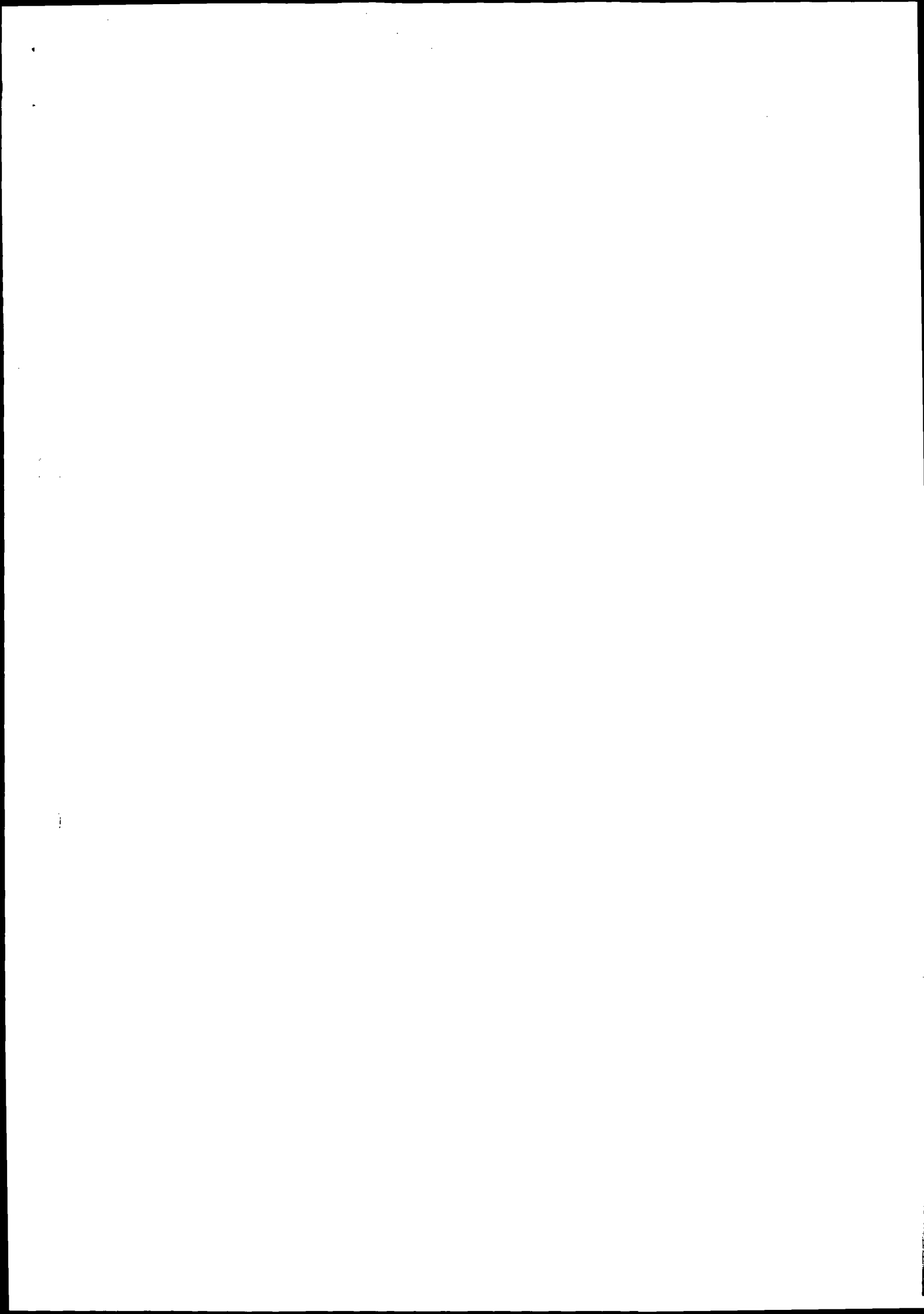
Hvordan skal en børneombudsmand så fungere?

- Vi ønsker en Børneombudsmandsinstitution efter norsk og svensk forbillede. I Sverige har de haft en Barnombudsmand i 12 år, og i dag er der ca. 22 medarbejdere. Over dobbelt så mange som i det danske Børneråd, som er blevet beskåret år efter år til trods for at oplysnings- og analyseindsatsen burde forstærkes. Den svenske Barnombudsmand er for børn og unge under 18 år, og nogle af Barnombudsmandens særlige områder er børns psykiske miljø, børns undervisningsmiljø og børn og strafovertrædelser. Barnombudsmanden kan tage individuelle sager op, og høre alle relevante parter i disse sager. I 2004 havde den svenske Barnombudsmand 1.555 konkrete sager (en sag er en sag når den er journaliseret, kategoriseret og hvor der er kommet et svar - men ikke afgjorte sager). Men Barnombudsmanden arbejder ikke kun med konkrete

klagesager. Barnombudsmannen arbejder også med rådgivning, oplysning om børnekonventionen og oplysning til svenske børn generelt om børns rettigheder. Barnombudsmannens sager strakte sig over en lang række sagsområder som skoleområdet (flest sager), socialområdet (anbringelsessager og samværssager), sager om overgreb, sundhedsområdet og sager om fritid, kultur, idræt m.v.

Hverken Børnerådet eller Folketingets Ombudsmand kan i dag varetage børns klageret på en ønskværdig måde. Børnerådet må ikke tage individuelle sager op, og ombudsmanden er en fuldstændig ukendt institution for børn - og har også nok at lave i forvejen. Derfor vil børnenes stemme også kun komme endeligt til sin ret med sin egen klageinstans, sin egen mikrofon, sin egen ombudsmand.

Vi håber, at vi med det her indlæg har givet Socialudvalget og Retsudvalget en øget indsigt i bevæggrunden for, hvorfor Dansk Ungdoms Fællesråd ser et absolut påtrængende behov for, at bedre børns retsstilling igennem oprettelsen af en selvstændig og uvildig Børneombudsmand i Danmark.

FOLKETINGETS OMBUDSMAND

Gammeltoft 22, 1457 København K
Telefon 33 13 25 12. Telefax 33 13 07 17
Personlig henvendelse 10-15

Dato: **20 DEC. 2005**

J.nr.: 2005-3930-933
Sagsbehandler: JATAH
(Bedes anført ved henvendelser)
Akt. nr.: 4

Folketingets Retsudvalg
Christiansborg
1240 København K
MODTAGET
20 DEC. 2005 // 50

3

Retsudvalget
REU alm. del - Bilag 227
Offentligt

Den Centrale Indlevering

+ bilag

Vedrørende børns retstilling ved sager hos Folketingets Ombudsmand

Vedlagt fremsendes besvarelse af spørgsmål af 25. oktober 2005 fra Folketingets Retsudvalg.

Med venlig hilsen

Hans Gammeltoft-Hansen

FOLKETINGETS OMBUDSMAND

Gammeltorv 22, 1457 København K
Telefon 33 13 25 12. Telefax 33 13 07 17
Personlig henvendelse 10-15

Dato: 20 DEC. 2005

J.nr.: 2005-3930-933
Sagsbehandler: JAJTAH
(Bedes anført ved henvendelser)
Akt. nr.: 3

Folketingets Retsudvalg
Christiansborg
1240 København K

Vedrørende børns retstilling ved sager hos Folketingets Ombudsmand

Retsudvalget har ved brev af 25. oktober 2005 anmodet om en drøftelse af følgende spørgsmål:

"Ombudsmanden bedes redegøre for ombudsmandens praksis i sager om børns retstilling, herunder børns klageret og partsbeføjelser, samt hvilke begrænsninger, der gælder for ombudsmandens muligheder for at behandle sådanne sager, herunder på baggrund af klager fra børn.

Ombudsmanden bedes redegøre for muligheden for eventuelt at opprioritere behandlingen af klager fra børn eller sager om børns retstilling, som ombudsmanden af egen drift optager til behandling, på samme måde som på handicapområdet."

Som grundlag for drøftelsen gives her en skriftlig redegørelse.

Generelt om ombudsmandens kompetence

Ombudsmandens kompetence er reguleret i ombudsmandsloven (OMBL). Ombudsmanden fører på Folketingets vegne kontrol med den offentlige forvaltning, jf. OMBL § 7. Ombudsmanden er således kun kompetent overfor offentlige forvaltningsmyndigheder, og kan ikke tage stilling til Folketingets virksomhed, domstolene eller lovgivningen. Ombudsmanden kan ikke behandle klager over private personer eller virksomheder. Klager over forældres behandling af deres børn, over foreninger eller private skoler der har med børn at gøre, falder ligeledes uden for ombudsmandens kompetence.

Klager til Folketingets Ombudsmand kan indgives af *enhver*, jf. OMBL § 13. Der stilles ingen alderskrav, dvs. både børn og voksne kan indgive klage. For at kunne klage til ombudsmanden kræves der som udgangspunkt ingen partsstatus eller retlig interesse i sagen, og det er gratis at klage.

I almindelighed skal en klage være skriftlig og navngivet, jf. OMBL § 13, stk.2. Først når alle andre forvaltningsmyndigheder hvortil der kan klages, har truffet deres afgørelse om spørgsmålet, kan en klage indgives til Ombudsmanden, jf. OMBL § 14. Ombudsmanden kan også selv indlede en undersøgelse, jf. OMBL § 17.

Ombudsmandens vurderingsgrundlag er af juridisk karakter, dvs. en prøvelse af hvorvidt de regler der gælder på et område er overholdt. Ombudsmanden skal finde frem til hvilke regler der gælder på området og fortolke dem, og dernæst påse om myndighederne har efterlevet reglerne.

I praksis afvises en sag hvis ombudsmanden efter en indledende vurdering af sagen skønner at der ikke er udsigt til at han kan hjælpe klageren. Denne situation vil ofte foreligge hvor en myndigheds afgørelse bygger på en vurdering der forudsætter en særlig sag- eller fagkundskab som ombudsmanden ikke er i besiddelse af.

F.eks. falder en prøvelse af afgørelsens rigtighed i sager om tilkendelse af social pension uden for ombudsmandens område, hvorimod prøvelsen af overholdelse af sagsbehandlingsreglerne er omfattet. Ligeledes er ombudsmanden ikke i besiddelse af den sagkundskab som f.eks. kræves i sager om forældremyndighed og samvær. Ombudsmanden kan i sådanne sager kun foretage prøvelse af om der i afgørelsens vurdering er inddraget ulovlige kriterier, og om myndigheden har overholdt sagsbehandlingsreglerne.

Ombudsmandens mulighed for at prøve bevisspørgsmålet er endvidere i praksis meget begrænset.

Børn som klagere

Om et barn er part i en sag, beror i almindelighed på om barnet har en væsentlig individuel interesse i sagens udfald. Samme kriterier vil normalt også være afgørende for om et barn er berettiget til at klage til administrative klageinstanser eller anlægge retssag. Børn der er mindreårige, er imidlertid ikke altid i stand til at udøve deres parts- eller klagebeføjelser på egen hånd fordi de savner den fornødne modenhed til at vurdere rækkevidden heraf. Der tales i så fald om at barnet er partsinhabilt.

Børn under 18 år er i almindelighed mindreårige og derfor undergivet forældremyndighed.

Udgangspunktet er at forældremyndighedsindehaveren udøver barnets rettigheder på barnets vegne. Forældremyndighedsindehaveren optræder også på barnets vegne i forhold til domstolene, administrative myndigheder og Folketingets Ombudsmand.

Forældremyndighedsindehaveren kan således indgive klage og har ligeledes partsbeføjelser overfor forvaltningsmyndigheder, som f.eks. adgang til at udtale sig samt til at få begrundelse i sager vedrørende barnet.

Dette udgangspunkt fraviges imidlertid i en del tilfælde. For det første anses større børn for partshabile selv om de retligt set er mindreårige, hvis de skønnes at have fornøden modenhed til selv at udøve beføjelserne. Normalt vil børn der er fyldt 15 år være partshabile, men også børn under denne alder kan efter en konkret bedømmelse anses for partshabile. For det andet kan der i lovgivningen være specialregler som tillægger mindreårige ret til at optræde på egen hånd i bestemte sammenhænge. Således har børn der er fyldt 15 år ret til selv at bestemme om og i hvilket omfang de vil modtage patientbehandling. I lov om social service er børn der er fyldt 15 år, på tilsvarende måde blevet tillagt ret til at optræde selvstændigt som part i sager om anbringelse uden for hjemmet.

I forhold til ombudsmanden vil større børn normalt være berettiget til at indgive klage til ombudsmanden. Hvilke aldersmæssige betingelser der skal være opfyldt, beror på hvilken slags sag der er tale om. Børn der er fyldt 12 år, vil efter omstændighederne kunne anses for habile til at indgive klage; men også børn der er yngre end dette, kan efter omstændighederne indgive klage, f.eks. vedrørende samværsret. I denne sammenhæng kan der regnes med en lavere aldersgrænse end ved udøvelsen af andre partsrettigheder. Dette beror på at retten til at klage til ombudsmanden ikke er en egentlig klageret, samt på at ombudsmandens undersøgelser er undergivet et meget vidtgående officierprincip således at det påhviler ombudsmanden selv, ikke klageren, at sørge for sagens tilstrækkelige oplysning.

Sager om børns forhold

Folketingets Ombudsmand modtager stort set ikke klager fra børn. Derimod modtager embedet et stort antal klager fra voksne vedrørende sager hvis udfald har væsentlig betydning for børn, herunder også sager hvor et barn selv kunne have indgivet en klage.

Sådanne sager vedrører undervisningsområdet, samværsret, navne, forældremyndighed, børnebidrag og børnetilskud, hjælpeforanstaltninger efter serviceloven, pasning af børn, patientbehandling af børn samt familiers ret til ophold her i landet.

I perioden 1. januar 2000 til 31. oktober 2005 har ca. 4.490 sager direkte eller indirekte angået børn. De pågældende sager rejses som anført oftest af barnets forældre eller andre voksne tæt på barnet, sjældent af barnet selv.

Fordelingen af børnerelaterede sager i perioden tegner sig således:

Folkeskolen	94
Gymnasier, HF og seminarer	23
Daginstitutioner og dagpleje	70
Døgninstitutioner for børn og unge	14
Hjælpeforanstaltninger for børn og unge	291
Børnetilskud	45
Samvær	315
Børnebidrag	652
Adoption	656
Sager om opholdstilladelse	2.130
Sundhedssager (anslået)	200
I alt	4.490

Det samlede antal klager i denne periode var 22.880. Knap 20 % af klagerne har således været børnerelaterede.

Opprioritering af klager fra børn

Ombudsmanden modtager som nævnt stort set ikke klager fra børn. Tallene vedrørende børnerelaterede klager viser imidlertid at der indgives mange klager (ca. 20 % reelle klager) vedrørende forhold der berører børn. Der har ikke været overvejelser om at indrette institutionens organisation eller sagsbehandling specielt på børnesager.

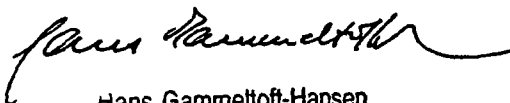
En generel opprioritering af ombudsmandens indsats med henblik på at sikre børns rettigheder forudsætter formentlig at denne opgave bliver henlagt til en særlig afdeling eller enhed under institutionen. Erfaringerne fra andre områder hvor ombudsmanden udfører særlige opgaver, viser at det er vanskeligt at sikre en tilstrækkelig effektiv prioritering af sådanne opgaver medmindre der sker en vis organisationsmæssig udskillelse af sagerne fra institutionens øvrige opgaver.

Der foreligger ingen undersøgelser der belyser årsagerne til at der kun sjældent indgives klager af børn. En nærliggende forklaring er at børn generelt ikke inddrager offentlige myndigheder i deres konflikter eller problemer, og at der derfor generelt set er få tvister direkte mellem børn og offentlige myndigheder. Der er derfor også færre sager der kan gå videre til ombudsmanden.

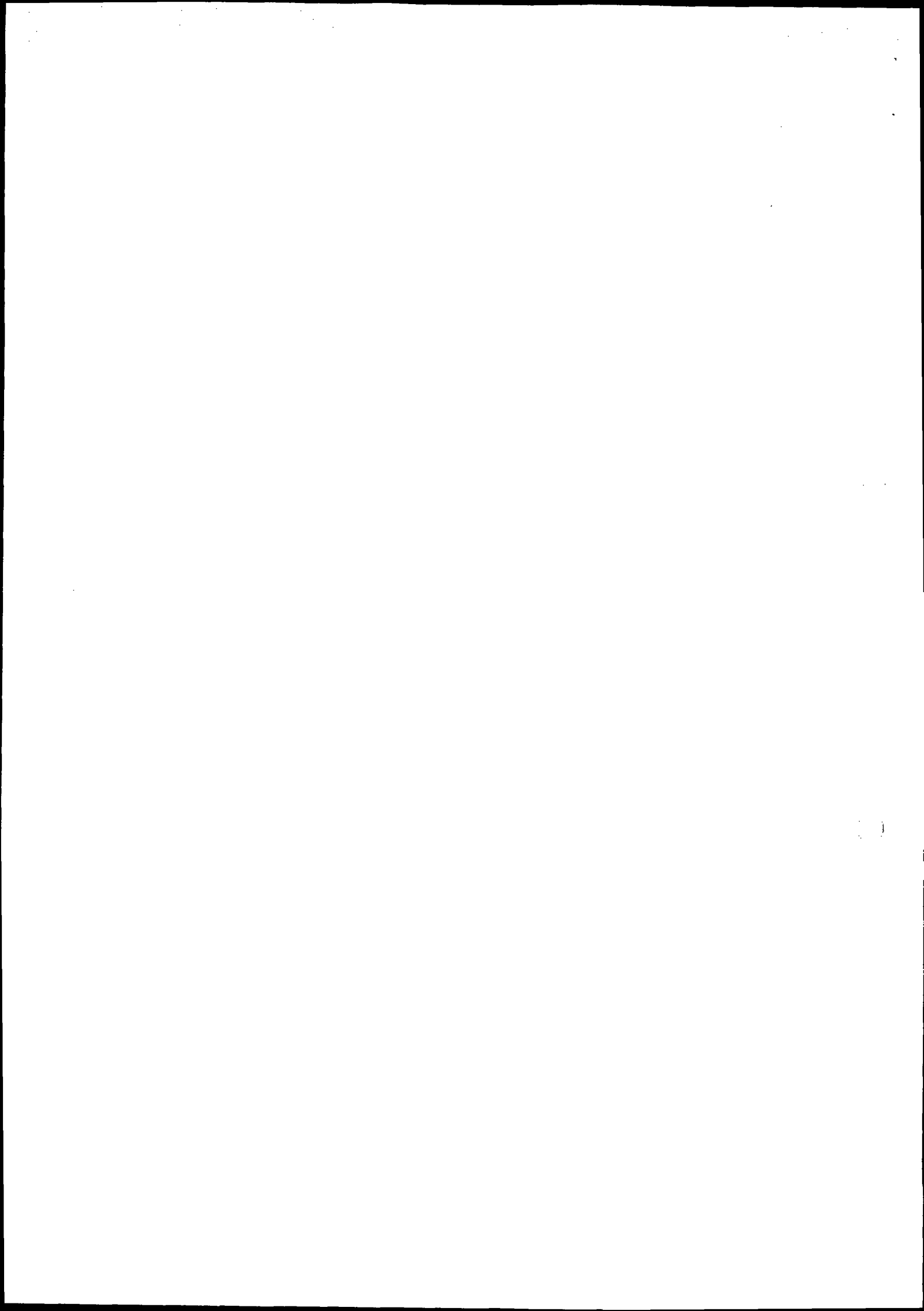
En anden forklaring kan være at en klage til ombudsmanden i almindelighed indgives skriftligt, og at mange børn finder det vanskeligt at skrive formelle klager. En klage kan indgives mundtligt, men mange børn vil formentlig også skulle overvinde barrierer for at møde op på eller ringe til et for de flestes vedkommende fjerntliggende officielt kontor i anledning af deres problemer.

En forbedring af klage­tilgængeligheden for børn vil kræve at der blev skabt nye muligheder for at få inddraget ombudsmanden i disse sager. Det vil især indebære at mulighederne for at indgive klage mundtligt eller ved hjælp af moderne teknik bliver øget. En reel udvidelse af beskyttelsen af børns retssikkerhed vil formentlig også kræve at institutionen får øgede praktiske muligheder for at undersøge sager af egen drift. Endelig vil det formentlig være nødvendigt for at opnå den fornødne tillid og accept hos børnene at der ansættes personale med særlig sagkundskab og erfaring.

Hvis ombudsmandsinstitutionen skal gøre en særlig indsats for at forbedre børns retlige vilkår, kræves der således organisationsmæssige, processuelle og personale­mæssige ændringer.

Hans Gammeltoft-Hansen

BARNEOMBUDET

4

BarneombudsordningenUtskriftsvennlig versjon av siden: <http://www.barneombudet.no/cgi-bin/barneombudet/imaker?id=2572>**Barneombudsordningen****Idégrunnlag og historikk**

Allerede i 1969 lanserte Anders Bratholm i boken «Umyndige personer» tanken om et Barneombud i Norge. Begrunnelsen for et ombud for barn var at barn utgjør en stor, men svak gruppe, uten noen organisasjon eller annet effektivt talerør bak seg, slik de fleste andre grupper har. Konklusjonen var at barn og unge har et behov for et offentlig ombud som kan tale deres sak (Bratholm 1991). Bratholm var aktiv i debatten senere i syttiårene også, blant annet gjennom en leder «Barneombud og offensivt barnevern» i Lov og rett 1975 (s.49-50). I forskjellige sammenhenger i samfunnsdebatten i syttiårene, også i den politiske debatten, var det en sterk fokusering på barns situasjon. Barns rettigheter i et moderne samfunn var ett aktuelt tema.

På Arbeiderpartiets kvinnekongress i 1975 ble det fattet et vedtak om å arbeide for et Barneombud i Norge. På landskvinnekongressen gikk man inn for at det ble opprettet et barneombudsembete med blant annet følgende oppgaver: «Å gi informasjon om barns rettsstilling, å fremme barns interesser og rettigheter, å løse rettstvister angående barn, å styrke barns rettssikkerhet i hjem og institusjoner, å sikre og fremme barns interesser ved planlegging av bomiljøer og boligområder, å fremme samarbeid, likeverd og respekt mellom barn og andre aldersgrupper, uansett kjønn eller andre ulikheter samt å tjene som offentlig appellinstans ved mistanke om barnemishandling» («Barnas plass i dagens samfunn», side 7 og 8 i Handlingsprogram for DNA).

Dette forslaget var inspirert av det svenske Redd Barnas ombud. Samme år ble Barnelovutvalget nedsatt. Leder av utvalget ble Frederik Beichmann.

Mandat, organisering og oppgaver

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, og sorterer formelt under Barne- og likestillingsdepartementet. Verken Storting eller Regjering har instruksjonsmyndighet over Barneombudet. Barneombudets kontor er tverrfaglig sammensatt, og har i dag 12,5 stillinger.

Barneombudet oppnevnes i statsråd, for fire år ad gangen. En person kan ikke sitte lengre i stillingen enn åtte år. Det første barneombudet, Målfrid Grude Flekkøy, fungerte fra 1981 til 1989, og det andre barneombudet, Trond-Viggo Torgersen, fungerte fra 1989 til 1995. Trond Waage fungerte fra april 1996 til mars 2004. Nåværende barneombud Reidar Hjermann tiltrådte april 2004.

Ifølge lov om barneombud (6. mars 1981 nr. 5) er Barneombudets hovedoppgave å fremme barns interesser i samfunnet og følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår. Ombudet skal særlig av eget tiltak eller som høringsinstans ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter. Videre skal ombudet følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet. Ombudet skal også fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn, samt følge med i at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter og tiltak de har behov for.

Gjennom lovendring våren 1998 fikk Barneombudet et klart mandat for å følge med i at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Denne konvensjonen ble norsk lov i 2003.

Likestillingsombudet og Forbrukerombudet har et faglig avgrenset område, med forvaltningsansvar knyttet direkte til en bestemt eller noen bestemte lover. Barneombudet forvalter derimot ingen bestemt lov, men har ansvar for hele det "barnefaglige feltet". Dette berører alle departementer og de fleste profesjoner, og er slik sett like komplisert og sammensatt som det "voksenfaglige feltet".

Barneombudet kan virke av eget tiltak eller etter henvendelser fra andre. Ombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til behandling. Barneombudet har rett til å uttale seg om forhold som går inn under arbeidsområdet. Ombudet bestemmer selv hvem uttalelsen skal rettes til.

Barneombudet skal ha fri adgang til alle offentlige og private institusjoner for barn. Offentlige myndigheter og offentlige og private institusjoner for barn skal uten hinder av taushetsplikt gi Barneombudet de opplysninger som trengs for å utføre ombudets oppgaver etter loven. Opplysninger som Barneombudet trenger for å kunne følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, kan uten hinder av taushetsplikt også kreves fra andre.

Barneombudet har ikke myndighet til å avgjøre saker eller omstøte vedtak i forvaltningen. Barneombudet kan ikke behandle henvendelser om konkrete enkeltkonflikter mellom et barn og dets foresatte, mellom foresatte innbyrdes om utøvelse av foreldreansvar og lignende saker. I slike tilfeller skal saken avvises fra Barneombudet. Barneombudet kan ikke uttale seg om lovligheten av et forhold når spørsmålet enten er avgjort av domstolene eller saken er brakt inn for domstolene til avgjørelse. Ombudet kan likevel kritisere den faktiske og rettslige tilstand som domstolenes avgjørelse eller Sivilombudsmannen uttalelse avdekker.

Henvendelser om forhold som i det vesentlige gjelder lovanvendelses- eller saksbehandlingsspørsmål, skal i utgangspunktet henvises til Sivilombudsmannen. Barneombudet kan ikke uttale seg om lovligheten av et forhold når Sivilombudsmannen har avgitt uttalelse i saken.

Barneombudet prøver å henvise de som tar kontakt til riktig hjelpeinstans. Når det velges å gå i dybden på en enkeltsak, kan det være fordi saken er av stor prinsipiell betydning, at saken faller mellom flere stoler eller at det kan være vanskelig å se hvilken instans som saken naturlig kan henvises til.

Barneombudet skal ta standpunkt til alle saker som er tatt opp til behandling og som ikke er blitt henlagt. Som hovedregel skal Ombudets standpunkt formes som en skriftlig uttalelse med begrunnelse. Barneombudet bestemmer selv hvem uttalelsen skal rettes til. Uttalelsen kan også rettes til presse og kringkasting eller andre, i den utstrekning ombudet finner det hensiktsmessig.

Barneombudet skal avgi en årlig rapport (årsmelding) til departementet om sin virksomhet i det foregående kalenderår. Rapporten skal være offentlig tilgjengelig.

Når det gjelder arbeidsmetoder, vises det til kapitlet "Hva gjør Barneombudet?"

BARNEOMBUDET
Hammersborg torg 1
PB. 8889 Youngstorget
0028 Oslo
Tlf: +47 22 99 39 50
Fax: +47 22 99 39 70
E-post:
post@barneombudet.no

BARNEOMBUDET

Lov om barneombud

Utskriftsvennlig versjon av siden: <http://www.barneombudet.no/cgi-bin/barneombudet/imaker?id=2578>

Lov om barneombud

Lov om barneombud (6. mars 1981 nr. 5)
(Endret mars 1998)

Paragraf 1 (formål).

Denne lov har til formål å bidra til å fremme barns interesser i samfunnet.

Paragraf 2 (Barneombud).

Kongen oppnevner for 4 år om gangen et Barneombud.
Kongen oppnevner et råd som skal virke som et rådgivende organ for Barneombudet.

Paragraf 3 (Ombudets oppgaver).

Ombudet har til oppgave å fremme barns interesser overfor det offentlige og private, og skal følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.
Ombudet skal særlig:

- a) av eget tiltak eller som høringsinstans ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter,
 - b) følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, herunder om norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter,
 - c) foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet,
 - d) fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn,
 - e) følge med i at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter, og tiltak de har behov for. Ombudet kan virke av eget tiltak eller etter henvendelse fra andre.
- Barneombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til behandling.

Paragraf 4 (adgang til institusjoner og opplysningsplikt m.v.).

Ombudet skal ha fri adgang til alle offentlige og private institusjoner for barn.
Offentlige myndigheter, og offentlige og private institusjoner for barn skal uten hinder av taushetsplikt gi Ombudet de opplysninger som trengs for å utføre Ombudets oppgaver etter denne lov. Opplysninger som trengs for å utføre Ombudets oppgaver etter paragraf 3, annet ledd, bokstav b, kan, uten hinder av taushetsplikt, også kreves fra andre. Når det kan kreves opplysninger etter dette ledd, kan også protokoller og andre dokumenter kreves fremlagt.
Reglene i tvistemålslovens paragraf 204 nr. 1 og paragrafene 205.209 får tilsvarende anvendelse for Ombudets rett til å kreve opplysninger. Tvist om anvendelsen av disse reglene kan bringes inn for herreds- eller byretten, som avgjør spørsmålet ved kjennelse.

Paragraf 5 (uttalelser fra Ombudet).

Ombudet har rett til å uttale seg om forhold som går inn under arbeidsområdet etter denne lov og etter Instruks for Barneombudet. Ombudet bestemmer selv hvem uttalelsene skal rettes til.

Paragraf 6 (instruks for Ombudet og Rådet).

Kongen fastsetter en alminnelig instruks for Ombudet og Rådets organisasjon og saksbehandling. For øvrig utfører Ombudet og Rådet sine oppgaver selvstendig og uavhengig.

Paragraf 7 (ikrafttreden m.m.).

Denne lov gjelder også for Svalbard.
Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

BARNEOMBUDET
Hammersborg torg 1
PB. 8889 Youngstorget
0028 Oslo
Tlf: +47 22 99 39 50
Fax: +47 22 99 39 70
E-post:
post@barneombudet.no

BARNEOMBUDET

Hva gjør Barneombudet?

Utskriftsvennlig versjon av siden: <http://www.barneombudet.no/cgi-bin/barneombudet/imaker?id=2573>

Hva er Barneombudet?

Barneombudet er uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytral, opprettet gjennom en egen lov (Lov av 6. mars 1981 nr 5 om barneombud). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private, og følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.

Våre målgrupper

Barneombudets tre hovedbrukergrupper er:

- barn og unge
- voksne enkeltpersoner
- private og offentlige institusjoner/organisasjoner

Barneombudet har taushetsplikt.

Hvilke saker jobber Barneombudet med?

- ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter,
- følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og om norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter,
- foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet,
- fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn,
- følge med på at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter, og tiltak de har behov for.

Hvordan kan barneombudet hjelpe deg?

Det er viktig å understreke at Barneombudet ikke har formell beslutningsmyndighet og at vi derfor ikke bedriver saksbehandling av enkeltsaker etter forvaltningsloven. Vår oppgave er å arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Vi skal særlig følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter.

Alle henvendelser til Barneombudet skal besvares. Henvendelser fra barn og unge gis høyest prioritet. Alle henvendelser behandles likt med hensyn til taushetsplikt, journalføringsplikt og offentlighetslovens regler. Din henvendelse vil bli besvart av en rådgiver så snart så mulig.

Barneombudet er ikke pålagt å gå inn i alle saker som publikum tar opp, men et evt. avslag på å gå inn i en sak skal begrunnes overfor henvender.

Vårt mål er å besvare personlige henvendelser slik at vi bidrar til å øke handlekraft hos den som henvender seg. Vi ønsker å være offensive innenfor lovverkets rammer på vegne av barn og ungdom.

Barneombudet ønsker:

- at barn og unge blir sett på som likeverdige med voksne
- at barn og unge blir ansett som kompetente individer
- å fokusere på alle mulighetene i arbeidet med barn og unge

Her er vi, i 12 etg. i OBOS-bygget

Utsikt fra kontoret

BARNEOMBUDET

Barneombudets mål 2006

Utskriftsvennlig versjon av siden: <http://www.barneombudet.no/cgi-bin/barneombudet/imaker?id=21042>

Barneombudets mål 2006

Bidra til å virkeliggjøre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument for barn og unge.

- Overvåke inkorporeringen av FNs barnekonvensjon og følge opp arbeidet i FNs barnerettighetskomité
- Overvåke domstolens og forvaltningens anvendelse av Barnekonvensjonen som rettskilde.
- Styrke barn og unges reelle medvirkning og deltagelse.
- Bidra til å ivareta rettighetene til samiske barn og unge
- Bidra til å styrke rettighetene til barn og unge med minoritetsbakgrunn
- Videreutvikle barneombudets nettsider som informasjonsplattform for rettighetstenkning for barn og unge.
- Styrke Barnekonvensjonen som rettighetsdokument gjennom internasjonalt samarbeid

Bidra til å styrke sikkerhetsnettet for barn og unge

- Overvåke utviklingen av barnevernet, og være pådriver for en styrket innsats i tjenestene
- Videreføre arbeidet med bakgrunn i prosjektet "Barn og Beskyttelse"
- Analysere enkelthenvendelsene til Barneombudet for å avdekke svikt i samfunnets rutiner og ansvar for å trygge barn og unge
- Bidra til å beskytte barn i forhold til bruk av ny teknologi og nye medier

Bidra til et sterkere fokus på barn og unges helse

- Etablere prosjekt med fokus på organisert og uorganisert fysisk aktivitet og idrett
- Videreføre arbeidet med fokus på skolemåltid.
- Bevisstgjøre og vie oppmerksomhet til forholdet mellom barn og unges kosthold, livsstil og helse

Dialog med barn og unge:

Klar Melding Inn er barn og ungdom under 18 år. Her får vi inn spørsmål om rettigheter og får større innsikt i barn og unges meninger og erfaringer. Materialet blir brukt til å gi Stortinget, Regjering og andre informasjon om hva barn og unge mener om skole, lærere, skilsmisse, barnevern og andre temaer.

Barneombudet har også Internett Parlamentet, som består av elevrådene på 70 grunnskoler. Gjennom IP ønsker Barneombudet å få innspill fra barn og unge over hele Norge på ulike saker. Resultatene tar Ombudet med videre i møte utredninger, høringsuttalelser, medier og politikerne i Norge. Elevene kan også selv sende inn forslag til saker som du ønsker skal diskuteres i Parlamentet. Internett Parlamentet ble besluttet nedlagt i 2006, grunnet at det var ressurskrevende og Ombudet vil utvikle andre former for dialog som er mer hensiktsmessige og vil treffe målgruppa bedre.

BARNEOMBUDET

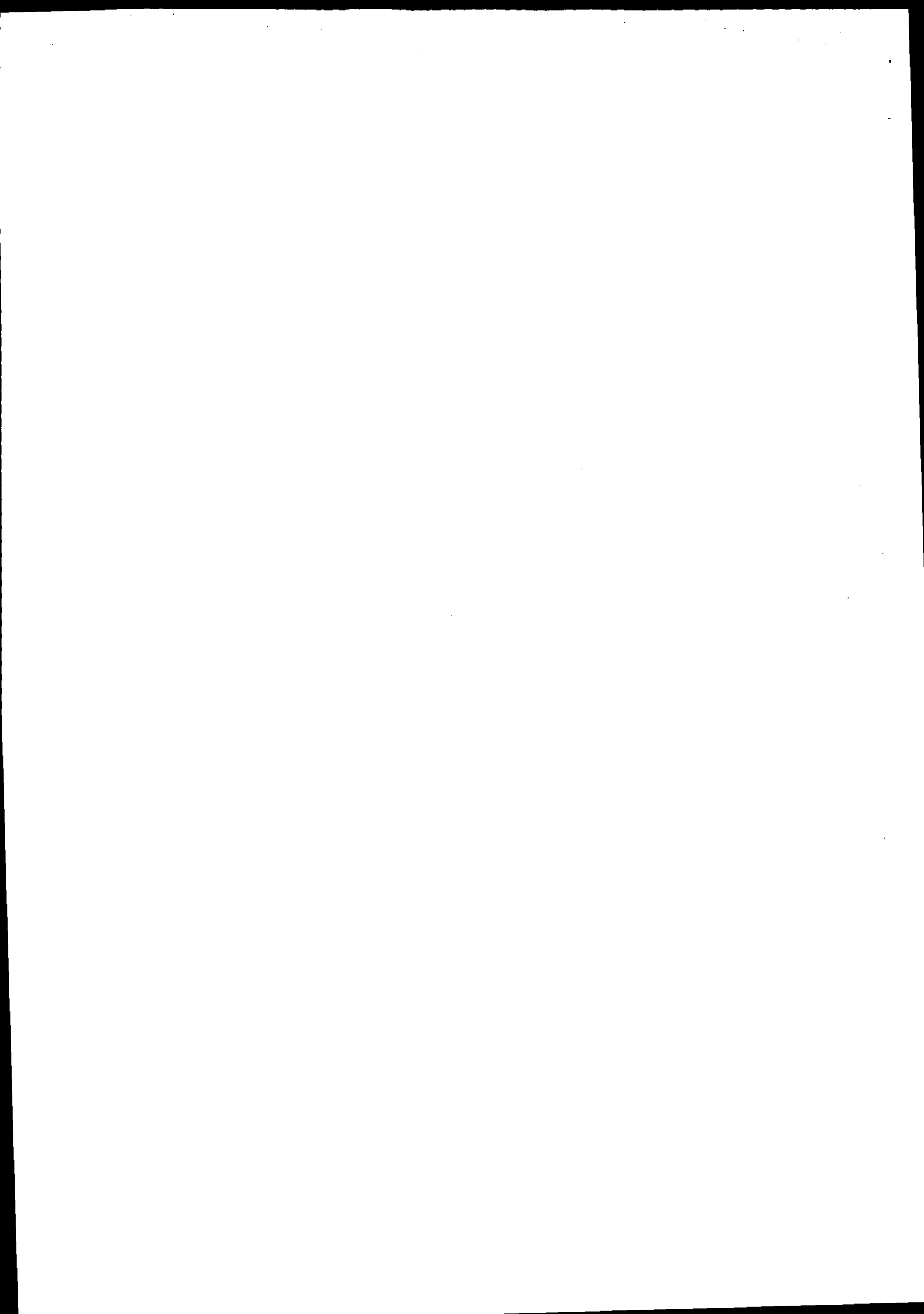
Hammersborg torg 1
PB. 8889 Youngstorget
0028 Oslo

Tlf: +47 22 99 39 50

Fax: +47 22 99 39 70

E-post:

post@barneombudet.no

Februar 2004

5

Notat
vedrørende

Børn og unges klagemuligheder
samt
børn og unges kendskab til deres klagemu-
ligheder

Annie Gaardsted Frandsen

Styrelsen for Social Service

Indholdsfortegnelse

I. Indledning.....	3
1.1 Del 1: Børn og unges klagemulighed.....	3
1.2 Del 2: Børn og unges kendskab til deres klagemuligheder	4
DEL 1: Børn og unges klagemuligheder	6
2.1 Forældremyndigheden	6
2.2 Familieretlige sager.....	6
2.3 Det social område.....	7
2.4 Børn og unges andre rettigheder.....	7
2.5 Retsvirkningerne af at være klageberettiget	8
2.6 Resumé af afdækningen af børns klagemuligheder.....	8
2.7 Sektortilsyn.....	11
2.8 Tilsyn med den kommunale/amtskommunale service.....	12
DEL 2: Børn og unges kendskab til deres klagemuligheder.....	13
3.1 Tilbagemelding fra børn og unge om deres kendskab til deres klagemuligheder	13
3.2. Informationsmateriale henvendt til børn og unge om deres klagemuligheder	13
3.3 Omfang og indhold af klager fra børn og unge.	13
3.4 Konklusion vedrørende børn og unges kendskab til deres klagemuligheder	15

Bilag 1: Oversigtstabeller over reglerne på de forskellige områder

Bilag 2: Notat fra Børnerådet

Bilag 3: Oversigt over organisationer, der er rettet henvendelse til i forbindelse med afdækning af børns kendskab til deres klagemuligheder

I. Indledning

Socialministeriet har bedt Styrelsen for Social Service om en afdækning af børn og unges individuelle klagemuligheder samt af børn og unges kendskab til deres klagemuligheder. Opgaven er løst i samarbejde med Børnerådet. Notatet har været til høring i Justitsministeriet, Undervisningsministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Notatet er inddelt i to dele: 1) En gennemgang af regelsættet vedrørende børn og unges klagemuligheder 2) Børn og unges kendskab til deres klagemuligheder.

1.1 Del 1: Børn og unges klagemuligheder

Afdækningen af børn og unges klagemuligheder ser indledningsvist på de generelle principper angående børn og unges klagemuligheder, på de forskellige typer af beføjelser, som børn og unge er tillagt i lovgivningen, samt hvad det betyder at være klageberettiget.

Notatet beskæftiger sig med børns klagemuligheder i snæver forstand, derved at der fokuseres på adgangen til at klage over afgørelser truffet af offentlige myndigheder. Herudover berøres handlinger udført af offentlige myndigheder, institutioner eller ansatte. Lovgivning og andre bestemmelser, der mere generelt beskriver børn og unges ret til at blive inddraget og hørt er ikke medtaget i notatet, f.eks. bestemmelsen i Serviceloven om, at dagtilbud skal give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar (§ 8).

Særlige bestemmelser om høringspligt af børn og unge i konkrete sager, der individuelt berører dem, er derimod medtaget i notatet.

Børn og unges klagemuligheder er undersøgt på følgende områder:

- 1) Det sociale område, herunder
 - Daginstitutioner
 - Fritidsklubber
 - Særlig støtte til børn og unge
 - Børn med fysiske og psykiske handicap
- 2) Undervisningsområdet, herunder¹
 - Folkeskolen
 - Friskoler og private grundskoler
 - Skolefritidsordninger
 - Gymnasiet
 - Erhvervsuddannelser
- 3) Sundhedsområdet
- 4) Forældremyndighed, herunder
 - Forældremyndighedstvister
 - Samværstvister
- 5) Adoption
- 6) Navnelov
- 7) Ægteskab

¹ Videregående uddannelser er ikke medtaget, da det antages at dette alene vedrører unge over 18 år.

- 8) Religion
- 9) Ligebehandling af etniske børn og unge

Blandt områder, der ikke indgår i afdækningen skal nævnes: unge under kriminalforsorgen; asyllovgivningen, værgemål og folkeoplysning.

Afdækningen af børns klagemuligheder er foretaget i samarbejde med Børnerådet. Cand.jur. Charlotte Fog Nielsen, Århus Universitet, udarbejdede i oktober 2000 et responsum til Børnerådet "Børns klagemuligheder i dansk retssystem". Børnerådet har i et notat til Styrelsen revideret og gennemskrevet dette responsum, så det dels fokuserer mere på klageadgang, dels omfatter flere områder. Styrelsen vil i nærværende notat forsøge at opsamle de mange forskellige regler om børns og unges klagemuligheder i det danske forvaltningssystem. Børnerådets notat er vedlagt som bilag.

Notatet rummer et kort resumé af afdækningen. Det vil sige, det overordnede billede, der tegner sig. Herudover er det valgt at opsamle de mere specifikke regler i tabelform. Disse tabeller findes i bilag 1.

Det primære fokus i notatet er klage over afgørelser, hvor der er klageadgang til en administrativ myndighed eller Folketingets ombudsmand. Det vil sige en adgang, hvis formål er, at borgeren kan varetage sine interesser.

Det generelle tilsyn med kommunerne, som føres af tilsynsmyndighederne og det ulovbestemte ressorttilsyn er alene legalitetstilsyn, og der kan således kun tages stilling til, om kommunernes afgørelser er lovlige. De kan ikke tage stilling til, om afgørelserne er hensigtsmæssige.

Tilsynet føres dog ofte på baggrund af henvendelser fra borgerne – det være sig voksne som børn. Er en borger utilfreds med forhold, hvorom der ikke eksplicit er klageadgang, kan en henvendelse til en tilsynsmyndighed betyde, at der alligevel tages hånd om sagen.

Da børn og unge især berøres af den kommunale og amtskommunale service, skal kommunalbestyrelsens/amtsrådets tilsyn med udførelsen af denne service kort nævnes.

1.2 Del 2: Børn og unges kendskab til deres klagemuligheder

En egentlig kortlægning af børns og unges kendskab til deres klagemuligheder ville forudsætte en undersøgelse blandt børn og unge, der stillede spørgsmål til deres kendskab til klagemuligheder i forskellige situationer. Det ligger uden for Styrelsens muligheder at foretage en sådan undersøgelse.

Styrelsen har i stedet valgt en tilgang til afdækningen af børns og unges kendskab til deres klagemuligheder, som alene vil være et fingerpeg på, hvorledes det forholder sig med kendskabet hos børn og unge. Til gengæld er der valgt tre tilgange i afdækningen.

For det første er det valgt at kontakte børn og unge og spørge til deres kendskab til deres klagemuligheder. Det er sket ved kontakt til et begrænset antal organisationer, hvor børn og unge under 18 år formodes at være aktive. Disse organisationer er anmodet om at give deres bud på børns og unges kendskab til deres klagemuligheder. Det er gjort klart, at dette ønskes

besvaret af børn og unge under 18 år, eller i samarbejde med denne gruppe. Endvidere er organisationerne blevet bedt om at oplyse, om de har udfærdiget informationsmateriale henvendt til børn og unge om deres klagemuligheder.

For det andet er der rettet henvendelser til et begrænset antal organisationer, hvis formål er at varetage børn og unges interesser. Baggrunden for kontakten til disse organisationer er en formodning om, at disse organisationer kunne have udarbejdet informationsmateriale henvendt til børn om børn og unges klagemuligheder. Organisationer er således blevet bedt om at oplyse, om de har udfærdiget sådant informationsmateriale, og formålet har været at få et billede af, om der udbydes information til børn og unge om deres klagemuligheder.

For det tredje er der rettet henvendelse til et begrænset antal ankeinstanser / institutioner. Disse er blevet bedt om at oplyse omfanget af klager modtaget fra børn og unge under 18 år inden for det sidste år, samt kort at angive, hvad disse klager har drejet sig om, og i hvilket omfang myndigheden /institutionen har anset sig som berettiget til at behandle klagen. De ankemyndigheder, der er rettet henvendelse til, er udvalgt ud fra en formodning om, hvor der vil være størst sandsynlighed for, at der er modtaget klager fra børn og unge under 18 år.

Der er i alt rettet henvendelse til 27 organisationer, institutioner og myndigheder, hvoraf 18 har givet en tilbagemelding, hvoraf den ene dog bør tælle for to, da to af de organisationer, der er rettet henvendelse til, efterfølgende er blevet sammenlagt. Det skal i øvrigt nævnes, at samtlige ankemyndigheder og institutioner har svaret på henvendelsen. Bilag 3 rummer en liste over de organisationer, institutioner og myndigheder, der er blevet kontaktet.

Det skal understreges, at der ikke er tale om en egentlig undersøgelse af børns kendskab til deres klagemuligheder, men at målet har været – gennem henvendelse til centrale aktører på området – at kunne give et bud på børns kendskab til deres klagemuligheder.

DEL 1: Børn og unges klagemuligheder

I den generelle forvaltningsret findes der ikke regler, der afgrænser børn og unges mulighed for at være parter i afgørelsessager. Som udgangspunkt kan børn og unge indgive ansøgninger og give samtykke til forvaltningsprocessuelle skridt, såfremt de har den fornødne modenhed til at forstå betydningen af sagen.

Hovedreglen er, at børn kan have partsstatus, men barnet kan dog ikke selvstændigt udøve sine partsbeføjelser, så længe de står under forældremyndighed, jf. § 2 i lov om forældremyndighed og samvær.

2.1 Forældremyndigheden

At være forældremyndighedsindehaver betyder at man:

- skal drage omsorg for barnet og
- kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov og
- skal give barnet omsorg og tryghed, respektere barnet og ikke må udsætte det for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling²

Forældre kan således handle på deres børns vegne, og det må som udgangspunkt antages, at det sker i overensstemmelse med børnenes interesser. Styrelsen for Social Service har da også i forbindelse med sine henvendelser til ankemyndigheder fået tilkendegivelser om, at forældre ofte indgiver klager på vegne af deres børn.

Børn og unges adgang til at klage har dog særlig interesse i situationer, hvor der enten er modstridende interesser mellem forældremyndigheden og barnets interesser, eller hvor forældremyndigheden undlader at handle og varetage barnets interesser. Sidstnævnte kan være forårsaget af sociale eller psykiske problemer eller manglende ressourcer hos forældre.

2.2 Familieretlige sager

Med hensyn til spørgsmålet om børns partsstatus i familieretlige sager har Justitsministeriet i 1998 tilkendegivet, at et barn efter ministeriets opfattelse er part, når de almindelige forvaltningsretlige kriterier for partsstatus er opfyldt. Barnet kan dog ikke selvstændigt udøve sine partsbeføjelser, så længe de står under forældremyndighed, jf. § 2 i lov om forældremyndighed og samvær. Barnets mulighed for selvstændigt at udøve parts- eller partslignende beføjelser kan være fraveget på forskellige måde ved særregler, herunder særregler om høringsret og medbestemmelse eller om selvbestemmelse.

Det vil sige, at udgangspunktet er, at en klage kun kan indgives af forældremyndighedens indehaver. Der kan dog ud fra en konkret vurdering være situationer, hvor et barn på egen hånd kan indgive en klage. Der er dog ikke generelt taget stilling til, hvornår et barn skal kunne indgive en klage på egen hånd. Den konkrete vurdering af spørgsmålet om børns mulighed for at handle uden forældremyndighedens indehavers samtykke må træffes af forvaltningen efter et samlet skøn over sagsforholdets karakter og betydning for barnet eller den unge, barnet eller den unges alder og modenhed, og den praksis der hidtil har været fulgt af myndigheden. Det kan ikke blot ud fra forældremyndighedsbegrebet, som fastlagt i den juridiske teori udledes, at forældrene skal inddrages, medmindre andet har særlig hjemmel.

² Jf. forældremyndighedsloven § 2 stk. 1 og 2.

En part har særlige rettigheder i en sag, hvori en offentlig myndighed har truffet eller vil træffe en afgørelse. Siden 1. januar 1987 er disse rettigheder reguleret af forvaltningsloven, der bl.a. fastsætter regler for parter repræsentation og bistand, aktindsigt, partshøring, begrundelse og klagevejledning.

2.3 Det sociale område

På det sociale område, er der ikke særlige regler i lovgivningen om partsstatus i forhold til den sociale lovgivning. Det er således det almindelige forvaltningsretlige princip om en individuel, væsentlig og retlig interesse i sagen, som er afgørende for, om en person har partsstatus. Imidlertid er der i lovgivningen taget stilling til, hvem der er klageberettiget i sociale sager. I medfør af § 60 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, er det "kun den person, som afgørelsen vedrører, der kan klage over afgørelsen". Afgrænsningen i § 60 betyder, at ikke alle personer med partsstatus vil kunne klage over en afgørelse i en social sag. Det er kun sagens "hovedperson", som er klageberettiget.

De fleste afgørelser efter den sociale lovgivning om børn retter sig til forældrene eller til forældremyndighedens indehaver. Eksempelvis modtager forældrene og ikke barnet børnetilskud og forældrene og ikke barnet får en plads i daginstitution. Derfor antages afgørelserne at "vedrøre" forældrene og ikke barnet i den betydning begrebet har i § 60 i retssikkerhedsloven. Særligt i forhold til særlige foranstaltninger over for børn og unge, er kredsen af klageberettigede afgrænset yderligere i serviceloven. I medfør af §§ 121-123, kan kun forældremyndighedens indehaver og i et vist omfang unge, der er fyldt 15 år klage over afgørelserne.

2.4 Børn og unges andre rettigheder

I den danske lovgivning er der indsat særlige bestemmelser, der giver børn og unge forskellige grader af selvstændige beføjelser, fra bestemmelser om, at der skal foreligge oplysninger om deres holdninger til, at de kan handle uden forældremyndighedens vidende eller godkendelse. Disse særlige pligter og rettigheder kan inddeles i tre kategorier:

- **Høringsret.** Myndighederne har pligt til at indhente udtalelse, inden der træffes afgørelse. Eksempler herpå er a) at et barn fyldt 12 år, skal der, før der træffes afgørelse i en sag om forældremyndighed eller samvær, finde en samtale sted med barnet herom. Samtalen kan dog udelades, hvis det må antages at være til skade for barnet eller uden nogen betydning for sagen og b) pligten til at tage en samtale med barnet forinden der træffes afgørelse i en sag om foranstaltninger efter servicelovens kapitel 8 om særlig støtte til børn og unge, medmindre barnets modenhed eller sagens karakter taler imod det.
- **Medbestemmelsesret.** Medbestemmelsesret er mere vidtgående end høringsret, idet barnets medvirken eller samtykke er nødvendigt for, at forældremyndighedsindehaveren kan træffe en beslutning. Hvis der er en aldersgrænse, er den ofte sat ved enten 12 eller 15 år. Eksempler herpå er a) at der ikke kan meddeles adoption af et barn, der er fyldt 12 år, uden den pågældendes samtykke, medmindre indhentelse af samtykke skønnes at være til skade for barnet, b) endvidere har unge en udvidet medbestemmelsesret i forbindelse med tilladelse til at indgå ægteskab, selv om de ikke er fyldt 18 år. Den unge kan således selv rejse sag herom. Tilladelsen er dog som udgangspunkt betinget af samtykke fra forældrene. Statsamtet kan dog tillade

indgåelse af ægteskab, selv om forældrene protesterer, og c) at forandring af et barns navn kræver barnets samtykke, hvis det er fyldt 12 år, navnelovens § 14, stk. 1. Statsamtet kan dog efter lovens § 14, stk. 2, ved navnebevis tillade navneforandring, selv om samtykke efter stk. 1, ikke foreligger, hvis særlige grunde taler for det.

- **Selvbestemmelsesret.** De mest vidtgående beføjelser har større børn på områder, hvor de kan råde på egen hånd uden at skulle samvirke med forældremyndighedsindehaveren. I de specialbestemmelser, der findes er aldersgrænsen normalt 15 år. Eksempler herpå er a) at en patient, der er fyldt 15 år, selv skal give informeret samtykke til behandling, medmindre den unge ikke er i stand til at forstå konsekvenserne af sin stillingtagen, og at den, der er fyldt 15 år kan give samtykke til videregivelse af helbredsoplysninger, b) at ønsker om begravelse og ligbrænding fremsat af en person, der er fyldt 15 år, skal efterkommes og c) at en ung over 15 år er berettiget til at indbringe en afgørelse, truffet af børne- og ungeudvalget, for Den Sociale Ankestyrelse.

Nærværende notat vil primært vedrøre de tre typer af beføjelser i relation til adgang til at klage.

2.5 Retsvirkningerne af at være klageberettiget

At være klageberettiget i en sag, hvor der er rekurs til anden administrativ myndighed betyder:

- At myndigheden er forpligtiget til at behandle klagen.

For klageren betyder det endvidere, at vedkommende bliver part i klagesagen og dermed:

- selv kan rejse klagesagen
- kan lade sig repræsentere
- har ret til aktindsigt efter forvaltningsloven,
- har ret til at begære sagen udsat med henblik på afgivelse af en erklæring,
- har krav på kontradiktion (partshøring),
- har krav på begrundelse,
- har krav på klagevejledning.

Der vil kunne stilles spørgsmål om, hvornår børn og unge vil have den fornødne modenhed til at kunne udøve deres partsbeføjelser. I denne sammenhæng skal partens ret til at lade sig repræsentere fremhæves. Civilretsdirektoratet har udtalt³, at i situationer, hvor børn og unge under 18 år er tillagt selvbestemmelsesret i særlovgivningen, skal sagen behandles efter reglerne i Forvaltningsloven. Det vil sige, at i situationer, hvor børn og unges partsstatus ikke er underlagt forældremyndigheden, vil barnet /den unge kunne vælge en anden voksen til at repræsentere sig.

2.6 Resumé af afdækningen af børns klagemuligheder.

I dette afsnit trækkes de overordnede linier i kortlægningen op. For en mere detaljeret gennemgang af de enkelte bestemmelser og situationer, hvori der kan klages, eller hvor der mangler klageadgang, henvises der til skemaerne i bilag 1 samt til notatet fra Børnerådet i bilag 2.

³ Skarrildhusrapporten, 1998.

Opsummerende om børns individuelle klagemuligheder kan det konstateres, at:

- Der gælder et *generelt forvaltningsretligt princip* om børns partsstatus i familieretlige sager. Justitsministeriet har i 1998 tilkendegivet, at et barn efter ministeriets opfattelse er part, når de almindelige forvaltningsretlige kriterier for partsstatus er opfyldt. Barnet kan dog ikke selvstændigt udøve sine partsbeføjelser, så længe de står under forældremyndighed, jf. § 2 i lov om forældremyndighed og samvær. Barnets mulighed for selvstændigt at udøve parts- eller partslignende beføjelser kan være fraveget på forskellige måde ved særregler, herunder særregler om høringsret og medbestemmelse eller om selvbestemmelse.
- Der er ikke i *offentlighedsloven* fastsat en aldersgrænse for, hvem der kan begære aktindsigt. Offentlighedsordningen vil derfor også kunne benyttes af børn og unge under 18 år, som har den fornødne modenhed til at forstå, hvad aktindsigten indebærer. Hvis den, der har forældremyndigheden – inden begæringen er efterkommet – henvender sig til myndigheden og modsætter sig, at den mindreårige får adgang til at gøre sig bekendt med sagens dokumenter, vil myndigheden dog normalt være afskåret fra at meddele barnet eller den unge aktindsigt.
- Enhver kan klage til Folketingets Ombudsmand, jf. lovens § 13, stk. 1, og der gælder ingen aldersgrænse for klager til ombudsmanden. Dog skal rekursmulighederne være udnyttet, før der kan klages til ombudsmanden.

På *det sociale område* gælder generelt, at uformelle klager eller henvendelser til kommunen kan være årsag til initiativer som led i tilsynet med udførelsen af de kommunale opgaver, jf. nærmere nedenfor om lov om retssikkerhed og administration inden for det sociale område. Med hensyn til mere formaliseret klageadgang gælder følgende:

- Der ikke fastsat nogen formaliseret klageadgang på dagtilbudsområdet (dagpleje, daginstitutioner, og puljeordninger) og klubtilbudsområdet.
- Der er fastsat pligt til at inddrage barnet eller den unge i form af en samtale inden der træffes afgørelse om særlig støtte eller om ophør af en anbringelse. Der er ikke fastsat formaliseret klageadgang vedrørende manglende samtale.
- Der er fastsat pligt til at sikre sig samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år, inden der gennemføres en undersøgelse. Hvis den unge ikke - uanset om forældremyndighedens indehaver kan tilslutte sig en undersøgelse – meddeler samtykke dertil, skal en undersøgelse ske efter de særlige regler om undersøgelse uden samtykke ved børn og unge-udvalgets afgørelse. Den unge har dertil formaliseret videre klageadgang i forhold til børn og unge-udvalgets afgørelse.
- Der er fastsat pligt til at sikre sig samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år, i forbindelse med anbringelse uden for hjemmet. Hvis den unge ikke - uanset om forældremyndighedens indehaver kan tilslutte sig en anbringelse uden for hjemmet – meddeler samtykke dertil, skal en anbringelse ske efter de særlige regler om anbringelse uden samtykke ved børn og unge-udvalgets afgørelse herom. Den unge har dertil formaliseret videre klageadgang i forhold til børn og unge-udvalgets afgørelse.
- Der er fastsat formaliseret klageadgang for den unge, der er fyldt 15 år, for kommunens afgørelser om (1) valg af anbringelsessted og de afgørelser, kommunen efter serviceloven træffer under anbringelsen, jf. SEL § 55, også under en anbringelse på en sikret afdeling, og (2) omfanget og udøvelsen af samvær og kontakt med forældre under anbringelsen.

- Der er ikke formaliseret klageadgang for børn og unge, herunder for unge, der er fyldt 15 år for afgørelser om støtte i eget hjem, cf. dog ovenfor om undersøgelser. Dette omfatter herunder støtte i forbindelse med børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, såsom personlig hjælp, ledsagelse, hjælpemidler m.v..

En mere udtømmende opremsning af klageadgangen fremgår af skemaet nedenfor.

På *undervisningsområdet* er det generelle billede,

- At for så vidt angår folkeskolen og klage til kommunalbestyrelsen over afgørelser truffet på den enkelte skole er klageadgangen reguleret af folkeskolelovens § 51. Det er ikke nærmere angivet hvem, der kan indgive klage, og det må bero på de generelle forvaltningsretlige principper. Der er ikke eksamen i folkeskolen, og der er ikke fastsat særskilte regler om folkeskolens afgangsprøver, men klager over afholdelsen af folkeskolens afgangsprøver kan rettes til skoleinspektøren, hvis afgørelse kan påklages til kommunalbestyrelsen.
- At amtsrådenes afgørelser om vidtgående specialundervisning i folkeskolen af forældrene kan indklages for Klagenævnet for vidtgående specialundervisning, mens der ikke er klageadgang for den pågældende elev.
- At der ikke er nogen klageadgang for børn og unge på friskoler og private grundskoler. Det hænger sammen med, at Undervisningsministeriet ikke er klageinstans i forhold til friskoler og private grundskolers afgørelser, men kan alene påse, hvorvidt tilskudsbetingelserne er opfyldt, hvis der modtages statstilskud. Det skal yderligere sikres, at undervisningen står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Det vil være i modstrid med selve idégrundlaget med de frie skoler, hvis der var en klageadgang til en offentlig myndighed. Forholdene omkring elevens stilling må bero på den enkelte skoles vedtægter mv. og de almindelige regler for private virksomheders optræden.
- At der i forhold til afgørelser relateret til de gymnasiale- og erhvervsrettede ungdomsuddannelser ikke er nogen aldersgrænser. Her har eleven og eventuelt forældremyndigheden klageadgang. Børn og unge kan ikke selvstændigt udøve partsbeføjelser, hvis de er under forældremyndighed, jf. § 2 i lov om forældremyndighed og samvær, og forældremyndighedens indehaver modsætter sig dette. Det gælder såvel afgørelser og forhold i forbindelse med eksamen og karakterer, samt andre afgørelser, der træffes af rektor.

I forhold til sager om *forældremyndighed og samvær*

- har børn og unge ingen adgang til at klage over afgørelser om forældremyndighed, om samvær og kontakt samt om tvangsfuldbyrdelse af samvær
- har børn og unge ingen adgang til at klage over samværsordninger, som forældrene er blevet enige om.
- Inden der træffes afgørelser om forældremyndighed og samvær skal der finde en samtale sted med et barn, der er fyldt 12 år eller hvis barnets modenhed og sagens karakter tilsiger det. Der er ikke klageadgang vedrørende manglende høring, Der kan kun klages, når der foreligger en afgørelse. I så tilfælde kan en klage over en afgørelse også vedrøre manglende høring i overensstemmelse med de almindelige forvaltningsretlige regler om partstatus.

For *andre områder* gælder:

- at der på sundhedsområdet i vid udstrækning gælder en selvbestemmelsesret fra det fyldte 15 år, herunder en ret til at klage over afgørelser. Undtaget herfra er dog ind-

gåelse af livstestamenter, hvor aldersgrænsen er 18 år. Kvinder under 18 år har endvidere medbestemmelsesret og klageret i forhold til afgørelser om abort.

- At der på adoptionsområdet og med hensyn til navneændringer gælder en 12 års grænse, hvor børn og unge skal give samtykke. Det indebærer dog ikke, at barnet har en selvstændig ret til at påklage selve afgørelsen.
- At unge under 18 år anses for klageberettigede i forhold til ægteskabslovens bestemmelser, i det omfang det er den unge, der ønsker at indgå ægteskab.
- At der i forhold til ind- og udmeldelse af Folkekirken skal foreligge samtykke, hvis det drejer sig om unge, der er fyldt 15 år.
- At det er uafklaret om børn og unge, der udsættes for etnisk forskelsbehandling kan klage til Institut for Menneskerettigheder.

2.7 Sektortilsyn

Sektortilsyn dækker over en række forskellige ordninger, hvor en forvaltningsmyndighed udøver kontrol med en anden forvaltningsmyndighed. Der er ikke tale om rekursordninger – tilsynet udøves på tilsynsmyndighedens initiativ -, og tilsynet angår et sagligt afgrænset område (en bestemt administrativ sektor eller på et bestemt ressortområde). Sektortilsynet kan inddeles i 3 hovedgrupper: For det første fagministeriernes almindelige tilsyn med deres respektive ressortområder; for det andet overordnede myndigheders ulovbestemte tilsyn med de myndigheder, der står i et almindeligt underordningsforhold til dem, og for det tredje særlige lovbestemte tilsynsordninger.⁴

Det almindelige sektortilsyn. Ministre har (bl.a. over for Folketinget) ansvar for administrationen af deres respektive ressortområder. Bl.a. på denne baggrund antages det, at departementerne og de centrale statslige styrelser kan afgive retligt uforbindende udtalelser om gældende ret generelt og i konkrete tilfælde inden for deres ressortområde. Sektortilsynet indebærer bl.a. at et fagministerium, hvis det på baggrund af en henvendelse eller klage (uanset at ministeriet ikke er rekursinstans) får begrundet mistanke om systematiske eller grove overtrædelser af gældende ret, kan undersøge sagen og evt. give udtryk for sin opfattelse.

Tilsyn med underordnede myndigheder. I særlige situationer strækker ministeriernes og de kømmunale myndigheders (jf. nedenfor afsnit 2.8) beføjelser sig længere end til alene at kunne afgive udtalelser og henstillinger. Som led i de almindelige overordningsbeføjelser antages en overordnet myndighed at kunne føre tilsyn med de myndigheder, der indgår i et almindeligt underordningsforhold, og i denne forbindelse at kunne efterprøve den underordnede myndigheds upåklagede afgørelser.

Særlige lovbestemte tilsynsordninger. De lovbestemte tilsynsordninger er ganske forskellige. Ordningerne varierer både fra det ene administrationsområde til det andet og inden for det enkelte administrationsområde over tid. Der er både forskel på ordningernes hovedformål, og på hvad tilsynet omfatter, samt hvilke reaktionsmuligheder tilsynsmyndigheden har.

⁴ Hans Gammeltoft Hansen m.fl. (2. udgave, 2002), Forvaltningsret, Jurist- og Økonomforlaget: s. 1014 ff.

2.8 Tilsyn med den kommunale/amtskommunale servicé

Dagtilbud til børn samt klubområdet

Hvad angår dagtilbud til børn (dagpleje, daginstitutioner og puljeordninger) samt klubområdet, er der ikke eksplicit fastsat regler om klageadgang. Det gælder såvel for forældre som børn. Kommunalbestyrelsen/Amtsrådet har imidlertid jf. § 16/§ 39 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område pligt til at føre tilsyn med hvordan, de kommunale/amtskommunale opgaver løses. Det gælder såvel indholdet af tilbuddene som den måde hvorpå opgaverne udføres. Tilsynet omfatter ligeledes såvel offentlige som private leverandører, der udfører opgaver for den kommunale myndighed.

Vejledningen til Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område angiver, at "hvis der opstår konflikter i tilbuddet omkring et barn eller en ung, eller det pædagogiske eller behandlingsmæssige arbejde, indgår det som en del af kommunens /amtskommunens tilsynsforpligtelse at undersøge og løse disse konflikter i et samarbejde mellem tilbuddet, forældrene og barnet /den unge". Henvender et barn eller en unge sig til den kommunale myndighed med en klage over forhold i et dag- eller klubtilbud, vil den kommunale myndighed efter en samlet bedømmelse som minimum have pligt til – som led i tilsynsforpligtelserne – nærmere at undersøge de forhold, klagen angår. Det er dog en betinget klagemulighed, da det er op til den kommunale myndighed at vurdere om klagen er rimelig.

Rejses der på baggrund af barnet eller den unges henvendelse en sag i den forvaltningsretlige forstand, vil barnet eller den unge alene blive part i sagen, hvis de almindelige forvaltningsretlige regler om partsstatus er til stede. Det vil sige, at barnet eller den unge skal have en væsentlig individuel interesse i sagens udfald. I tilfælde af partsstatus gælder den generelle regel om, at det er forældremyndigheden, der udøver partsbeføjelserne.

Anbringelsessteder for børn og unge (Døgnoophold)

Der føres i lighed med dag- og klubtilbud tilsyn med anbringelsessteder. Den stedlige amtskommune fører generelt tilsyn med døgninstitutioner efter servicelovens § 51 og opholdssteder efter servicelovens § 49, stk. 2. Den stedlige kommune fører generelt tilsyn med plejefamilier efter servicelovens § 49, stk. 1. Den anbringende kommune fører løbende tilsyn med det anbragte barn eller den anbragte unges forhold under anbringelsen uden for hjemmet.

Skoleområdet

Folkeskolens virksomhed er tilsvarende som andre kommunale opgaver undergivet kommunalt tilsyn. Ifølge folkeskoleloven har kommunalbestyrelsen efter § 40 og skolebestyrelsen efter § 44 tilsynspligt med skolens virksomhed. Beslutninger truffet af skolebestyrelserne er undergivet kommunalbestyrelsens tilsyn. Kommunalbestyrelsens tilsyn med skolebestyrelserne indebærer dog ikke en adgang til at ændre i en i øvrigt lovlig beslutning.

DEL 2: Børn og unges kendskab til deres klagemuligheder

I denne del opsamles de svar, Styrelsen har fået på sine henvendelser til organisationer, institutioner og myndigheder. Afsnittet struktureres efter de tre typer af henvendelser, som Styrelsen har foretaget:

- 1) Tilbage melding fra børn og unge om deres kendskab til deres klagemuligheder;
- 2) Informationsmateriale henvendt til børn og unge om deres klagemuligheder samt
- 3) Omfang og indhold af klager fra børn og unge.

3.1 Tilbage melding fra børn og unge om deres kendskab til deres klagemuligheder

Styrelsens henvendelse til organisationer, der tilkendegiver, at de repræsenterer børn og unge under 18 år, har desværre alene givet én tilbage melding fra organisationen 'Danske Skoleelever', der er en sammenlægning af Folkeskoleelevernes Landsorganisation og Danmarks Elevorganisation. Andre organisationer har meldt tilbage, men enten har organisationen ikke kontakt til unge under 18 år eller også er det personale i institutioner, der har besvaret henvendelsen.

Talsmanden for Danske Skoleelever skriver, at han "generelt med forbavselse (har) måtte konstatere, at vi ikke har den store viden omkring dette og evt. klagemuligheder".

Den tilbage melding, som Styrelsen har fået fra børn og unge om deres kendskab til deres klagemuligheder er således, at det ved de ikke ret meget om.

3.2. Informationsmateriale henvendt til børn og unge om deres klagemuligheder

Styrelsen er gennem sine henvendelser til organisationer og institutioner, der varetager børn og unges interesser, blevet bekendt med følgende informationsmateriale eller anden form for informering af børn og unge om deres muligheder for at klage eller få støtte til en sådan:

- Red Barnet har udarbejdet skolematerialet "Svigtet", der består af både lærer – og elevhæfte. Hæfterne informerer om omsorgssvigt, og kan benyttes som udgangspunkt for debat om, hvordan man kan forhindre, at børn og unge kommer til at stå alene med problemer, som de ikke magter.
- Landsforeningen Barnets Ret har oplyst, at de yder personlig rådgivning til børn og unge, hvori klagemuligheder eventuelt vil blive gennemgået.
- Børnerådet arbejder i øjeblikket på at tilføje information til Børnerådets "børnehjemmeside" om, hvor børn kan gå hen med såvel klager som beklagelser i en række forskellige situationer.

3.3 Omfang og indhold af klager fra børn og unge.

Styrelsen for Social Service har i sin henvendelse til ankemyndigheder og institutioner anmodet om at få oplysninger om følgende tre forhold:

- Et ca. antal for klager i det sidste år, der er modtaget fra børn og unge under 18 år.
- Hvilke forhold børn og unge klager over.

- Hvorledes klagerne behandles, herunder om myndigheden/institutionen har anset sig som berettiget til at behandle klagen.

Det skal indledningsvist nævnes, at flere myndigheder gør opmærksom på, at de ikke registrerer alder på klagerne, og at de på baggrund heraf har svært ved at angive, hvor mange klager, der er modtaget fra børn og unge under 18 år.

Fra de sociale nævni, der har kunnet angive enten et nøjagtigt eller ca. antal for modtaget klager fra børn og unge under 18 år, giver svarene følgende billede:

- at det er et ubetydeligt antal klager, der modtages fra børn og unge under 18 år. Enten har der ikke været klager inden for det sidste år eller også har antallet været ganske få. Det højeste angivne tal er 4 klager.
- at hovedparten af de klager, som nævnene har modtaget fra børn og unge under 18 år, har drejet sig om økonomisk støtte efter Lov om aktiv socialpolitik eller integrationsloven. Kun i et tilfælde – der ligger længere tilbage end ét år – er det oplyst at sagen drejede sig om særlig støtte til børn og unge (vold mod børn).
- Med hensyn til nævnenes håndtering af sagerne skriver to nævni, at de har set sig i stand til at behandle de klager, som de har modtaget fra børn og unge under 18 år, og at de aldrig har afvist en klage med den begrundelse, at klageren var mindreårig. Et enkelt nævni anfører, at nævnet, hvor det fremgår at klager er barn eller ung under 18 år, konkret vurderer, om der kan anses at foreligge en klage på vegne af den, som afgørelsen er rettet til. Nævnet anser således ikke umiddelbart børn og unge under 18 år som klageberettigede, selvom klagen vedrører ydelser til dem, når den påklagede afgørelse er stillet til forældrene. Er afgørelsen rettet til et barn eller en ung under 18 år, anser nævnet derimod den unge som klageberettiget. Som eksempel på sådanne sager, nævnes klager over afgørelser om kontanthjælp.

Den Sociale Ankestyrelse fører ikke statistik over klagerne alder og har derfor ikke mulighed for at angive omfanget af klager modtaget fra børn og unge under 18 år. De typer sager indgivet af børn og unge under 18 år, som ankestyrelsen kan behandle, er sager vedr. tvangsanbringelser samt sager om begrænsning af samvær og anden kontakt, jf. Servicelovens § 123. I disse sager vil det alene være klager fra unge fyldt 15 år, der vil blive behandlet. Endvidere kan der være principielle sager, som Ankestyrelsen tager op efter behandling i et nævni, og hvor en 15-17årig er part i sagen.

Undervisningsministeriet har tilsvarende ingen statistik over klagerens alder, og kan alene kæde klagerne til der lovgivning, der er klaget over. Undervisningsministeriet vil på tre områder kunne modtage klager fra børn og unge under 18 år. Der kan for afgørelser om vidtgående specialundervisning af forældrene klages til et særligt nævni. Undervisningsministeriet oplyser, at det ikke er bekendt med, at der her er modtaget klager fra børn og unge under 18 år. Undervisningsministeriet vil også kunne modtage klager vedrørende de erhvervsrettede uddannelser fra børn og unge under 18 år. Ligeledes her er Undervisningsministeriet ikke bekendt med, at der har været klager fra personer under 18 år inden for det sidste år. Endelig modtager Undervisningsministeriet en del klager der vedrører de gymnasiale uddannelser. Ministeriet har på dette område modtaget ca. 180 klager, men har ikke mulighed for at opgøre, hvor mange af disse klager, der er givet af unge under 18 år, af unge over 18 år eller af forældre på den unges vegne.

Når det drejer sig om klager fra børn og unge under 18 år, er det primært klager over afgørelser i henhold til ægteskabslovgivningen, som modtages i Civilretsdirektoratet. Her har

direktoratet siden 1998 modtaget 33 klager vedrørende aldersdispensation til ægteskab. Derudover har Direktoratet alene registreret en klagesag fra børn og unge under 18 år. Denne vedrørte adoption (se under punkt 2.2).

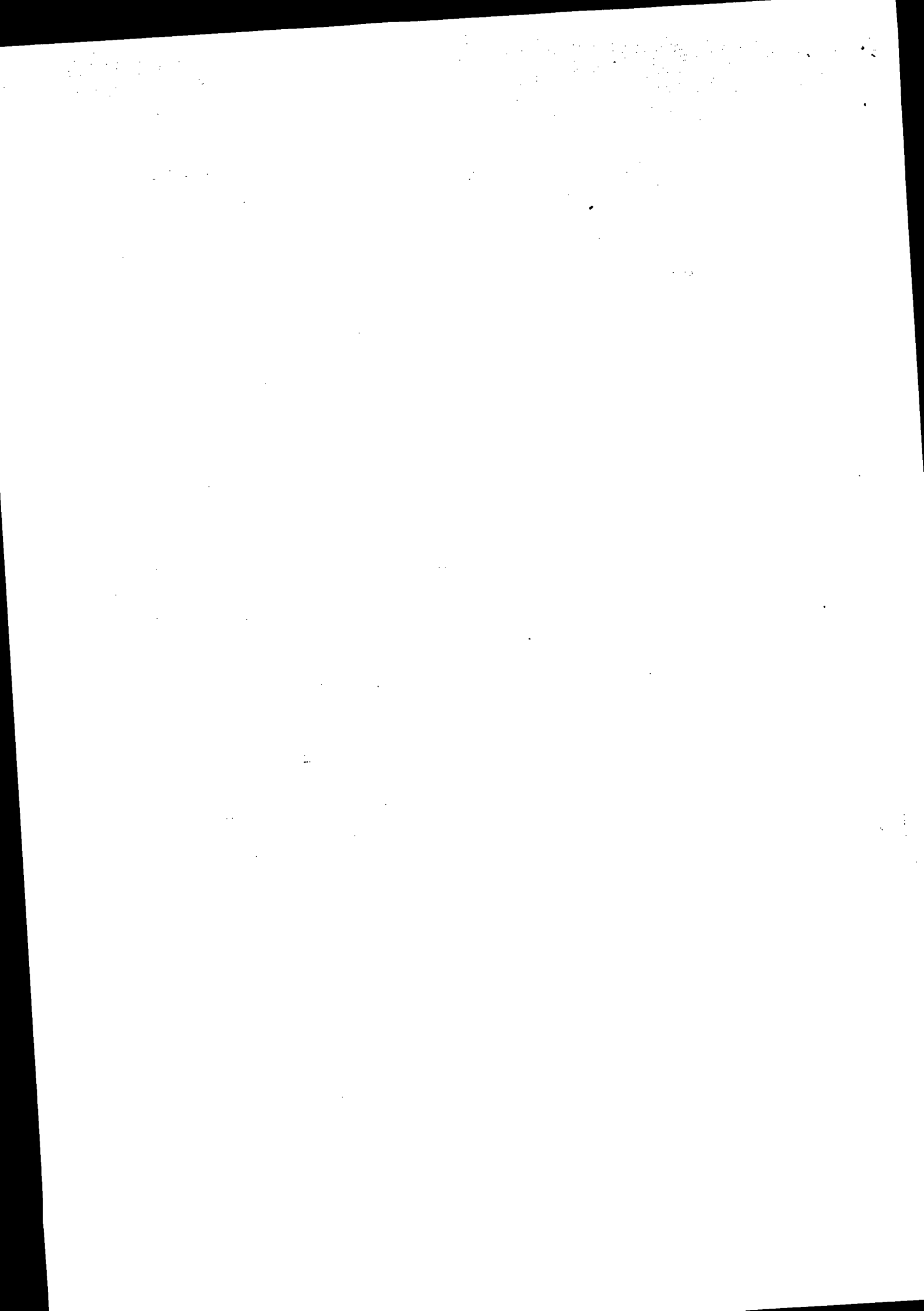
Folketingets Ombudsmand angiver i sit svar, at der ligeledes ikke her er en registrering af klagerens alder, men at det er meget sjældent, at et barn eller ung under 18 år selv indgiver klage. Klager indgives som regel af voksne: forældre, pårørende, advokater osv. Der er ikke noget nøjagtigt tal på klager, som er indgivet af børn selv. En intern vurdering er, at det er under 20 om året. Dette skal sammenholdes med, at Folketingets Ombudsmand inden for det seneste år har modtaget ca. 145 klager, der direkte kan relateres til børn samt et antal klager, som også berører børn, men som er kategoriseret på anden vis. Sidstnævnte gruppe kan f.eks. dreje sig om opholdstilladelse til børn, eller sager om sociale ydelser til dækning af forældres forsørgelse af børn.

De sager, der er registreret, som direkte relateret til børn vedrører børnetilskud mv., daginstitutioner, dagpleje, hjælpeforanstaltninger i forhold til børn, børnebidrag, samværsret, undervisning og folkeskolen. Folketingets Ombudsmand har dog ikke mulighed for at angive, hvad de sager, der er indgivet af børn og unge, har drejet sig om.

3.4 Konklusion vedrørende børn og unges kendskab til deres klagemuligheder

Den afdækning Styrelsen for Social Service har foretaget vedrørende børn og unges kendskab til deres klagemuligheder peger på følgende:

- At børn og unge har begrænset viden om deres adgang til at klage over afgørelser og handlinger udført af offentlige myndigheder, institutioner og ansatte.
- At der er enkelte tiltag til informering af børn og unge om deres adgang til at klage. Den eksisterende informering – skriftlig såvel som mundtlig – er dog ikke udfærdiget direkte til at informere om klageadgang.
- At der er tilfælde, hvor børn klager til en ankeinstans. Det sker fortrinsvis i situationer, hvor barnet / den unge er tillagt særlige beføjelser, og derfor formentlig har fået særlig klagevejledning. Det generelle billede er dog, at det er et yderst begrænset antal klager, som ankemyndighederne modtager fra børn og unge under 18 år.

Bilag 1: Oversigtstabeller over reglerne på de forskellige områder

Forkortelser:

BEE.: Bekendtgørelse om eksamensordning på erhvervsskoleme mv.

FSL.: Folkeskoleloven

FVL. : Forvaltningsloven

GB.: Gymnasiebekendtgørelsen

LEU.: Lov om Erhvervsuddannelser

LFM.: Lov om forældremyndighed og samvær

LLB.: Lov om Ligebehandling

SEL.: Lov om Social Service

LÆIO : Lov om Ægteskabets indgåelse og opløsning

Off.l. : Offentlighedsloven

Omb.l. : Lov om Folketingets Ombudsmand

PR.: Lov om Patient Rettigheder

Det forvaltningsretlige system generelt: Forvaltningsloven, Offentlighedsloven, Folketingets Ombudsmand

	Forvaltningsloven	Offentlighedsloven	Folketingets Ombudsmand
Ingen aldersgrænse		<p>Offentlighedsloven omfatter 'enhver', herunder børn og unge, som har den fornødne modenhed til at forstå, hvad aktindsigten indebærer. Forældre-myndighedsindehaveren kan dog modsætte sig adgangen til aktindsigt.</p> <p>- Det må antages, at børn og unge kan klage over afgørelser truffet i henhold til offentlighedsloven, herunder afgørelser om egenaces (Off.L. § 4, stk. 2).</p>	<p>En sag ved ombudsmanden kan enten starte ved klage eller ved, at ombudsmanden selv starter sagen. Der kan klages uanset om man er part i sagen eller ej; og der stilles ingen alderskrav. Dvs. at også børn og unge kan klage.</p> <p>Dog skal det nævnes, at klager over forhold, der kan indbringes for anden administrativ myndighed, ikke kan indgives for ombudsmanden før rekursmulighederne er fuldt udnyttet (Omb.l. § 14).</p>
Almindelige forvaltningsretlige regler	Børn og unge betragtes formelt som parter i en sag, der berører dem personligt og individuelt. Reelt udøves partsbeføjelserne imidlertid af foreldremyndigheden (jf. LFM § 2).		

Det sociale område: 1) Dag og klubtilbud; 2) særlig støtte til børn og unge; 3) Børn og unge med betydelig eller varig nedsat funktionsevne

Tilsynsforpligtelse (uden aldersgrænse)	Dag- og klubtilbud	Særlig støtte til børn og unge
<p>Formaliseret klagegang for unge, fyldt 15 år</p>		<p>- Den stedlige kommune har en generel tilsynsforpligtelse i forhold til alle børn og unge under 18 år, der opholder sig i kommunen. Er barnet eller den unge utilfreds med forhold, kan pågældende kontakte handlekommunen. For et barn eller en ung i eget hjem vil det være den kommune, hvor forældremyndighedens indehaver bor, typisk den stedlige kommune. For børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, herunder i sikrede afdelinger, vil det være den anbringende kommune, der kan være en anden kommune end den stedlige kommune.</p> <p>- magtanvendelse i døgninstitutioner og opholdssteder for børn og unge: adgang til at klage til den kommunale eller amtskommunale myndighed magtanvendelse, eller til selv at anmelde forholdet til politiet. Magtanvendelses-bekendtgørelsen § 18.</p> <p><i>Kommunens afgørelser om</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Undersøgelser efter SEL § 38, - Anbringelser uden for hjemmet efter SEL § 40 stk. 2, nr. 11. (med samtykke), - Valg af anbringelsessted, ændring af anbringelsessted, behandling og uddannelse under anbringelsen, også under ophold på sikret afdeling, efter SEL § 55, - Omfang og udøvelse af samvær under anbringelsen efter SEL § 57 stk. 2. <p><i>Børn og Ungeudvalgets afgørelser efter SEL § 62 (uden samtykke fra såvel forældre som den unge) om</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Undersøgelser efter SEL § 39. 2) Anbringelse uden for hjemmet SEL § 42 3) Opretholdelse af anbringelse efter SEL § 42 a 4) Opretholdelse af en anbringelse efter SEL § 43, 5) Gennemførelse af lægelig undersøgelse og behandling efter SEL § 44, 6) Godkendelse af foreløbige afgørelser efter SEL § 45, stk. 3, 7) Ændring af anbringelsessted efter SEL § 55, stk. 3 eller 4, jf. § 42, 8) Afbrydelse af forbindelsen m.v. under anbringelse uden for hjemmet efter SEL § 57, stk. 3, 9) Flytning eller hjemtagelse efter SEL § 64, stk. 4, 10) Brev- og telefonkontrol efter SEL § 108, stk. 2, og 11) Anbefaling til Den Sociale Ankestyrelse af adoption uden samtykke, jf. adoptionsloven.

Det sociale område, fortsat: Dag og klubtilbud; 2) særlig støtte til børn og unge; 3) Børn og unge med betydelig eller varig nedsat funktionsevne

	Dag- og klubtilbud	Særlig støtte til børn og unge	Børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne ¹
Ingen formaliseret klageadgang, men formaliseret krav om inddragelse af børn og unge	Optagelse og udmeldelse SEL § 12 og § 21 ² . Ingen klageadgang hverken for børn eller voksne.	<ul style="list-style-type: none"> - For børn og unge under 15 år: Inddragelse i form af samtale inden der træffes afgørelser om foranstaltninger om særlig støtte eller om ophør af en anbringelse, SEL § 58. - For børn og unge, fyldt 12 men ikke 15 år: Inddragelse i form af at udtale sig over for børn og ungeudvalget, SEL § 62, stk. 2. 	
Ingen formaliseret klageadgang for børn og unge		<ul style="list-style-type: none"> - Afgørelser om støtte i eget hjem, cf. dog ovenfor om undersøgelser. - (Øvrig) støtte der retter sig mod forældrene, herunder støtteperson til forældremyndighedsindehaver under et barns anbringelse uden for hjemmet, SEL § 40 a. 	<p>Afgørelser om støtte i eget hjem herunder støtte i forbindelse med børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne,</p> <ul style="list-style-type: none"> - personlig hjælp og ledsagelse, SEL § 30, jf. § 71 og SEL § 31. - merudgifter til forsørgelse SEL § 28 og tabt arbejdsfortjeneste til forældre SEL § 29. - hjælpemidler, boligindretning og befordring SEL kap. 19 (kan bestemmes).

¹ Herunder angives kun klageadgangen vedrørende særlige regler der angår børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Med hensyn til foranstaltninger, der er omfattet af Servicelovens kap. 8 (særlig støtte), gælder reglerne anført under 'Særlig støtte til børn og unge uanset nedsat funktionsevne eller ej.

² Kommunens afgørelser herom kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Dvs. at forældremyndigheden heller ikke har klageadgang.

Undervisningsområdet: 1) Folkeskolen; 2) Friskoler; 3) Skolefritidsordninger; 4) Gymnasier 5) Erhvervsuddannelser
Eksamens og karakterer

	Folkeskolen	Friskoler og private grundskoler	Gymnasier	Erhvervsuddannelser
Ingen aldersgrænse			- Eksaminanden (og forældre-myndigheden) kan klage over bedømmelse, eksamensgrundlag, eksamensforløb og andre forhold omfattet af gymnasium- og hf-eksamensbekendtgørelsen (§67 stk. 2).	Eksaminanden (og forældre-myndigheden) kan klage over bedømmelse, eksamensgrundlag, eksamensforløbet, BEE §44.

	Folkeskolen	Friskoler og private grundskoler	Gymnasier	Erhvervsuddannelser
Ingen formaliseret klageadgang for børn og unge	- Der er ikke eksamen i folkeskolen, og der er ikke fastsat særskilte regler om folkeskolens afgangsprøver og 10. klasse-prøver. Klager over afholdelsen af disse kan rettes til skoleinspektøren, hvis afgørelsen kan påklages til kommunalbestyrelsen.	- Skolens leder kan meddeles ret til at afholde folkeskolens afgangsprøver og 10. klasse-prøver efter de regler, der gælder i folkeskolen.		

Undervisningsområdet: 1) Folkeskolen; 2) Friskoler; 3) Skolefritidsordninger; 4) Gymnasier 5) Erhvervsuddannelser
 Andre forhold end eksamen og karakterer

	Folkeskolen	Friskoler og private grundskoler	Skolefritidsordninger	Gymnasier	Erhvervsuddannelser
Ingen aldersgrænse				- Den unge og forældremyndigheden kan klage over afgørelser om optagelse på gymnasial uddannelse. - Den unge og forældremyndigheden kan klage over afgørelser truffet af rektor (eks. overførsel til særlige vilkår, bortvisning) GB § 34.	- Eleven / den unge kan klage over en afgørelse vedr. optagelse til eller ophør med skole-praktik, LEU § 66.
Ingen klageadgang for børn og unge					
Almindelige forvaltningsretlige principper	- Klage til kommunalbestyrelsen over afgørelser truffet på den enkelte skole er reguleret af folkeskolelovens § 51. Der er ikke nærmere angivet hvem, der kan indgive klage, og det må bero på de generelle forvaltningsretlige principper.	- Der er ikke fastsat regler om klageadgang	- Tilsvarende som i forbindelse med skoleforhold..		

Forældremyndighed: Tvister om forældremyndighed og samvær

	Forældremyndighedstvister	Samværstvister
<p>Ingen klageadgang for børn og unge</p>	<p>- Børn og unge har ingen klageadgang over afgørelser om forældremyndighed.</p>	<p>- Børn og unge har ingen klageadgang over afgørelser om samvær og anden kontakt med den forælder, som barnet ikke bor sammen med.</p> <p>- Børn og unge har ingen klageadgang over fogedrettens afgørelser om tvangsfuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed og samvær.</p> <p>- Børn og unge har ingen klageadgang over samvørsordninger, som forældrene er blevet enige om.</p>
<p>Almindelige forvaltningsretlige regler</p>	<p><i>Inden der træffes afgørelse i en sag om forældremyndighed skal der finde en samtale sted med børn, der er fyldt 12 år eller hvis barnets modenhed og sagens omstændigheder tilsiger det.</i></p> <p>- Der er ikke klageadgang vedr. manglende høring. Ved klage over en afgørelse herunder manglende høring gælder almindelige forvaltningsretlige regler.</p>	<p><i>Inden der træffes afgørelse i en sag om samvær skal der, tilsvarende som ved afgørelser om forældremyndighed, finde en samtale sted med børn, der er fyldt 12 år eller hvis barnets modenhed og sagens omstændigheder tilsiger det.</i></p> <p>- jf. forældremyndighedstvister.</p>

Andre områder: 1) Sundhedsområdet; 2) Ægteskab; 3) Adoption; 4) Navnændringer; 5) Religion 6) Ligestilling af etniske minoriteter

	Sundhedsområdet	Ægteskab	Religion
<p>Ingen aldersgrænse</p>	<p>Abort: <i>For en kvinde under 18 år kan Samarådet tillade, dels at der ikke skal indhentes samtykke fra forældremyndighedshaveren; dels at abort gennemføres mod forældremyndighedshaverens vilje.</i></p> <p>- Kvinder under 18 år kan klage over Samarådets afgørelse, Lov om svanerskabsafbrydelse.</p>	<p>Den unge kan klage over afgørelser om:</p> <p>- afgørelser om tilladelse til ægteskab før det 18 år (LÆIO § 1) - afgørelser om tilladelse til ægteskab før det 18 år trods manglende samtykke fra forældremyndighed (LÆIO § 4) - afgørelser vedr. skifte (LÆIO § 10) - Afgørelser vedr. lovligt ophold som forudsætning for ægteskab (LÆIO § 11a)</p>	
<p>Aldersgrænse 15 år</p>	<p>Generelt Selvbestemmelsesret på en række områder fra 15 år:</p> <ul style="list-style-type: none"> * samtykke til behandling * sultestrejke * afvise at modtage blod * uafvendeligt døende patients ret til afvisning af behandling <p>Endvidere ret til aktindsigt fra 15 år</p> <p>- Det antages, at unge kan klage til Sundhedsvæsenets patientklagenævn (PR § 33) i det omfang de har selvbestemmelsesret.</p>		<p><i>Unge, der er fyldt 15 år skal samtykke ved indgåelse og ophævelse af medlemskab af den danske folkekirke.</i></p> <p>- Det antages som følge heraf, at unge fyldt 15 år kan klage over en indmeldelse eller udmeldelse, der sker mod deres vilje, Lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig bejning og sogne-båndsløsning).</p>

Andre områder fortsat: 1) Sundhedsområdet; 2) Ægteskab; 3) Adoption; 4) Navneændringer; 5) Religion 6) Ligestilling af etniske minoriteter

<p>Uklarhed om klageadgang</p>	<p>Adoption <i>Børn, der er fyldt 12 år skal samtykke ved adoption eller ophævelse af adoption, Adoptionslovens §6.</i></p> <p>- Barnet har ikke en selvstændig ret til at klage over en afgørelse.</p>	<p>Navneændringer <i>Børn, der er fyldt 12 år, skal samtykke ved navneændringer.</i></p> <p>- Der er i Lov om personnavne ikke fastsat regler angående klage over Statsamtets afgørelser. Det er uklart om der for børn, der er fyldt 12 år, er en uformel adgang til, på tilsvarende vilkår som for voksne, at klage til den overordnede myndighed (Civilretsdirektoratet).</p> <p><i>For børn under 12 år skal der foreligge oplysninger om deres holdning til navneændringer.</i></p> <p>- Barnet har ikke en selvstændig ret til at klage over en afgørelse.</p>	<p>Ligebehandling af etniske minoriteter <i>Personer, der udsættes for direkte eller indirekte etnisk forskels-behandling, kan klage til Institut for Menneskerettigheder (LLB § 10).</i></p>
--------------------------------	---	--	---

Bilag 2: Notat fra Børnerådet

den 15. oktober 2003

J.nr.: 3.0-2000-0082

sg

Notat om

Børns klagemuligheder

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	4
2. Børns juridiske stilling og forældremyndighed	4
3. Børn som klagesubjekter i det forvaltningsretslige system	6
3.1. Grundloven	6
3.2. Forvaltningsloven	7
3.3. Offentlighedsloven	7
3.4. Folketingets Ombudsmand	8
4. Det sociale område	9
4.1. Daginstitutioner	9
4.3. Fritidsklubber/-hjem	9
4.4. Særlig støtte til børn og unge	9
4.4.1. Frivillige foranstaltninger efter §40	10
4.4.2. Tvangsforanstaltninger efter §41	11
4.4.3. Frivillige/tvangsmæssige foranstaltninger efter §42, stk. 3	12
4.4.4. Tvangsforanstaltninger efter §42	12
4.4.5. Forhold under anbringelsen: Magtmisbrug	13
4.4.6. Forhold under anbringelsen: Bistandsudøvelsen og de voksnes optræden	14
4.5. Børn med fysisk og psykisk handicap	15
5. Skoleområdet	16
5.1. Folkeskoler	17
5.1.1. Afgørelser der ikke har med eksamen at gøre	17
5.1.2. Klager over karakterer og eksamen	19
5.1.3. Lærernes opførsel, magtanvendelse og miljøet på skolen	19
5.2. Friskoler og private grundskoler	21
5.3. Skolefritidsordning	21
5.4. Gymnasiet	21
5.4.1. Afgørelser vedr. optagelse på gymnasial uddannelse	22
5.4.2. Afgørelser der ikke har med eksamen at gøre	22
5.4.3. Afgørelser i forbindelse med eksamen	22
5.4.4. Klager over lærernes opførsel og miljøet på gymnasieskolen	23
5.5. Erhvervsuddannelser	23
5.5.1. Klager i forbindelse med praktikopholdet	24
5.5.2. Klager i forbindelse med eksamen	24
5.5.3. Lærernes opførsel og miljøet på uddannelsesstederne	24
6. Forældremyndighed	25
6.1. Forældremyndighedstvister	25
6.2. Samværstvister	27
6.2.1. Afgørelser om samvær i statsamtet	27
6.2.2. Tvangsfuldbyrdelse af samvær	28
6.2.3. Ufleksible samværsordninger	29
7. Sundhedsområdet	29
7.1. Børn som patienter	29
7.2. Abortlovgivning	30
8. Adoption	30
9. Religion	31

10. Den kommunale planlægning.....	31
10.1. Lokalplaner.....	31
10.2. Andet.....	32
11. Etniske unge.....	32

1. Indledning

Børns klageadgang defineres af FN's Børnekomité, der er nedsat af FN til at overvåge implementeringen af Børnekonventionen i de ratificerende stater, som en del af - eller forudsætningen for børns medbestemmelse. Tilstedeværelsen af effektive og børnevenlige klageprocedurer for børn i alle aspekter af deres liv, er nemlig en nødvendig forudsætning for at artikel 12 i Børnekonventionen, der statuerer barnets ret til medbestemmelse og til at blive hørt, kan siges at være fuldt implementeret¹.

Spørgsmålet om, hvorvidt et barn har klageadgang, hænger ligeledes sammen med spørgsmålet om, hvornår et barn anses som part i sin egen sag, hvilket kommer an på hvilken type sag, der er tale om. Idet de områder, hvor et barn er tillagt partsbeføjelser i Danmark, er reguleret af enkeltbestemmelser i isolerede love. På alle andre områder er det forældremyndighedsindehaveren der handler på barnets vegne.

I det følgende skitseres barnets klagemuligheder, eller mangel herpå, indenfor et bredt spekter af områder, der er relevante for børn og deres dagligdag. Inden for hvert område gennemgås de gældende regler og klagevejene og indenfor de fleste områder skelnes mellem afgørelser, magtanvendelse og de voksnes opførsel overfor barnet eller den unge (kapitlerne 4 til 11). I kapitel 2 beskrives forældremyndigheden contra børns høringsret, medbestemmelse og selvbestemmelse og i kapitel 3 omtales børn og unges stilling som klagesubjekter i det forvaltningsretlige system.

Børns retsstilling i forhold til domstolene er kun behandlet i det omfang, der er adgang til domstolsprøvelse.

2. Børns juridiske stilling og forældremyndighed²

Ifølge forældremyndighedslovens §1 er et barn under 18 år under forældremyndighed, medmindre det har indgået ægteskab. Ligeledes er et barn under 18 år, der ikke har indgået ægteskab, umyndigt jf. værgemålsloven §1, stk.1. Dette betyder at et barn under 18 år ikke, medmindre der er særlig hjemmel, selvstændigt kan indgå en aftale hverken om økonomiske eller personlige forhold. Ved indgåelse af aftaler om personlige forhold er det forældremyndighedsindehaveren, der skal give samtykke hertil, jf. forældremyndighedsloven §2, stk.1 - mens det ved økonomiske aftaler er værgeren, der har kompetencen til at give samtykke, jf. værgemålslovens §1, stk.2 og 3. Som oftest er forældremyndighedsindehaveren og værgeren én og samme person, jf. værgemålsloven §2.

Da dette papir omhandler barnets personlige forhold, skal værgerens opgaver omkring barnets økonomiske forhold ikke behandles nærmere her.

At være forældremyndighedsindehaver³ betyder at man:

¹ Se "Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child", UNICEF 2002, fully revised edition, om paragraf 12 og klageprocedurer s.171 ff.

² Kapitel 2 og 3, samt til dels kapitel 4.4., 5, 6 og 7 er udarbejdet med udgangspunkt i "Responsum til Børnerådet: Børns klagemuligheder i dansk retssystem" af cand. Jur. Charlotte Fog Nielsen fra Århus Universitet, oktober 2000.

³ Man kan enten være ene forældremyndighedsindehaver eller have fælles forældremyndighed. Forældre får automatisk fælles forældremyndighed, hvis de er gift med hinanden ved barnets fødsel, eller senere indgår ægteskab, jf. forældremyndighedsloven § 4 1. pkt. Flytter forældrene senere fra hinanden kan hver af dem kræve, at den fælles forældremyndighed skal ophøre, men de kan også

- skal drage omsorg for barnet og
- kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov og
- skal give barnet omsorg og tryghed, respektere barnet og ikke må udsætte det for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.⁴

Udgangspunktet er således, at forældremyndighedsindehaveren på den ene side har omsorgspligt overfor barnet på den anden side har beføjelse til at træffe afgørelse om barnets personlige forhold. Forældremyndighedsindehaveren optræder således på barnets vegne, i sager der vedrører barnet - også i forhold til domstolene og administrative myndigheder. Forældremyndighedsindehaveren har således adgang til at handle på barnets vegne i forhold til myndigheder m.v., kan udøve partsbeføjelser overfor forvaltningsmyndigheder og har f.eks. adgang til at udtale sig samt til at få begrundelse i sager vedr. barnet⁵. Barnets ret, ifølge Børnekonventionens artikel 12, til at blive inddraget i forældremyndighedsindehaverens beslutninger er ikke generelt reguleret i loven. Den lovgivningsmæssige holdning har været (og er nok stadig), at større børns medindflydelse og selvbestemmelse må fastlægges gennem speciallovgivningen, og at en generel holdningspåvirkende regel om, at indehaveren af forældremyndigheden i takt med barnets stigende alder og udvikling skal tage stadig større hensyn til barnets ønsker og synspunkter, ikke er egnet til retlig regulering.

I den danske lovgivning er der således indsat særlige bestemmelser, der giver børn og unge⁶ forskellige grader af selvstændige rettigheder, i nogle tilfælde helt udenom forældremyndighedsindehaverens godkendelse. Pligterne og rettighederne, der kan følge af disse lovbestemmelser, kan opdeles i tre kategorier afhængig af graden af rettighed:

- **Høringsret.** Forældremyndighedsindehaveren eller myndighederne har pligt til at indhente udtalelse, inden de træffer afgørelsen. Eksempler herpå er a) forældremyndighedslovens §29 stk.1 og 2 om pligten til at tage en samtale med barnet i sager om forældremyndighed og samvær, medmindre det er til skade for barnet eller hvis barnets modenhed taler imod det og b) servicelovens §58 om pligten til at tage en samtale med barnet forinden der træffes afgørelse i en sag om foranstaltninger efter kapitel 8 om særlig støtte til børn og unge, medmindre barnets modenhed eller sagens karakter taler imod det.
- **Medbestemmelsesret.** Medbestemmelsesret er mere vidtgående end høringsret, idet barnets medvirken eller samtykke er nødvendigt for, at forældremyndighedsindehaveren kan træffe en beslutning. Hvis der er en aldersgrænse, er den ofte sat ved enten 12 eller 15 år.

aftale, at de fortsat skal have fælles forældremyndighed ifølge § 6, jf. § 8 og 9. Forældre der ikke er gift med hinanden, har fælles forældremyndighed, hvis de efter børnelovens § 2 stk.1, §14 stk.1 eller 3, eller §19, jf. §14 stk.1 eller 3, har afgivet erklæring om, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, jf. forældremyndighedsloven § 5 stk.1 eller hvis de har indgået aftale om fælles forældremyndighed efter § 6. Moderen har forældremyndigheden alene, hvis der ikke afgives erklæring som nævnt i § 5 stk.1 eller indgås en aftale efter § 6. Ved dødsfald skal der også tages stilling til forældremyndigheden. Udgangspunktet, jf. § 14, er at forældremyndigheden, ved fælles forældremyndighed, forbliver hos den efterlevende eller, ved ene forældremyndighed, overgår til den efterlevende forælder. Udgangspunkt kan fraviges i særlige tilfælde. Afgørelsen træffes af statsamtet.

⁴ Jf. forældremyndighedsloven § 2 stk. 1 og 2.

⁵ Indenfor retsplejen følger det af retsplejelovens § 257, stk.1 at værger optræder på den mindreåriges vegne i civile retssager. Det fremgår af § 456e, stk.1 at både moderen og barnet er at betragte som parter i en faderskabssag, men at værger optræder på partens vegne såfremt parten er under 18 år, jf. stk.2. Så selvom barnet er part, er det altså ikke ensbetydende med at det kan udøve sine partsbeføjelser for domstolene. Partsbeføjelserne bliver som udgangspunkt udøvet af forældremyndighedsindehaveren, der altså har det man indenfor retsplejen kalder for proceshabilitet. (Evnen til at optræde (handle) som part i retssager på egen hånd).

⁶ Hvornår er der tale om et barn? og en ung? I dansk lovgivning er der ikke en konsekvent brug af termerne "barn" og "ung". I forældremyndighedslovens § 1 og 20 anvendes "barnet eller den unge". I de andre bestemmelser anvendes begrebet "barnet" eller "børn". "Unge" er således en delmængde af "børn". Serviceloven anvender begrebet "børn og unge" gennemgående. Når der i det følgende skrives "børn", menes individer under 18 år, mens "unge" kun anvendes, hvor der er tale om en regel specifikt for unge, som her defineres som værende individer mellem 15 og 18 år.

Eksempler herpå er a) adoptionsloven §6 om at der ikke kan meddeles adoption af et barn, der er fyldt 12 år, uden den pågældendes samtykke, medmindre indhentelse af samtykke skønnes at være til skade for barnet, b) Lov om ægteskabs indgåelse og opløsnings §4 om at statsamtet kan give tilladelse til at en person under 18 år gifter sig, selvom forældrene ikke vil give deres nødvendige samtykke, og c) navnelovens §14, stk.1 om at forandring af et barns navn kræver barnets samtykke, hvis det er fyldt 12 år.

- **Selvbestemmelsesret.** De mest vidtgående beføjelser har større børn på områder, hvor de kan råde på egen hånd uden at skulle samvirke med forældremyndighedsindehaveren, samtidig med at de selv må stå til ansvar for deres handlinger. I de specialbestemmelser, der findes er aldersgrænsen normalt 15 år. Eksempler herpå er a) lov om patienters retsstilling §8, stk.1 om at en patient, der er fyldt 15 år, selv skal give informeret samtykke til behandling, medmindre den unge ikke er i stand til at forstå konsekvenserne af sin stillingtagen – og stk.3 om at en patient, der er fyldt 15 år kan give samtykke til videregivelse af helbredsoplysninger, b) lov om begravelse og ligbrænding §8 hvorefter ønsker herom fremsat af en person der er fyldt 15 år skal efterkommes og c) servicelovens §123, stk.2 om at en ung over 15 år er berettiget til at indbringe en afgørelse, truffet af børne- og ungeudvalget, for Den Sociale Ankestyrelse.

3. Børn som klagesubjekter i det forvaltningsretslige system

3.1. Grundloven

Grundloven er loven, hvorpå det danske demokratiske samfund er bygget. I den opridses nogle grundlæggende rettigheder, der gælder for alle borgere i Danmark, bl.a. retten til privatliv, personlig frihed, forenings- og forsamlingsfrihed, samt retten til fri undervisning i folkeskolen (§76). De personer, som de forskellige rettigheder i Grundloven gælder for, er ifølge lovtæksten: 1) "Borgeren" i §71, stk.1 om at den personlige frihed er ukrænkelig, §75 stk.1 om arbejde til fremme af almenvellet, §78, stk.1 om retten til at danne foreninger og §79 om forsamlingsfrihed, 2) "Enhver" i §71, stk.3 om fremstilling for dommer, §77 om ytringsfrihed og §81 om våbenførelse. 3) "Enhver....borger" i §75, stk.1 om arbejde til fremme af almenvellet). Det eneste sted, hvor "børn" specifikt er nævnt i Grundloven er i §76 om fri undervisning i folkeskolen.

Enkelte gange har man dog diskuteret reglernes anvendelse direkte i relation til børn: I henhold til grundlovens §71 er den personlige frihed ukrænkelig. Dette betyder at offentlige myndigheder kun må frihedsberøve personer med hjemmel i lov (stk.2). Sker frihedsberøvelsen indenfor strafferetsplejen, f.eks. ved en anholdelse, skal den anholdte stilles for en dommer inden for 24 timer. Den kendelse som dommeren her afsiger kan vedkommende, iht. §71, stk.4 straks forlange indbragt for en højere instans. Sker frihedsberøvelsen administrativt (§71, stk.6) skal der være adgang til at få denne prøvet ved de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed. Den, der kan begære frihedsberøvelsen prøvet, er 1) den der er berøvet sin frihed eller 2) den, der handler på hans vegne. Det har i teorien været diskuteret om tvangsfjernelse af børn er omfattet af §71, stk.6, og konklusionen er at det er tilfældet⁷. Således har barnet ret til at få frihedsberøvelsen prøvet. Et barn på 15 år har partsstatus i en sag om tvangsfjernelse, jf. servicelovens §125, stk.3 og kan derfor indbringe børne- og ungeudvalgets afgørelse om tvangsfjernelse eller ingen tvangsfjernelse for Den Sociale Ankestyrelse og afgørelsen her for Landsretten⁸, jf. servicelovens §123 og 124. Det

⁷ Se henvisninger i Danmarks Riges Grundlov med kommentarer, redigeret af Henrik Zahle, DJØF 1999, s. 351 øverst.

⁸ Landsretten tiltrædes af to sagkyndige dommere, og reglerne i rpl. kap. 43a (om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse) finder anvendelse med de ændringer, der følger af servicelovens kap. 25, jf. lovens § 125, stk. 2.

er dog kun børn, der er fyldt 15 år, der anses som parter i deres egen sag. Børn under 15 år har ingen selvstændige rettigheder og kan således ikke klage over en beslutning om tvangsfjernelse.

3.2. Forvaltningsloven

Det er forvaltningsloven der regulerer forholdet mellem *parterne* i en sag for forvaltningen. "Den offentlige forvaltning" som loven gælder for, og som er nævnt i forvaltningslovens §1 omfatter alle forvaltningsmyndigheder, f.eks. statsamter, den kommunale forvaltning, ankenævn, retslægerådet osv. Til gengæld omfatter loven ikke bl.a. Folketinget, Folketingets ombudsmand og domstolene. For at sagen skal være omfattet af forvaltningsloven, skal det være en sag, hvori "der er eller vil blive truffet afgørelse af en forvaltningsmyndighed", jf. forvaltningslovens §2, stk. 1.

Om et barn er klageberettiget i en sag for forvaltningen afhænger i nogen grad af om barnet anses som *part* i sagen. Kan et barn være part i en sag for forvaltningen? Indtil 1998 sagde man nej. Dette blev begrundet i forældremyndighedsindehaverens adgang til at træffe afgørelser om barnets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov, jf. forældremyndighedslovens §2. Barnet blev således opfattet som et "interessesubjekt" eller en genstand som forældrene havde "rådigheden" over og dets rettigheder blev varetaget af forældremyndighedsindehaveren. Skulle et barn således have selvstændige rettigheder i forhold til myndighederne, måtte rettighederne derfor være tillagt barnet gennem specialbestemmelser i de enkelte love.

Civilretsdirektoratet indbragte imidlertid⁹ spørgsmålet om børns partsstatus i administrative familieretlige sager for Justitsministeriets lovafdeling, der i 1998 tilkendegav¹⁰, at børn i disse administrative familieretlige sager, der vedrører barnet selv, må være part. Dette blev bl.a. begrundet i den øgede fokus på Børnekonventionen og i det paradoks, at en ung over 15 år efter værgemålslovgivningen skal høres før der træffes beslutninger om vigtigere anliggender vedr. økonomiske forhold, jf. værgemålslovens §26, men når der drejer sig om personlige forhold, som jo alt andet lige har større betydning for barnet, var der ikke en sådan regel. Den formelle betydning af at et barn nu bliver anset som værende part i sin egen sag er, at barnet bl.a. selv kan rejse sagen, har ret til partsrepræsentation, aktindsigt, kontradiktion, begrundelse osv. Og så kan barnet klage over den trufne beslutning. Hvad det betyder reelt er derimod ikke meget, idet det stadig vil være indehavere af forældremyndigheden, der udøver partsbeføjelserne i medfør af forældremyndighedslovens §2, med mindre der inden for det enkelte lovområde er tillagt barnet selvstændige beføjelser. Dog kan det få betydning i sager hvor forældremyndigheden ophører, idet en anmodning om aktindsigt herefter ikke længere skal behandles efter offentlighedsloven, men efter forvaltningsloven med den deraf følgende udvidede aktindsigt til følge.

3.3. Offentlighedsloven

Udover forvaltningsloven, der jo altså regulerer forholdet mellem parter og offentlige myndigheder i afgørelsessager, eksisterer offentlighedsloven. Denne lov gælder som udgangspunkt for "al virksomhed, der udøves af den offentlige forvaltning" og således behøver der ikke være tale om en sag, hvori der vil blive truffet afgørelse. Eksempler på lovens anvendelsesområde er faktisk forvaltningsvirksomhed, der som begreb dækker over det arbejde, de ansatte udfører for at føre

⁹ Før 1994 - da er spørgsmålet nemlig omtalt i Skarrildhusberetningen

¹⁰ Se "Børns partsstatus i administrative familieretlige sager", indlæg af Jesper Vorstrup Rasmussen den 21. september 1998 på Skarrildhus.

afgørelserne ud i livet. Der er f.eks. tale om faktisk forvaltningsvirksomhed, når pædagogen udfører sit arbejde i en daginstitution, eller når folkeskolelæreren underviser.

I en sådan sag kan "enhver" få aktindsigt¹¹, jf. offentlighedslovens §4, stk.1 - man behøver altså ikke være part i sagen, og der er ikke i loven fastsat en aldersgrænse for, hvem der kan begære aktindsigt. Det er blevet diskuteret i teorien, om børn under 15 år har ret til aktindsigt. Offentlighedsudvalgets overvejelser i bet. 857/1978 går ud på, at offentlighedsordningen må være begrænset til at gælde personer over den kriminelle lavalder pga. mulighederne for strafbar udnyttelse af det materiale, man ville komme i besiddelse af. De antager, at en tilsvarende begrænsning må gælde i forhold til "enhver" i Grundlovens §77 om ytringsfrihed, hvorefter et barn under 15 år ikke vil kunne stilles til ansvar for sine ytringer. Men da strafferetlig tilregnelighed normalt ikke anvendes som afgrænsningskriterium når det gælder aktindsigt i den offentlige forvaltning, og da det i mange tilfælde vil være risikofrit¹² at give et barn under 15 år aktindsigt, såfremt barnets modenhed tillader det, mener udvalget ikke, at der er grund til at regulere dette nærmere i lovgivningen¹³. De præciserer dog at forældremyndighedsindehaveren rettigheder kommer i første række, idet en begæring om aktindsigt ifølge udvalget må afslås, hvis forældremyndighedsindehaveren, inden begæringen om aktindsigt er imødekommet, henvender sig til myndigheden og modsætter sig, at barnet får adgang til sagens dokumenter, jf. vejledning til offentlighedsloven, punkt 15.

Afgørelser om aktindsigtsspørgsmål påklages særskilt til den myndighed, som er klageinstans i forhold til afgørelsen af den sag, begæringen om aktindsigt vedrører, jf. offentlighedslovens §15, stk.2. Der er ingen klagefrist. Dette betyder at barnet, eller den unge, der får afslag på aktindsigt, i princippet kan klage over afgørelsen til den myndighed, der i øvrigt (altså udover spørgsmålet om aktindsigt) vil skulle behandle en klage over selve afgørelsen af sagen. F.eks. kan der i sociale sager således normalt klages til det sociale nævn over en kommunes eller amtskommunes afslag på aktindsigt.

3.4. Folketingets Ombudsmand

Folketinget Ombudsmand vælges af Folketinget, jf. ombudsmandslovens¹⁴ §1 og fører på Folketingets vegne kontrol med den offentlige forvaltning, jf. §7. Ombudsmanden er således kun kompetent overfor offentlige forvaltningsmyndigheder, og kan ikke tage stilling til Folketingets virksomhed, domstolene eller lovgivningen.

En sag kan starte enten ved at en klage indgives af *enhver*, jf. §13, eller ved at Ombudsmanden selv indleder en undersøgelse, jf. §17. I almindelighed skal en klage være skriftlig og navngivet, jf. §13, stk.2. Først når alle andre forvaltningsmyndigheder har truffet deres afgørelse om spørgsmålet, kan en klage indgives til Ombudsmanden, jf. §14.

¹¹ Forudsat at der er tale om dokumenter, der er undergivet administrativ sagsbehandling. Udenfor adgangen til aktindsigt falder således dokumenter, der blot modtages til opbevaring eller alene undergives rent teknisk eller lignende bearbejdning, jf. offentlighedslovens §5 og oplysninger om enkeltpersoners private, herunder økonomiske forhold. Dette betyder, at sociale sager som udgangspunkt er undtaget fra aktindsigt efter offentlighedsloven. En person, hvis egne personlige forhold er omtalt i sagen, har dog ret til aktindsigt efter offentlighedsloven i oplysninger om sig selv (reglen om egenaccess) jf. vejledning til offentlighedsloven, punkt 16.

¹² Udvalget foreslår bl.a. at man f.eks. kan formindske mulighederne for misbrug ved at nægte kopier udleveret.

¹³ Det samme siger Nørgaard og Garde, s. 201f: "Loven opstiller ikke noget krav om bestemt alder. Der kan derfor ikke opstilles noget krav om, at den pågældende skal være myndig eller over den kriminelle lavalder (15 år). Det må være tilstrækkeligt, at den, der begærer aktindsigt, har den fornødne modenhed til at forstå de spørgsmål, det drejer sig om."

¹⁴ Lov nr. 473 af 12/06/1996 om Folketingets Ombudsmand.

Jf. §13 har børn ligesom voksne ret til at indgive en klagesag til Folketinget Ombudsmand, men det er dog yderst sjældent, at det sker¹⁵. Ombudsmanden modtager i alt ca. 4000 sager årligt. Af disse er ca. 150-200 sager, der direkte angår børn. Eksempelvis sager om samværsret, adoptionssager, sager om folkeskolen og andre skoler for mindreårige, samt sociale sager om hjælp til forsørgelse i hjemmet af handicappede børn og unge samt sager om dag- og døgninstitutioner for børn. Sager om sundhedspersoners behandling af patienter, udlændingesager, kommunale sager, sager om kriminalforsorgen samt skattesager kan direkte eller indirekte dreje sig om børn eller unge. Imidlertid tid rejses sagerne som oftest af barnets forældre eller andre voksne tæt på, sjældent af barnet selv.

4. Det sociale område

4.1. Daginstitutioner

Det er kapitel 4 (§§7-18) i serviceloven, der beskriver reglerne for dagtilbud til børn. Det følger af §8 stk.2, at dagtilbudene - i samarbejde med forældrene - skal give børnene omsorg, og at dagtilbudene skal støtte det enkelte barns tilegnelse og udvikling af sociale og almene færdigheder med henblik på at styrke det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd og at bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst. Ifølge stk.3 skal dagtilbudene give muligheder for oplevelser og aktiviteter, der bidrager til at stimulere barnets fantasi, kreativitet og sproglige udvikling, samt give barnet rum til at lege og lære og til fysisk udfoldelse, samvær og mulighed for udforskning af omgivelserne.

Dagtilbudene skal give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar og som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber, jf. §8 stk.4.

Børns klagemuligheder: Oplever børnene at den enkelte daginstitution ikke lever op til formålsbestemmelserne i §8 kan forældremyndighedsindehaverne altid klage til tilsynsmyndigheden, dvs. den pædagogiske konsulent i kommunen, og i sidste ende til kommunalbestyrelsen eller -borgmesteren. Børnene selv har ingen klagemuligheder.

4.3. Fritidsklubber/-hjem

Dette afsnit udarbejdes af UFC Børn og unge.

4.4. Særlig støtte til børn og unge

Det er i servicelovens kapitel 8 (§§32 til 57) at reglerne om særlig støtte til børn og unge findes. Det følger af §32 stk.1 at formålet med at yde støtte til de børn og unge, der har behov for det, er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for disse børn på trods af deres individuelle vanskeligheder. Barnet eller den unges synspunkter skal altid inddrages og tillægges passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed, jf. §32 stk.3.

Såfremt det må antages at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, skal kommunen sørge for at barnets forhold undersøges. En sådan undersøgelse skal som udgangspunkt træffes i forståelse med

¹⁵ Jf. "Børnekonventionen i Danmark", udgivet af Børnerådet, november 2002, side 79ff, om Børnesager ved Ombudsmanden.

forældremyndighedsindehaveren og den unge, såfremt denne er fyldt 15 år, jf. §38, stk.1, og skal munde ud i en stillingtagen til, hvorvidt der er grundlag for iværksættelse af foranstaltninger i forhold til barnet eller den unge.

Børns klagemuligheder: Træffer kommunen afgørelse om *ikke* at gennemføre en undersøgelse, som forældremyndighedsindehaveren eller den unge over 15 år har anmodet om at få foretaget, er den unge over 15 år berettiget til at klage over denne afgørelse. Dette sker efter de almindelige regler i servicelovens §121 om, at afgørelsen kan indbringes for det sociale nævn efter reglerne i retssikkerhedslovens kap. 10. Inden en klage behandles, skal den myndighed der har truffet afgørelsen, genvurdere sagen, jf. retssikkerhedslovens §66 stk.1. Kan myndigheden ikke give klageren medhold, sendes klagen med begrundelse for afgørelsen og genvurderingen videre til klageinstansen, jf. retssikkerhedslovens §66 stk.2. Se mere om de sociale nævn, sagsbehandlingen mv. i kapitel 4.4.1.

Vil forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år ikke samtykke i undersøgelsen, kan børne- og ungeudvalget vedtage, at gennemføre undersøgelsen under ophold på institution eller indlæggelse på sygehus, herunder psykiatrisk afdeling, jf. servicelovens §39, stk.1¹⁶. Afgørelse kan, jf. §123, stk.1, jf. §62, da den er truffet af børne- og ungeudvalget, indbringes for Den Sociale Ankestyrelse. Klageberettiget er forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år, jf. servicelovens §123, stk.2. Den Sociale Ankestyrelses afgørelse kan indbringes for Landsretten, jf. §124, stk.1. Parter i denne sag er, jf. § 125, stk. 3, forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Landsrettens afgørelse kan som udgangspunkt ikke indbringes for Højesteret.

4.4.1. Frivillige foranstaltninger efter §40

Er resultatet af en undersøgelse efter servicelovens §38 eller §39 at man vurderer, at barnet eller den unge har behov for støtte, kan kommunen ifølge §40, stk.1 træffe afgørelse om foranstaltninger som nævnt i §40, stk.2. Foranstaltningerne efter §40, stk.2 spænder fra konsulentbistand og økonomisk støtte til anbringelse udenfor hjemmet. Afgørelsen om en sådan foranstaltning træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, jf. dog §41¹⁷. En afgørelse om anbringelse udenfor hjemmet efter §40, stk.2 nr.11 kræver tillige samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.

Børns klagemuligheder: Det er kapitel 10 (§§60-75) i retssikkerhedsloven, der indeholder de almindelige klageregler for det sociale område. Hovedreglen er, at en *afgørelse* truffet af kommunen eller amtskommunen kan indbringes for det sociale nævn jf. §60, stk.1. Videre siger §60, stk.1, at det kun er den person, som afgørelsen vedrører, der kan klage over afgørelsen.

Inden det sociale nævn behandler en klage, skal den myndighed, som har truffet afgørelsen, genvurdere sagen, idet denne i de fleste tilfælde¹⁸ har pligt til at genvurdere sagen, jf. §66 og kun hvis den oprindelige afgørelsesmyndighed fastholder deres afgørelse, sendes klagen til behandling i det sociale nævn.

¹⁶ En sådan afgørelse kan også træffes foreløbigt, jf. § servicelovens § 45.

¹⁷ Se mere herom nedenfor i kap. 4.4.2.

¹⁸ Bekendtgørelse nr. 312 af 4.5.2000 om retssikkerhed og administration på det sociale område: Hovedreglen er fastsat i § 5, hvorefter kommunen, amtskommunen, den sociale sikringsstyrelse og det sociale nævn skal genvurdere en afgørelse. Derfor skal klagen indsendes til den myndighed der har truffet afgørelsen. En undtagelse er nævnt i § 6: Børne- og ungeudvalgets afgørelser i sager om særlig støtte til børn og unge, jf. § 62, stk. 1 i serviceloven, skal ikke genvurderes men sendes straks videre til Den Sociale Ankestyrelse.

Det sociale nævns afgørelser er som udgangspunkt endelige, jf. §63, men den person, som afgørelsen vedrører, kommunen eller amtskommunen kan anmode om at Den Sociale Ankestyrelse optager sagen til behandling. Ligeledes kan Den Sociale Ankestyrelse af egen drift optage en sag til behandling, når de skønner, at sagen har principiel eller generel betydning.

Fristen for indbringelse af en sag for det sociale nævn er senest 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. retssikkerhedslovens §67. Formanden for det sociale nævn kan se bort fra, at fristerne ikke er overholdt, når der er særlig grund dertil, jf. §67, stk.2. En afgørelse vedr. dette kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

De fleste af kommunens *afgørelser* om frivillige foranstaltninger efter servicelovens §40 kan således indbringes for det sociale nævn, af forældremyndighedsindehaveren og i et enkelt tilfælde også af den unge, der er fyldt 15 år.¹⁹

Forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år er klageberettiget:

- En afgørelse om ikke at iværksætte en anbringelse uden for hjemmet efter §40, stk.2, nr. 1

Forældremyndighedsindehaveren er klageberettiget:

- En afgørelse om foranstaltninger efter §40, stk.2, nr.1-10 og nr.12.
- En afgørelse efter §40a om en støtteperson til forældremyndighedsindehaveren.

Unge, der er fyldt 15 år, er således kun klageberettigede, når kommunen træffer afgørelse om ikke at iværksætte en frivillig anbringelse, og den unge stadig ønsker at blive anbragt. Ved alle andre foranstaltninger efter §40, stk.2 er det kun forældremyndighedsindehaveren, der er klageberettiget.

Børn under 15 år skal ikke samtykke i en frivillig anbringelse efter §40, stk.2, nr.11, eller i nogen af de øvrige frivillige foranstaltninger efter §40 i øvrigt, og er således heller ikke klageberettigede. Børn under 15 år skal dog høres, forinden der træffes en afgørelse om en foranstaltning, jf. servicelovens §58, stk.1, hvor det slås fast, at myndighederne, inden der træffes afgørelse i en sag om foranstaltninger efter kap. 8, skal tage en samtale med barnet eller den unge, medmindre barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod gennemførelsen, jf. §58, stk.2.

4.4.2 Tvangsforanstaltninger efter §41

Servicelovens §41 hjemler mulighed for at træffe afgørelse om iværksættelse af visse af foranstaltningerne efter §40, stk.2, selvom forældremyndighedsindehaveren ikke ønsker foranstaltningen iværksat. Kriteriet herfor er at "det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets eller den unges særlige behov for støtte, og når formålet med foranstaltningen skønnes at kunne opnås uanset det manglende samtykke". Foranstaltningerne, der kan gennemføres tvangsmæssigt er 1) konsulentbistand mv., 2) personlig rådgiver for barnet eller den unge og 3) fast kontaktperson for barnet eller den unge og hele familien. Afgørelserne træffes i et møde af personsagsudvalget.²⁰

¹⁹ Jf. Vejledning om særlig støtte til børn og unge kapitel 10 pkt. 241 til 243.

²⁰ I retssikkerhedslovens § 17 er det bestemt, at den samlede kommunalbestyrelse ikke kan behandle sager om hjælp til enkeltpersoner. Derfor skal kommunalbestyrelsen bestemme, hvilket udvalg sammensat af kommunalbestyrelsesmedlemmer disse sager skal henhøre under. Samme regler gælder iflg. retssikkerhedslovens § 40 for amtskommunerne, der også skal have et udvalg, der behandler personsager.

Børns klagemuligheder: Som ovenfor nævnt er barnet slet ikke involveret i beslutningen af foranstaltninger efter §40, stk.2, nr. 1-10 og nr.12, og er derfor heller ikke klageberettiget her. Det er forældremyndighedsindehaveren til gengæld.

4.4.3. Frivillige/tvangsmæssige foranstaltninger efter §42, stk.3

Den lidt kryptiske overskrift på dette afsnit dækker over bestemmelsen i §42, stk.3, som er anbringelse uden for hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, men med samtykke fra den unge. Betingelserne for anvendelse af denne bestemmelse er, at anbringelsen anses for at "være af væsentlig betydning af hensyn til den unges særlige behov, og problemerne ikke kan løses under den unges fortsatte ophold i hjemmet".

Børns klagemuligheder: Finder børne- og ungeudvalget ikke at en anbringelse er nødvendig, er den unge (og ikke forældremyndighedsindehaveren) berettiget til at indbringe afgørelsen for det sociale nævn. Afgørelsen kan, jf. §42, stk.4 træffes foreløbigt efter reglerne i §45.

4.4.4. Tvangsforanstaltninger efter §42

Når forældremyndighedsindehaveren eller den unge, der er fyldt 15 år, ikke samtykker i en af kommunen ønsket foranstaltning, overgår beslutningen om foranstaltningen til børne- og ungeudvalget²¹. Ifølge servicelovens § 62 træffer børne- og ungeudvalget afgørelse i sager om: 1) gennemførelse af undersøgelse efter § 39, 2) anbringelse uden for hjemmet efter §42, 3) opretholdelse af en anbringelse i op til 3 måneder efter §42a, 4) opretholdelse af anbringelse efter §43, 5) gennemførelse af lægelig undersøgelse eller behandling efter §44, 6) godkendelse af en foreløbig afgørelse efter §45, stk.3, 7) ændring af anbringelsessted efter §55, stk.3 eller 4, jf. §42, 8) afbrydelse af forbindelsen m.v. efter §57, stk.3, 9) flytning eller hjemtagelse efter §64, stk.4 og 10) brev- og telefonkontrol efter §108, stk.2.

Finder kommunen at en anbringelse uden for hjemmet er nødvendig, og kan samtykke til dette ikke opnås fra forældremyndighedsindehaveren og den unge over 15 år, laves der en indstilling, jf. §59, til børne- og ungeudvalget, som de kan støtte sig til ved deres behandling af sagen. Denne indstilling skal indeholde en redegørelse for bl.a. grundlaget for, at betingelserne i §42 anses for opfyldt, den handleplan der er påtænkt for barnet som nævnt i §59 og barnets eller den unges holdning til den påtænkte foranstaltning jf. §58a. Ligeså skal der laves en indstilling, hvis kommunen finder, at et barn eller en ung ikke kan hjemtages i op til tre måneder efter §42a, jf. §59a. Denne indstilling skal indeholde stort set det samme som en indstilling efter §59.

Handleplanen, som kommunen som hovedregel skal lave inden beslutningen om anbringelse uden for hjemmet træffes, jf. §58a, stk.2, skal bl.a. indeholde formålet med anbringelsen, forventet varighed, særlige forhold vedr. barnets eller den unges pleje, behandling, uddannelse m.v. og angivelse af støtte, der iværksættes over for familien, jf. stk.5. En kortfattet beskrivelse af formålet med anbringelsen er tilstrækkeligt, hvis anbringelsen ikke kan afvente udarbejdelsen af en handleplan. Kommunen skal da snarest muligt udarbejde en handleplan, jf. stk.2.

²¹ Det følger af Retssikkerhedslovens § 18 at kommunalbestyrelsen skal nedsætte et børne- og ungeudvalg, der træffer afgørelse i sager vedr. børn og unge, jf. § 62 i serviceloven og som består af 5 medlemmer, nemlig byretsdommeren i retskredsen, en pædagogisk-psykologisk børnesagkyndig, der udpeges af amtsrådet og tre personer valgt af kommunalbestyrelsen blandt dens medlemmer. Medlemmer af kommunalbestyrelsen, der er medlemmer af personsagsudvalget, kan ikke vælges til børne- og ungeudvalget, jf. § 19, stk. 3.

Inden der træffes en afgørelse, skal forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge, advokaten og eventuel anden bisidder for forældremyndighedens indehaver eller barnet eller den unge have mulighed for at udtale sig over for børne- og ungeudvalget. Dette kan dog undlades hvis barnet er under 12 år (og praksis viser at det undlades stort set altid, hvis barnet er under 12 år), eller hvis det må anses at være til skade for barnet, jf. servicelovens §62, stk.2. Således har kun børn på 12 år og opefter krav på at blive hørt af børne- og ungeudvalget. Børne- og ungeudvalgets afgørelser skal være skriftlige, begrundede og indeholde oplysning om klagemuligheder.

Børns klagemuligheder: Det er således børne- og ungeudvalget der træffer de "tunge" afgørelser om tvangsforanstaltninger, hvorfor der er en øget retssikkerhed for parterne i form af selvstændig advokatbistand mv. Ifølge servicelovens §123, stk.2 kan den unge, der er fyldt 15 år, samt forældremyndighedsindehaveren, klage over børne- og ungeudvalgets afgørelser, jf. §62, til Den Sociale Ankestyrelse²², og afgørelser fra Den Sociale Ankestyrelse kan indbringes for Landsretten, servicelovens §124, stk.1 og §125, stk.3. Et barn er således først en selvstændig part i sagerne for børne- og ungeudvalget - og dermed selvstændigt klageberettiget, når det er fyldt 15 år. Børn der er fyldt 12 år har, som beskrevet ovenfor, ret til at udtale sig overfor børne- og ungeudvalget, men haligesom børn under 12 år, ingen mulighed for at klage over børne- og ungeudvalgets afgørelser.

4.4.5. Forhold under anbringelsen: Magtmisbrug

Det er kun i begrænset omfang tilladt for medarbejderne på *døgninstitution eller på opholdssteder* at anvende magt over for de anbragte børn. I henhold til Servicelovens §108, stk.1 er rammerne for den tilladte magtanvendelse reguleret i "Bekendtgørelse om magtanvendelse mv. i døgninstitutioner for børn og unge og opholdssteder for børn og unge for flere end 4 personer" (magtanvendelsesbekendtgørelsen).

Fysisk afstraffelse såvel som ydmygende, nedværdigende eller hånende behandling er ikke tilladt, jfr. §1. Dog er fysisk fastholdelse og overførsel til et andet opholdssted (magtanvendelsesbekendtgørelsen §2, stk.1 og 2) eller til en sikret afdeling (§§3-12), isolation (§10) og aflåsning af værelser om natten (§13) tilladt, såfremt barnet eller den unge viser en sådan adfærd, at det er nødvendigt, eller barnet eller den unge hermed forhindres i at skade sig selv. Denne magtanvendelse skal afpasses forholdene i den enkelte situation, må ikke gå ud over det strengt nødvendige (se §2, stk.1) og der er krav om at anvendelse af sikret afdeling, aflåsning af værelser om natten, isolation og den §2, stk.1 beskrevne form for fysisk magtanvendelse skal protokolleres²³. Bortset fra den i §2, stk.1 beskrevne form for magtanvendelse (der altså blot skal protokolleres, jf. §16, stk.1) - skal overtrædelse af reglerne i kap. 1-5 samt anvendelse af nødværge, ligeledes indberettes til amtskommunen, jf. §16, stk.1. Kravene til indberetningen følger af §16, stk.2 ff. i

²² Den Sociale Ankestyrelse har sit eget kapitel i retssikkerhedsloven, nemlig kap. 9 (§§50-59). Den Sociale Ankestyrelse er, jf. § 50, "klageinstans for administrative afgørelser, i det omfang det fastsættes ved lov". Afgørelserne kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, men i visse tilfælde godt for domstolene (jf. servicelovens § 124 om at Den Sociale Ankestyrelses afgørelser efter § 123 (de afgørelser der er truffet på baggrund af en klage over en børne- og ungeudvalgets afgørelse) kan indbringes for Landsretten). Ankestyrelsens afgørelser træffes af 1) styrelses-, vicedirektøren og et antal ankechefer, der alle skal have bestået juridisk, statsvidenskabelig, økonomisk eller anden eksamen, der er ligestillet hermed og 2) et antal "almindelige" medlemmer, der er udpeget af socialministeren efter indstilling fra diverse myndigheder og organisationer (Dansk Arbejdsgiverforening, Landsorganisationen i Danmark, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Amtsrådsforeningen i Danmark, Kommunernes Landsforening, De Samvirkende Invalideorganisationer, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune). Som medlem kan man maksimalt sidde i 2 perioder af 4 år, man må ikke være fyldt 66 år ved udpegningen eller være medlem af et socialt nævn eller være ansat inden for den offentlige social- og sundhedsforvaltning eller på institutioner med sociale formål. Se retssikkerhedsloven §§ 53 -57 omkring Den Sociale Ankestyrelses forskellige måder en sag kan køre på.

²³ Dvs. at institutionens leder samme dag skal udfylde et dertil indrettet skema om indgrebet (§15 stk. 1), kopi af skemaet skal gemmes i institutionen i en særlig protokol (§ 15 stk.2) og ved månedens udgang indsendes skemaerne til amtskommunen, der gennemgår skemaerne (§ 15 stk. 3).

magtanvendelsesbekendtgørelsen. Såfremt der er begrundet mistanke om en strafbar handling, der er undergivet offentlig påtale, skal indberetningen til amtskommunen ske straks, jf. §16, stk.3.

Hvis den anbringende kommune (dvs. sagsbehandleren, borgmesteren eller kommunalbestyrelsen) får oplysning om at magtanvendelse ud over bekendtgørelsens rammer har fundet sted, enten fordi det anbragte barn klager til kommunen eller oplysningen på anden måde tilfalder kommunen, skal kommunen tage stilling til, om der skal ske en anmeldelse til politiet - der så tager stilling til, om der kan anlægges en straffesag efter Straffelovens bestemmelser. Det må samtidig overvejes, om barnet eller den unge eventuelt skal flyttes til et andet anbringelsessted, jfr. tilsynsforpligtelsen efter Servicelovens §55. En beslutning der fordrer en underretning til den stedlige kommune eller amtskommune, der har godkendt anbringelsesstedet, jfr. Vejledning om særlig støtte til børn og unge, punkt 209.

Magtanvendelse over for børn anbragt i *opholdssted med indtil 4 personer* eller for børn anbragt i *plejefamilie* er ligeledes ikke tilladt. Sker der magtanvendelse her, falder det ind under straffelovens bestemmelser og der kan indgives politianmeldelse med en straffesag til følge, se Vejledning om særlig støtte til børn og unge punkt 209.

Børns klagemuligheder: Det er således slået fast at magtanvendelse og ydmygende, nedværdigende eller hånende behandling ikke må finde sted i institutioner, på opholdssteder eller hos plejefamilier. Når det gælder institutioner og opholdssteder, der er dækket af magtanvendelsesbekendtgørelsen, følger det af §18, at klager vedrørende overtrædelse af bestemmelserne i bekendtgørelsen, indbringes for den stedlige amtskommune. Det er ikke i bekendtgørelsen defineret, hvem der er klageberettiget. Det antages imidlertid, at det anbragte barn, uanset alder, har en uformel adgang til at klage til kommunen eller amtskommunen over magtanvendelse, eller til selv at anmelde forholdet til politiet.

4.4.6. Forhold under anbringelsen: Bistandsudøvelsen og de voksnes optræden
Bistandsudøvelsen defineres af den Sociale Ankestyrelse²⁴ som den faktiske gennemførelse af myndighedernes opgaver efter den sociale lovgivning, og de beslutninger der skal træffes i denne forbindelse, som f.eks. praktiske spørgsmål om barnets eller den unges dagligdag (sengetider, tidspunkt for måltider mv.). Men tæt forbundet hermed er de voksnes optræden over for de anbragte børn. Herunder pædagogikken på anbringelsesstedet og omsorgen for det anbragte barn. Nogle konkrete eksempler kunne være, at barnet ikke føler sig set og hørt på sine egne betingelser, at barnet føler sig afvist eller ignoreret, at barnet føler at kommunikationsformen på anbringelsesstedet ikke er respektfuld overfor barnet, at barnet føler sig behandlet som andenrangs i forhold til en plejefamilies biologiske børn, og at barnet føler sig chikaneret af andre børn på institutionen eller af plejefamiliens biologiske børn. Området grænser op til ydmygende, nedværdigende og hånende behandling, som er dækket af Magtanvendescirkulæret, og ned til rene beklagelser, der kan være alt fra snærende regler til den ensomhed som mange anbragte børn slås med.

Det følger af servicelovens §55, at kommunen, dvs. sagsbehandleren, har den konkrete tilsynsforpligtelse vedrørende børn og unge der er anbragt uden for hjemmet. Heri ligger at sagsbehandleren skal holde en personlig kontakt med barnet eller den unge og anbringelsesstedet. Barnets integritet skal beskyttes og sagsbehandleren skal sikre sig at barnet eller den unge får det bedre med anbringelsen. Dette gælder uanset hvilket anbringelsessted barnet eller den unge er

²⁴ Se "Klagevejledning på det sociale område. Ankestyrelsens Vejledning om klage regler på det sociale område. 2000".

anbragt i, altså også selv om barnet eller den unge er anbragt på en døgninstitution under Amtskommunen²⁵. Er barnet anbragt hos en plejefamilie, kan tilsynet føres på kommunens vegne af en plejehjemsforening, men det endelige ansvar påhviler stadig kommunen.

Den generelle tilsynsforpligtelse, der er en forpligtelse til at følge døgninstitutionernes pædagogiske virksomhed, udviklingen af de metoder, som arbejdet løbende nødvendiggør og den daglige drift, påhviler Amtskommunen, når det gælder døgninstitutioner efter Servicelovens §51 eller opholdssteder efter Servicelovens §49, jfr. Retssikkerhedslovens §39²⁶. Er der tale om et opholdssted under kommunen eller en plejefamilie godkendt efter Servicelovens §49, er det den kommunale forvaltning, der har den generelle tilsynsforpligtelse.

Af kommunens konkrete tilsynsforpligtelse følger således, at sagsbehandleren har pligt til at føre tilsyn med barnets velbefindende, uanset hvor det er anbragt og altså skal have personlig kontakt med barnet. Barnet eller den unge kan således henvende sig til sin sagsbehandler, der har pligt til at lytte og til at tage affære, hvis barnet eller den unge oplever f.eks. respektløs behandling fra personalets, plejefamiliens eller plejefamiliens børns side. Imidlertid er det et konkret problem at mange anbragte børn ikke kender deres sagsbehandler, at der mange steder er stor udskiftning blandt sagsbehandlere i kommunen og at sagsbehandleren af børnene tit opleves som forældrenes sagsbehandler.

Børns klagemuligheder: Når det gælder bistandsudøvelsen og personalets optræden²⁷ kan der således klages til den pågældende myndigheds ledelse. Dvs. hvis der klages over personalets optræden på en amtskommunal døgninstitution, kan der klages til institutionens forstander, til amtsborgmesteren eller amtsrådet. Hvis der klages over en kommunal forvaltning (sagsbehandleren, et kommunalt opholdssted eller en plejefamilie), skal klagen behandles af borgmesteren eller kommunalbestyrelsen²⁸. Det er ikke eksplicit defineret, hvem der er klageberettiget her, men det antages at også børn under 15 år er klageberettigede.

4.5. Børn med fysisk og psykisk handicap

For så vidt angår særlig støtte til børn og unge efter servicelovens kapitel 8, gælder de samme regler for børn og unge med handicap (eller med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne) som for børn uden handicap, se derfor herom ovenfor i kapitel 4.4. Herudover rummer serviceloven nogle særlige bestemmelserne om personlig hjælp, hjælpemidler mv. til personer, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne mv. ikke selv kan udføre disse opgaver. Med reglerne på området tilstræbes det, at sikre fysisk og psykisk handicappede børn og unge en så normal tilværelse som muligt²⁹, og at bistå deres forældre hermed³⁰.

Kommunen sørger for dagtilbud til fysisk og psykisk handicappede børn ved at integrere barnet i en almindelig daginstitution, evt. med særlig personalestøtte, eller i kommunal dagpleje, jf. §§7 og 8. For de handicappede børn, der har et særligt behov for støtte og behandling, som ikke kan

²⁵ Se Vejledning om særlig støtte til børn og unge punkt 138.

²⁶ Se også Vejledning om særlig støtte til børn og unge punkt 208.

²⁷ Når det gælder personalets optræden følger dette ligeledes af Vejledning om særlig støtte til børn og unge punkt 246.

²⁸ Se Klagevejledning på det sociale område, fra år 2000, kap. 3, punkt 13 og 14.

²⁹ Servicelovens § 4 stk. 2 i kapitel 3, der indeholder de generelle bestemmelser, bestemmer at kommunen og amtskommunen skal sørge for, at den indsats, der, efter serviceloven iværksættes overfor fysisk og psykisk handicappede børn, sættes i sammenhæng med den indsats, der iværksættes over for de samme børn efter anden lovgivning.

³⁰ Se herom servicelovens § 28 og § 29 om merudgiftsydelse og tabt arbejdsfortjeneste.

imødekommes ved ophold i almindelige dagtilbud til børn, skal amtskommunen sørge for det nødvendige antal pladser i særlige dagtilbud til fysisk og psykisk handicappede børn, jf. §16, stk.1.

Bestemmelserne i §71 om personlig hjælp og pleje mv. finder ligeledes anvendelse, når det er børn, der har et sådant behov, jf. §30. Kommunen kan efter en konkret vurdering, jf. §31, tilbyde op til 15 timers ledsagelse om måneden til unge mellem 16 og 18 år, som pga. betydelig og varig fysisk eller psykisk handicap ikke kan færdes alene.

Børns klagemuligheder: For så vidt angår afgørelser om foranstaltninger efter servicelovens kapitel 8 har handicappede børn og unge de samme muligheder for at give deres mening til kende og til at klage over en afgørelse som børn og unge uden handicap. Se nærmere herom ovenfor i kapitel 4.4.

For så vidt angår de særlige bestemmelser om personlig hjælp, hjælpemidler osv. bestemmer hovedregelen i servicelovens §121, at klager over afgørelser efter serviceloven kan indbringes for det sociale nævn, medmindre andet er bestemt i service- eller retssikkerhedsloven. For så vidt angår serviceloven §§71 og 72 bestemmer §75g, at en klage over en afgørelse efter §§71 og 72 først kan indbringes for det sociale nævn, når klagen har været behandlet af klagerådet³¹, og kommunalbestyrelsen har taget stilling til klagerådets indstilling. Dvs. når det drejer sig om personlig hjælp til børn og unge efter §30, jf. §71, skal der først klages til klagerådet og dernæst til kommunalbestyrelsen, før der kan klages til det sociale nævn. Mht. alle andre afgørelser, herunder §31 om ledsagerordningen for unge mellem 16 og 18 år, kan der klages direkte til det sociale nævn.

Det er ikke nærmere defineret *hvem* der er klageberettiget mht. kommunens afgørelser om hjælpemidler og ledsagelse efter §§30 og 31 (den unge handicappede ønsker sig en bestemt kørestol, men kommunen køber en anden) eller mht. afgørelser om tabt arbejdsfortjeneste til forældrene efter §§28 og 29 (den unge på 15 ville måske foretrække, at det var en anden end forældrene, der stod for den personlige pleje). Således har handicappede børn og unge ikke nogen eksplicit ret til at klage over kommunens afgørelser. Spørgsmålet er, om de har en uformel adgang til at klage? Handicappede børn og unge har i al fald ikke nogen *ret* til at give deres mening til kende, inden kommunen træffer afgørelse efter en af de ovenfor beskrevne paragraffer. Der er nemlig ikke nogen formålsparagraf, der fastslår handicappede børns og unges ret til medbestemmelse og til at blive hørt, inden kommunen træffer de nævnte afgørelser, på lige fod med bestemmelserne på daginstitutionsområdet i §8, stk.4 og på anbringelsesområdet i §32, stk.3. Det er tilsyneladende ikke indtænkt i loven eller vejledningen, at også fysisk og psykisk handicappede børn og unge kan have en mening om ovennævnte for dem meget vigtige beslutninger.

5. Skoleområdet

Nedenfor beskrives reglerne for børns klagemuligheder i folkeskolen, privat-/friskoler og SFO, i gymnasiet og på erhvervsuddannelserne (dog ikke i det omfang det drejer sig om arbejdsmarkedsforhold). Skoletilværelsens uformelle karakter har betydet udvikling af mange særbestemmelser, især på folkeskoleområdet, hvor der eksisterer et utal af love og ændringslove.

For så vidt gælder fysisk og psykisk handicappede børn har de samme ret til undervisning som alle andre børn. Til børn, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte, og hvor dette ikke kan

³¹ Jf. retssikkerhedslovens §§ 34 - 36 om kommunens pligt til at nedsætte et klageråd, dets medlemmer og beføjelser.

imødekommes i den almindelige folkeskole, findes der specialundervisning og anden specialpædagogisk tilbud i såvel kommunalt og amtskommunalt regi, se også ovenfor i kapitel 4.5 om børn med handicap under den sociale lovgivning.

5.1. Folkeskoler

Ifølge Grundlovens §76 har alle børn i Danmark ret til vederlagsfri undervisning i folkeskolen (vælges af 87 % af eleverne i Danmark), men forældrene kan også vælge enten en privatskole eller friskole (vælges af ca. 13 %) eller hjemmeundervisning (næsten ingen).

Folkeskolens formål er beskrevet i folkeskolelovens §1, der lyder: "Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling. Stk.3 i samme paragraf lyder således: "Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati."

5.1.1. Afgørelser der ikke har med eksamen at gøre

Hver selvstændig skole skal nedsætte en skolebestyrelse, der består af forældre-, lærer-, og elevrepræsentanter, jf. folkeskolelovens §42³². Dog kan kommunalbestyrelsen³³ efter anmodning fra skolebestyrelsen fravige bestemmelsen om elevrepræsentation i skolebestyrelsen, hvis skolen kun har til og med 5. klassetrin. Alle skolebestyrelsens medlemmer har stemmeret, men elevrepræsentanterne må ikke overvære den del af drøftelserne, der angår sager vedrørende enkelte elever eller lærere.

Skolebestyrelsen udøver, jf. §44, sin virksomhed inden for de mål og rammer, som kommunalbestyrelsen fastsætter, jf. §40. Bl.a. skal skolebestyrelsen fastsætte principper for skolens virksomhed, herunder om samarbejdet mellem skole og hjem, undervisningens organisering og fællesarrangementer for eleverne. Skolebestyrelsens fastsættelse af principper kan ikke indankes for anden myndighed. Beslutningerne er dog undergivet kommunalbestyrelsens tilsyn, hvilket dog ikke indebærer en adgang til at ændre i en i øvrigt lovligt vedtaget beslutning. Men hvis der rejses tvivl om lovligheden, kan spørgsmålet rejses overfor kommunalbestyrelsen.

Skolebestyrelsen fører i øvrigt tilsyn med skolens virksomhed, jf. folkeskolelovens §44. Tilsynet omfatter hele skolens virksomhed og dermed også de konkrete afgørelser som skolelederen træffer i medfør af dennes kompetence efter §45. Skolebestyrelsen kan dog ikke pålægge skolelederen at træffe en bestemt beslutning, ligesom den ikke kan pålægge skolelederen at omgøre en beslutning denne allerede har truffet³⁴.

³² Se nærmere i § 42 stk. 1 for de nærmere regler for sammensætningen af skolebestyrelserne.

³³ Det er kommunalbestyrelsen, der har ansvaret for at børnene i kommunen opfylder undervisningspligten, jf. folkeskolelovens § 40. Kommunalbestyrelsen fører tilsyn med folkeskolerne og har det overordnede økonomiske ansvar for skolernes virksomhed. Desuden ansætter kommunalbestyrelsen skolens leder og lærere efter indhentet udtalelse fra skolebestyrelsen og ansætter skolens øvrige personale, ligesom de afskediger alle de nævnte grupper.

³⁴ Skolebestyrelsens kompetenceområde ligger altså imellem kommunalbestyrelsens ret til at fastsætte rammer for skolens virksomhed, og skolelederens ret til at træffe beslutninger i konkrete enkeltsager. Hvor stort et råderum skolebestyrelsen har, afhænger af hvor vide eller snævre rammer, der er fastlagt af kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen har mulighed for at uddelegere hele sin kompetence til at fastsætte rammer for skolens virksomhed til skolebestyrelsen, med undtagelse af bevillings- og arbejdsgiverkompetencen. Det er med andre ord altid kommunalbestyrelsen, der bestemmer hvor mange penge skolen samlet set har

Hver selvstændig skole ansætter en leder, jf. folkeskolelovens §45, der har den administrative og pædagogiske ledelse af skolen, og som er ansvarlig for skolens virksomhed over for skolebestyrelsen og kommunalbestyrelsen. Endvidere leder og fordeler han arbejdet mellem skolens ansatte og træffer alle konkrete afgørelser vedrørende skolens elever, jf. stk.2. Det betyder bl.a., at det er ham, der afgør, om og i hvilket omfang en elev skal have specialundervisning, og ham der træffer beslutning om reaktioner ved ulovlige skoleforsømmelser, jf. §39.

Ved hver skole, som har 5. eller højere klassetrin, har eleverne nu en lovfæstet ret til at danne et elevråd, jf. folkeskolelovens §46, stk.2. Rådet varetager elevernes fælles interesser på skolen og udpeger repræsentanter til udvalg, som skolen har nedsat til at behandle spørgsmål af betydning for eleverne i almindelighed. Der vælges i øvrigt "af og blandt eleverne" 2 repræsentanter til skolebestyrelsen.

Vedr. specialundervisning er det i folkeskolelovens §3, stk.2 bestemt, at folkeskolen skal give børn specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, hvis deres udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte. Henvisning til specialundervisning, som ikke er af foreløbig karakter, sker efter pædagogisk-psykologisk rådgivning og efter samråd med eleven og forældrene, jf. §12, stk.2. Skolelederen træffer den endelige afgørelse om, at specialundervisningen skal iværksættes, jf. §45. Såfremt forældrene ikke vil samtykke, kan skolelederen dog træffe beslutning om specialundervisning, hvis det findes absolut påkrævet, §3, stk.4 i Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning³⁵.

Også indenfor folkeskolens område er det som udgangspunkt forældremyndighedsindehaveren, der træffer afgørelse om barnets forhold. Dette er fastslået i §4, stk.1. Beslutninger kan bl.a. være hvor barnet skal gå i skole, om barnet skal fortsætte efter 9. klasse, om det skal i gymnasiet, på efterskole el.lign. Er der ingen forældremyndighedsindehaver, træffer barnet i visse tilfælde selv afgørelse, jf. §54, stk.1, sidste punktum.

Når dette er sagt, er der dog i folkeskoleloven flere eksempler på, at det er eleven, der træffer afgørelsen - efter samråd med forældrene og skolen. Eksempler herpå er f.eks. valg af fag, fortsat skolegang i 10. klasse (§12, stk.3) og om indstilling til folkeskolens afgangsprøve efter 9. klasse i medfør af §14, stk.6. Ved §6 om fritagelse for kristendomsundervisning, er det forældremyndighedsindehaveren, der skal anmode skolens leder om fritagelse. Men er barnet fyldt 15 år, skal det samtykke i fritagelsen. Således er det nødvendigt med samtykke fra både den unge over 15 år og forældremyndighedsindehaveren, for at en ung på 15 år kan fritages fra kristendomsundervisning.

Børns klagemuligheder: De formelle regler for klageadgang er beskrevet i folkeskolelovens kapitel 9, §§51 og 51a. Således kan en klage over en afgørelse, der er truffet på den enkelte skole, inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse, indbringes for de kommunale myndigheder (kommunalbestyrelsen), jf. §51, stk.1. Eksempler på en sådan afgørelse kan være en skoleleders

til sin rådighed. Og det er altid kommunalbestyrelsen, der bestemmer, hvem der skal ansættes som personale på skolen, jf. ovenfor. Hvor stor indflydelse, der er delegeret til den enkelte skolebestyrelse skal fremgå af den kommunale styrelsesvedtægt.

³⁵ Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 896 af 22. september 2000 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand med tilhørende Vejledning af 6.12.2000.

afgørelse om henvisning til specialundervisning, jf. §12, stk.2 eller skolelederens afgørelse om overflytning eller udskrivning (udsmidning) af en elev³⁶.

Skolelederens afgørelser er omfattet af forvaltningsloven og offentlighedsloven, og en afgørelse, der har karakter af afslag, skal derfor være begrundet og være ledsaget af klagevejledning. Kommunalbestyrelsens afgørelse i henhold til stk.1 og andre beslutninger og afgørelser, som træffes af kommunalbestyrelsen vedrørende det kommunale skolevæsen, kan som udgangspunkt ikke indbringes for højere administrativ myndighed, jf. §51 stk.2³⁷. Dog kan kommunalbestyrelsens afgørelser om henvisning til specialundervisning, tilbagekaldelse eller afslag på henvisning til specialundervisning indbringes for Klagenævnet for vidtgående specialundervisning, jf. folkeskolelovens §51a stk.1³⁸.

Det er ikke klart *hvem* der i kraft af lovens §51 kan indbringe skolens afgørelser for de kommunale myndigheder, eller med andre ord om også børn og - eller kun unge der er fyldt 15 år - har denne rettighed.³⁹

5.1.2. Klager over karakterer og eksamen

Der er på folkeskoleområdet ingen regler om klager over karakterer og eksamen, og dermed heller ingen formelle klagemuligheder for børn, der f.eks. føler, at de ikke har fået en fair behandling under 9.kl. afgangseksamen, eller at de ikke har fået en fair årskarakter. Dette står i modsætning til mulighederne for eleverne i gymnasiet og på ungdomsuddannelserne, hvor der er rig mulighed for at klage over karaktergivning og eksamen, se nedenfor i kapitlerne 5.4 og 5.5.

5.1.3. Læremes opførsel, magtanvendelse og miljøet på skolen

I folkeskolelovens §52 er det bestemt at "Undervisningsministeren kan fastsætte almindelige regler om foranstaltninger til fremme af god orden i skolerne, herunder regler om overflytning af elever til andre skoler i kommunen og regler om overflytning af elever i 10. klasse til andre uddannelses- eller beskæftigelsesforanstaltninger. Undervisningsministeren kan endvidere fastsætte regler om skolernes tilsyn med eleverne i skoletiden, samt om opbevaring og kassation af oplysninger om elever, der er udskrevet af folkeskolen."

Reglerne herfor er bl.a.⁴⁰ specificeret i Bekendtgørelse nr. 27 af 12.1.1995 om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen. Det følger af §1, at skolens regler for orden og samvær skal bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål, og af §2, stk.1, at elever og lærere i samarbejde skal medvirke til et godt arbejdsklima i skolen og i de enkelte klasser og til, at eleverne får forståelse for skolens regler om orden og samvær. Bekendtgørelsen fastsætter de øvre rammer for foranstaltninger, der kan iværksættes over for elever, der overtræder skolens ordensregler, jf. §3,

³⁶ Se i kapitel 5.1.3. omkring bekendtgørelsen om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolerne om de præcise regler herfor.

³⁷ Indtil 1989 var der mulighed for at indanke kommunalbestyrelsens afgørelser vedr. folkeskolen til amtsrådet.

³⁸ Se § 51a stk. 1 3.-5. pkt. (som ændret ved lov nr. 300 af 30/04/2003) for sammensætningen af klagenævnet for vidtgående specialundervisning.

³⁹ Danmarks Lærer Forening antager i en vejledning fra 1999 til folkeskolens lærere, der godt nok hedder "Når forældre klager", at også elever har en ret til at klage, selvom dette altså ikke følger af folkeskoleloven. Klager, der således af forældre, elever m.v. fremsættes overfor en lærer, skal som udgangspunkt besvares af den pågældende lærer som en del af det daglige samarbejde med forældrene. Dette sker som regel uden at skolelederen involveres i sagen. Men hvis forældrene ikke er tilfredse med lærerens behandling af deres klage, må læreren henvise forældrene til at rette henvendelse til skolens leder. Henvendelser/klager af mindre væsentlig karakter, der fremsættes overfor skolens leder, vil også i mange tilfælde kunne besvares af denne som et led i skolens samarbejde med forældrene.

⁴⁰ Reglerne for tilsyn med folkeskolens elever i skoletiden følger af vejledning nr. 10 af 10/01/1995.

stk.1. Skolebestyrelsen fastsætter ordensregler for skolen og kan tillige fastsætte principper for anvendelse af foranstaltninger over for elever, der ikke overholder ordensreglerne, jf. §3, stk.2.

Regler for eftersidninger, overflytning af elever til andre klasser og udskrivning (dvs. udsmidning) af elever på 10.klassetrin fastsættes i §§5-7. Ved overflytning eller udskrivning foretager skolelederen en indstilling til kommunalbestyrelsen⁴¹, der træffer den endelige afgørelse. Ved sager om varig overflytning af en elev skal forældrene have mulighed for at udtale sig, jf. §6, stk.3, inden der træffes afgørelse, mens det, ved sager om udskrivning, er eleven, der skal have mulighed for at udtale sig. Er eleven undergivet forældremyndighed, skal forældrene også have mulighed for at udtale sig, inden der afgives indstilling af skolelederen, jf. §7, stk.1.

Det følger af §8, stk.1 at legemlig straf ikke må anvendes, dog kan der anvendes magt i nødvendigt omfang, for at afværge at en elev øver vold mod andre eller ødelægger og beskadiger ting, jf. stk.2. En elev, over for hvem der anvendes magt af den i stk.2 nævnte karakter, kan af læreren omgående udelukkes fra klassen, hvorefter skolelederen træffer beslutning om de nødvendige videre foranstaltninger, jf. stk.3.

Af nyere dato er undervisningsmiljøloven fra 2001⁴², hvoraf det følger, at elever, studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning har ret til et godt undervisningsmiljø, herunder også et godt psykisk og æstetisk (dvs. også fysisk) miljø, jf. §1, stk.1. Ifølge §4, stk.1 har elever, studerende og andre deltagere ret til at vælge undervisningsmiljørepræsentanter til at varetage deres interesser over for uddannelsesstedets ledelse med hensyn til opfyldelse af bestemmelserne i §1. Eleverne kan vælge to repræsentanter til hver sikkerhedsgruppe, der er dannet på undervisningsstedet, i henhold til lov om arbejdsmiljø, og som beskæftiger sig med spørgsmål om undervisningsmiljøet, jf. stk.2. Uddannelsesstedets ledelse skal sørge for, at der udarbejdes en skriftlig undervisningsmiljøvurdering af sikkerheds- og sundhedsforholdene samt forholdene vedrørende det psykiske og æstetiske miljø på uddannelsesstedet, jf. §6, stk.1. De nærmere regler herfor følger af §§6 og 7.

Børns klagemuligheder: Klager over skolelederens almindelige ledelse af skolens virksomhed kan indbringes for kommunalbestyrelsen, og det samme kan klager over manglende udmøntning af skolebestyrelsens beslutninger. Kommunalbestyrelsens beslutninger vedr. det kommunale skolevæsen kan som udgangspunkt ikke indankes for anden myndighed, jf. folkeskolelovens §51. Hvis der rejses tvivl om lovligheden af en beslutning kan denne dog indbringes for Tilsynsrådet⁴³.

Imidlertid indeholder hverken bekendtgørelsen om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen, undervisningsmiljøloven eller folkeskoleloven nogen regler om, hvordan eleven forholder sig, hvis f.eks. han eller hun uretmæssigt er blevet udsat for magtanvendelse, hvis han eller hun oplever læreren være hånende, ydmygende og nedværdigende (det psykiske undervisningsmiljø), hvis læreren udebliver fra undervisningen eller er uforberedt, hvis den generelle kvalitet i undervisningen bare er for ringe eller hvis f.eks. toiletforholdene på skolen er

⁴¹ Hvis eleven kan tilslutte sig udskrivningen, kræves der ikke tilslutning fra kommunalbestyrelsen.

⁴² Lov nr. 166 af 14/03/2001 om elevers og studerendes undervisningsmiljø.

⁴³ Skal ikke behandles nærmere her, blot skal nævnes at der inden for hvert amt er nedsat et Tilsynsråd, der, sammen med Indenrigsministeriet, holder øje med kommunerne. Tilsynet omfatter kun spørgsmål om, hvorvidt der er sket en tilsidesættelse af lovgivningen, herunder offentligretlige retsgrundsætninger, jf. § 61 i lov om kommunernes styrelse, således kan Tilsynsrådet ikke tage stilling til om sagsbehandling er rimelig eller hensigtsmæssig, og i overensstemmelse med god forvaltningsskik. Tilsynet viger, hvis der er en særlig klageinstans, fx det sociale nævn, som kan behandle den pågældende sag.

uhumske (det æstetiske undervisningsmiljø). Eller med andre ord hvortil eleven kan klage, og om eleven overhovedet kan klage på egen hånd.

5.2. Friskoler og private grundskoler

Reglerne for friskoler og private grundskoler følger af lov om friskoler og private grundskoler mv.⁴⁴ Tilsynet med skolernes almindelige virksomhed, herunder om skolen giver en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, påhviler forældrene til børn i skolen (forældrekredsen), jf. §9, stk.1, der skal vælge en eller flere tilsynsførende, jf. §9, stk.2, 1.pkt., medmindre forældrekredsen har anmodet kommunalbestyrelsen i skolekommunen om at varetage tilsynsopgaverne, jf. §9, stk.2, 3.pkt.

Børns klagemuligheder: Det følger af §40 at afgørelser, som efter bemyndigelse i loven træffes af skolerne m.fl. ikke kan indbringes for undervisningsministeren. Herudover er der ingen klageregler i loven. Umiddelbart har børn og unge således hverken mulighed for at klage over en afgørelser truffet på skolen, over skolens undervisning, lærernes opførsel, magtanvendelse eller over eksamen og karaktergivning.

5.3. Skolefritidsordning

Det følger af folkeskolelovens §3, stk.4, at folkeskolen kan tilbyde børn optagelse i skolefritidsordning (SFO), hvis børnene er optaget i skolen eller har nået den alder, hvor de tidligst ville kunne optages i børnehaveklassen. Alderskravet kan fraviges i det omfang, det anses for påkrævet for at bevare små skoler, jf. §55, stk.1. Det er overladt til kommunalbestyrelsens beslutning om SFO skal etableres, jf. §40, stk.2, nr.3, dvs. SFO er udelukkende et tilbud til børnene. De nærmere regler for standard, bemanning mv. fremgår af Vejledning om skolefritidsordninger⁴⁵.

Børns klagemuligheder: Af vejledningen fremgår det, at SFO'er er en del af skolens virksomhed og således er omfattet af de almindelige styrelsesregler i folkeskolelovens kapitel 6, og at skolens leder har det administrative og pædagogiske ansvar for ordningen, mens skolebestyrelsen varetager tilsynet med ordningen, budgettet mv. Umiddelbart gælder således reglerne i folkeskolelovens kapitel 9, §§51 og 51a, hvorved forældremyndighedsindehaveren, men nok ikke barnet på egen hånd, har mulighed for at klage over afgørelser truffet i SFO'en..

5.4. Gymnasiet

Gymnasiet er reguleret af lov om gymnasiet⁴⁶, hvori reglerne for gymnasieskolernes oprettelse, nedlæggelse, ledelse, finansiering m.v. er beskrevet. Det følger af lov om gymnasiet §15, stk.1, at undervisningsministeren har det overordnede ansvar for og fører tilsyn med gymnasieskolens undervisning og eksamen. Undervisningsministeren kan give pålæg til rektor i pædagogiske anliggender samt fastsætte regler om klage over og omgørelse af trufne afgørelser i forbindelse med eksamen, jf. stk.2. Reglerne herom er fastsat dels i gymnasiebekendtgørelsen⁴⁷ dels i studenter- og hf-eksamensbekendtgørelsen.⁴⁸

⁴⁴ Lovbekendtgørelse nr. 696 af 04/08/2003. Kapitel 8 i denne lov indeholder reglerne for undervisning i hjemmet mv.

⁴⁵ Vejledning nr. 16 af 09/03/1999.

⁴⁶ Lovbekendtgørelse nr. 178 af 15/03/2002 med senere ændringer.

⁴⁷ Bekendtgørelse nr. 411 af 31/05/1999 om gymnasiet, studenterkursus og enkeltfagsstudentereksamen.

⁴⁸ Bekendtgørelse nr. 544 af 30/06/1999 med senere ændringer.

5.4.1 Afgørelser vedr. optagelse på gymnasial uddannelse

Når en elev søger ind på gymnasiet, bliver ansøgningen behandlet efter reglerne i bekendtgørelse om optagelse i de gymnasiale uddannelser⁴⁹. I følge §28 kan en klage over en retlig afgørelse truffet i medfør af bekendtgørelsen indbringes for Undervisningsministeriet inden to uger efter, at afgørelsen er meddelt ansøgeren. Det er kun retlige spørgsmål, der kan klages over, hvilket betyder, at skønnet over hvorvidt ansøgeren er kvalificeret til at blive optaget i gymnasiet eller ej, ikke kan indbringes for nogen myndighed. Ligeledes kan man ikke klage over, hvilket gymnasium man bliver optaget på. En klage skal indgives skriftligt til skolen. Hvis klagen ikke tages til følge af skolen, og klageren fastholder klagen, videresender skolen klagen til ministeriet ledsaget af skolens begrundede udtalelse. Før sagen videresendes, skal skolen give klageren lejlighed til inden for en uges frist at kommentere skolens udtalelse. Klagerens eventuelle kommentarer skal medsendes til ministeriet.

Børns klagemuligheder: Det følger af §28 at såvel den unge selv som forældremyndighedens indehaver kan klage over afgørelser om optagelse på gymnasial uddannelse. Undtaget herfra er skønnet over, hvorvidt ansøgeren er kvalificeret til at blive optaget i gymnasiet eller ej, og hvilket gymnasium man bliver optaget på.

5.4.2. Afgørelser der ikke har med eksamen at gøre

Det følger af §13 i gymnasiebekendtgørelsen, at rektor er tillagt ansvaret for, at der sker en registrering af elevernes fremmøde, til bestemmelse af om en elev skal overføres til særlige vilkår, og hvorefter han kan dispensere fra procentsatserne, hvis forsømmelserne er begrundet i ganske særlige forhold. Af §14 følger, at rektor, som pædagogisk ansvarlig leder, kan bortvise en elev fra skolen, hvis eleven groft overtræder skolens ordensregler (dog først når mindre vidtgående foranstaltninger - samtaler, advarsler, midlertidig udelukkelse fra undervisningen - er forsøgt) eller ligefrem hjemsende eleven uden forudgående varsel, indtil der er truffet endelig afgørelse om bortvisning.

Børns klagemuligheder: Klager over afgørelser, der ikke har med eksamen at gøre, truffet af rektor i henhold til gymnasiebekendtgørelsen, kan af eleven indgives til Undervisningsministeriet inden to uger efter, at afgørelsen er meddelt eleven, §34 i gymnasiebekendtgørelsen. Hvis eleven er undergivet forældremyndighed, kan klage også indgives af forældremyndighedens indehaver. Klagen skal indgives skriftligt til rektor, der videresender klagen til ministeriet sammen med sin egen udtalelse i sagen. Før sagen videresendes, skal rektor give klageren lejlighed til inden for en uges frist at kommentere udtalelsen. Klagerens eventuelle kommentar skal medsendes til ministeriet. Ministeriet træffer herefter afgørelse om fastholdelse af rektors afgørelse eller om ændring af denne til fordel for klageren.

5.4.3. Afgørelser i forbindelse med eksamen

Som ovenfor nævnt har undervisningsministeren, fastsat regler for gymnasieuddannelsen i gymnasiebekendtgørelsen og for selve studentereksamen i studenter- og hf-eksamensbekendtgørelsen. Også her er rektors kompetence og pligter nævnt flere steder. F.eks. skal han, jf. §11, sørge for, at eleverne inden eksamensperiodens start skriftligt orienteres om bl.a. tidspunkterne for prøverne, om reglerne for eksamen og om de gældende klageregler.

⁴⁹ Bekendtgørelse nr. 742 af 08/08/2000.

Klagereglerne findes i kapitel 14, hvorefter en klage over prøvekarakterer, og over årskarakterer der indgår i studentereksamen, indgives til rektor inden to uger efter, at karakteren er meddelt eksaminanden, jf. §67⁵⁰. Klagen indgives individuelt og skriftligt. Klagen skal præcisere og begrunde klagepunkterne. En klage kan vedrøre: 1) bedømmelsen; 2) eksaminationsgrundlaget; 3) eksamensforløbet eller 4) andre forhold omfattet af bekendtgørelsen.

Rektor skal indhente de nødvendige udtalelser til klagen, jf. §68. Ved klage over årskarakterer indhentes en udtalelse fra faglæreren, og ved klage over prøvekarakterer indhentes udtalelser fra eksaminator og censor(er). Udtalelserne afgives inden en af rektor fastsat frist på mindst to uger. Herefter giver rektor klageren en frist på mindst en uge til at kommentere udtalelserne.

Efter dette er sagsgangen afhængig af, om der klages over eksamensbedømmelsen eller over eksaminationsgrundlaget, eksamensforløbet eller andre forhold, se herom hhv. §69, stk.1 og 2.

Rektors afgørelser efter §69 kan, jf. §70, indbringes for ministeriet inden for en frist af 2 uger efter at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Klagen stiles til ministeriet og indsendes gennem rektor, der afgiver en udtalelse til ministeriet. Ministeriet har herefter følgende muligheder: ombedømmelse, tilbud om omeksamen eller afvisning af klagen, jf. §71. Hvis klagen resulterer i ombedømmelse, foretages denne af ministeriet⁵¹.

Endelig er der i §72 specielle regler vedr. den situation, at der under eller efter eksamen konstateres mangler i eksamensproceduren eller overtrædelser af gældende regler og retningslinjer om eksamen og undervisning.

Børns klagemuligheder: Klageberettiget er eksaminanden, men hvis eksaminanden er undergivet forældremyndighed, kan klagen også indgives af forældremyndighedens indehaver, jf. §67, stk.2.

5.4.4. Klager over lærernes opførsel og miljøet på gymnasieskolen

Undervisningsmiljøloven gælder også for gymnasieskolerne, hvorfor også gymnasieelever har ret til et godt undervisningsmiljø, herunder et godt psykisk og æstetisk miljø, jf. §1. Se mere om reglerne for udarbejdelse af en undervisningsmiljøvurdering og reglerne i §§6 og 7, ovenfor i kapitel 5.1.3.

Børns klagemuligheder: Umiddelbart er der ingen formelle klagemuligheder for elever i gymnasieskolerne, der oplever lærere, der håner, ydmyger eller mobber eleverne, lærere der aflyser timerne, hvor undervisningens kvalitet, bare er for ringe eller hvor de fysiske forhold er kritisable.

5.5. Erhvervsuddannelser

Regelgrundlaget for erhvervsuddannelser findes i lov om erhvervsuddannelser⁵². Ifølge denne lovs §1 tilrettelægger Undervisningsministeren et samordnet system af erhvervsuddannelser med henblik på den private og offentlige sektors forskellige beskæftigelsesområder. Uddannelserne tilrettelægges som vekseluddannelser, hvor der skiftes mellem skoleundervisning og

⁵⁰ Ved sommereksamensterminen dog senest den 25. juni.

⁵¹ For at der kan blive tale om ombedømmelse skal følgende dog være opfyldt: 1) der er ved prøven eller bedømmelsen forekommet væsentlige proceduremæssige mangler, 2) en censor anbefaler i sin udtalelse, at karakteren hæves, 3) ved en klage over en årskarakter, ligger denne mindst 2 karakterer under seneste standpunktskarakter, eller 4) der foreligger andre særlige omstændigheder, der giver anledning til berettiget tvivl om bedømmelsen.

⁵² Lovbekendtgørelse nr. 870 af 23/10/2002 med senere ændringer.

praktikuddannelse, jf. §2. Adgang til erhvervsuddannelses har alle, der har opfyldt undervisningspligten efter folkeskoleloven, jf. §5, stk.1.

5.5.1. Klager i forbindelse med praktikopholdet

Det følger af erhvervsuddannelseslovens §38, stk.5, nr.6, at det er det faglige udvalg⁵³, der behandler klager over skolens afgørelser om elevers optagelse eller ophør med skolepraktik, jf. §66j. En tvistighed mellem en elev og en praktikvirksomhed, skal søges løst ved forlig, jf. §63, stk.1, dog kan tvistigheden indbringes for Tvistighedsnævnet, hvis der ikke kan opnås forlig, jf. stk.2.

Børns klagemuligheder: Af §66j, stk.1 følger det, at skolens afgørelse om en elevs optagelse til eller ophør med skolepraktik, af eleven, inden for en frist af en uge, kan indbringes for det faglige udvalg, jf. ovenfor. Klagen sendes til skolen, der hvis den opretholder sin afgørelse, sender klagen videre til det faglige udvalg ledsaget af en begrundelse, jf. stk.2

5.5.2. Klager i forbindelse med eksamen

Reguleringen af eksamenssituationen på erhvervsuddannelserne følger af "Bekendtgørelse om eksamensordning på erhvervsskolerne mv."⁵⁴ Ifølge §13, stk.1 og 2, skal skolerne fastsætte et eksamensreglement, som bl.a. skal indeholde regler om konsekvenserne ved at komme for sent eller ved udeblivelse, om snyd, og om klageprocedurer og klagefrister. Skolen skal sikre, at alle implicerede i eksaminerne er bekendt med eksamensreglementet, jf. stk.1.

Børns klagemuligheder: Kapitel 9 i bekendtgørelsen fastsætter reglerne for klager over og mangler ved eksamen og fastslår bl.a., at en eksaminand kan indgive klage til skolen vedrørende forhold ved eksamen inden to uger efter, at karakteren på sædvanlig måde er meddelt den pågældende, jf. §44, stk.1. En klage kan også indgives af forældremyndighedsindehaveren, hvis en eksaminand er under 18 år og ugift, jf. stk.2. Klagen skal præcisere og begrunde klagepunkterne og kan vedrøre 1) eksaminationsgrundlaget, 2) eksamensforløbet og 3) bedømmelsen⁵⁵, jf. stk.3. Skolen skal straks forelægge klagen for eksaminator og censor(er) med anmodning om en udtalelse, jf. §45 stk.1. Når denne er i hus, skal skolen forelægge udtalelsen for klageren, der gives lejlighed til at fremkomme med eventuelle kommentarer inden for en uges frist §45, stk.2. Skolens leder træffer herefter afgørelse, der skal være skriftlig og begrundet, og kan gå ud på 1) ny bedømmelse (ombedømmelse), 2) tilbud til om ny prøve (omprøve) eller 3) afvisning af klagen, jf. §45, stk.3.

Klager over skolens afgørelser kan efter §53 indbringes for Undervisningsministeriet. Ministeriet kan dog ikke ændre bedømmelsen, men kan i visse tilfælde (bl.a. ved klage over skolens afgørelse vedrørende eksaminationsgrundlaget) pålægge skolen at foretage en ny bedømmelse eller give tilbud om en ny prøve. En klage skal indgives til skolen senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Hvis klagen ikke tages til følge af skolen, og klageren fastholder klagen, videresender skolen klagen til ministeriet ledsaget af skolens udtalelse.

5.5.3. Lærernes opførsel og miljøet på uddannelsesstederne

Undervisningsmiljøloven gælder også for erhvervsuddannelsesstederne, se nærmere herom ovenfor i kapitel 5.1.3. og 5.4.4.

⁵³ De faglige udvalg nedsættes efter § 37 i erhvervsuddannelsesloven.

⁵⁴ Bekendtgørelse nr. 573 af 21/06/1996 med senere ændringer.

⁵⁵ Der gælder specielle regler hvis opgaverne er stillet af ministeriet, eller hvis klagen vedrører en svendep prøve.